

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

**Sprawozdanie z działalności  
Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych  
oraz archiwów państwowych  
w 2016 r.**



**NACZELNA DYREKCJA  
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH**

Warszawa 2017



## Spis treści

Wstęp .....	5
1. Zasób archiwalny .....	7
1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem.....	7
1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem.....	8
1.3. Zasób opracowany ogółem .....	8
1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu .....	9
1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym .....	10
1.6. Zasób w toku opracowania .....	14
2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego .....	16
2.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie kształtowania zasobu .....	16
2.1.1. Podnoszenie kwalifikacji pracowników nadzoru archiwalnego .....	17
2.1.2. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego .....	18
2.1.3. Współpraca z podmiotami ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego .....	18
2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa.....	19
2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi .....	21
2.3.1. Kontrole archiwalne .....	22
2.3.2. Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych. ....	23
2.3.3. Powierzanie materiałów archiwalnych .....	25
2.3.4. Użyczanie materiałów archiwalnych.....	25
2.4. Wartościowanie dokumentacji .....	26
2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne.....	26
2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji .....	27
2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych.....	29
2.5. Szkolenia, konsultacje, doradztwo.....	29
3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych.....	32
3.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie zabezpieczania zasobu .....	32
3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych.....	33
3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych.....	34
3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu.....	34
4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych.....	36
4.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych.....	36
4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym .....	36
4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej .....	37
4.2.2. Program digitalizacji materiałów archiwalnych w 2016 r.....	38
4.2.3. Konkurs Digitalizacja 2016.....	38
4.2.4. Inne projekty w zakresie digitalizacji (programy operacyjne, współpraca ze środowiskami genealogicznymi, organizacjami społecznymi).....	38
4.3. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych.....	41
4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych .....	41
4.5. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym .....	42
5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego.....	43
5.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie wykorzystywania zasobu archiwalnego	43
5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego.....	43
5.3. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych oraz cele korzystania z materiałów archiwalnych .....	45

5.3.1 Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelnich .....	45
5.3.2. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe .....	49
5.4. Prezentacje materiałów archiwalnych w Internecie .....	51
5.5. Reprografia dla użytkowników .....	53
5.6. Bazy danych w archiwach państwowych .....	53
6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne .....	55
6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły działające przy NDAP .....	55
6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych .....	58
7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe .....	60
7.1. Zebrania naukowe .....	60
7.2. Udział w konferencjach naukowych .....	60
7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy) .....	63
7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki .....	64
7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych .....	66
8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza .....	71
8.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej .....	71
8.2. Ważniejsze projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe .....	72
9. Współpraca międzynarodowa .....	74
9.1. Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych .....	74
9.2. Realizacja projektów międzynarodowych .....	75
9.3. Konferencje międzynarodowe .....	76
9.4. Wsparcie dla Polonii .....	76
9.5. Współpraca przygraniczna .....	77
10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej .....	78
10.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej .....	78
10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych .....	79
10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej .....	79
10.4. Inne działania w obszarze przechowywania .....	80
11. Inwestycje i remonty .....	81
12. Legislacja .....	86
13. Kadry i kompetencje .....	87
13.1. Zatrudnienie wg stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. ....	87
13.2. Wykształcenie pracowników .....	88
13.3. Rozwój naukowy .....	89
13.4. Kompetencje – szkolenia .....	89
14. Finanse .....	91
14.1. Wydatki budżetowe .....	91
14.2. Dochody budżetowe .....	92
Podsumowanie .....	93
Załączniki: .....	95
Załącznik nr 1. Wystawy zorganizowane lub współorganizowane przez NDAP (wybór) .....	95
Załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2016 r. ....	96
Załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych w 2016 r. ....	97
Załącznik nr 4. Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2016 r. (wybór) .....	100

## Wstęp

Archiwa państwowe działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2016 r. poz. 1506 z późn. zm.).

Sieć archiwów państwowych na koniec 2016 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Archiwum Akt Nowych (AAN), Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC) oraz 30 archiwów wraz z ich 40 oddziałami zamiejscowymi (w tym Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku) i 5 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny.

Do zakresu działania archiwów państwowych należy w szczególności:

- kształtowanie państwowego zasobu archiwalnego;
- gromadzenie, ewidencjonowanie, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczanie i udostępnianie materiałów archiwalnych należących do ich zasobu archiwalnego;
- kontrola postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego i dokumentacją niearchiwalną powstałą i zgromadzoną w organach państwowych i państwowych jednostkach organizacyjnych oraz w organach jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostkach organizacyjnych<sup>1</sup>;
- wydawanie uwierzytelnionych odpisów, wypisów, wyciągów i reprodukcji przechowywanych materiałów oraz zaświadczeń na podstawie tych materiałów;
- prowadzenie prac naukowych oraz wydawniczych w dziedzinie archiwistyki i dziedzin pokrewnych;
- popularyzacja wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach oraz prowadzenie działalności informacyjnej.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego jest Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych, którego działalność nadzoruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2016 r. pełnili: dr hab. Władysław Stępniaak (odwołany ze stanowiska z dniem 1 lutego 2016 r.), następnie – do czasu ponownego obsadzenia tego urzędu, obowiązki Naczelnego

---

<sup>1</sup> Z wyłączeniem organów posiadających archiwa wyodrębnione.

Dyrektora pełnił dr Andrzej Biernat, a z dniem 21 kwietnia 2016 r. na stanowisko Naczelnego Dyrektora powołany został dr Wojciech Woźniak.

## 1. Zasób archiwalny

### 1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem

Zasób archiwalny, zgromadzony w archiwach państwowych, według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. obejmował ogółem:

- 96 887 zespołów i zbiorów archiwalnych,
- 45 923 297 jednostek inwentarzowych,
- 337 101,50 metrów bieżących,
- 50 639 dokumentów elektronicznych i 138 225 plików o łącznym rozmiarze 17 128,59 GB.

Głównym czynnikiem kształtującym ogólny rozmiar zasobu archiwów państwowych było przejmowanie materiałów archiwalnych od twórców i przechowawców oraz z innych archiwów, a także zakupy i darowizny.

W porównaniu ze stanem na koniec 2015 r. rozmiar zasobu archiwalnego w 2016 r. zwiększył się o 1127 zespołów i zbiorów archiwalnych, co stanowi przyrost o 1,16% oraz o 1 134 334 jednostek, co stanowi przyrost o 2,53%. Metraż przechowywanych materiałów archiwalnych wzrósł o 5 493,13 m.b., co stanowi przyrost o 1,66%. Przyrost rozmiaru zasobu wyniósł w roku 2016 (zgodnie ze sprawozdaniem statystycznym KN-1) średnio około 2%. Nabytki dokumentów elektronicznych obejmowały 243 dokumenty – 244 pliki o łącznym rozmiarze 16,027 GB.

Ubytki, przemieszczenia oraz wyniki prac związanych z korektą, opracowaniem i zabezpieczaniem zasobu miały mniejszy wpływ na jego rozmiar. Ubytki w roku 2016 r. (zgodnie ze sprawozdaniem statystycznym KN-1) wyniosły 5 621 j.a. – 65,77 m.b., co stanowi 90,43% wielkości ubytków w roku 2015 r.

Na koniec 2016 r. w 13 z 33 archiwów państwowych przechowywane były depozyty archiwalne w rozmiarze 377 183 jednostek inwentarzowych, co stanowi 4 294,3 m.b. Znajdowały się wśród nich np. akta Ambasady oraz Konsulatu Generalnego RP w Rzymie (AAN), Księgi metrykalne parafii obrządku greckokatolickiego (AGAD), Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Gorzowie Wlkp. (AP w Gorzowie Wielkopolskim), materiały NSZZ Solidarność (AP w Kielcach), Olsztyński Policyjny Klub Sportowy „Gwardia” w Olsztynie oraz Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Zarząd Wojewódzki w Olsztynie (AP w Olsztynie), Akta miasta Sanoka oraz Prokuratura Rejonowa w Jarosławiu (AP w Przemyślu), Spuścizna Józefa i Mirosława Taniewskich 1814-1947 (AP w Suwałkach), Instytut Historyczny im. Romana Dmowskiego (AP w Warszawie), Archiwum Fotograficzne Juliusza Englerta oraz Muzeum Pożarnictwa w Kotuniu (NAC).

## **1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem**

Na koniec 2016 r. zasób całkowicie zewidencjonowany obejmował 96 480 zespołów i zbiorów – 31 782 120 jednostek inwentarzowych, co stanowi 332 231,84 m.b. zasobu archiwów państwowych. 15 archiwów wykazało 100% zewidencjonowania zasobu, były to: AGAD, AP w Bydgoszczy, Częstochowie, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Kielcach, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Płocku, Przemyślu, Rzeszowie, Zamościu i Zielonej Górze.

Zespoły niezewidencjonowane częściowo lub całkowicie stanowiły 0,42% ogólnej liczby zespołów przechowywanych we wszystkich archiwach państwowych. Ich metraż stanowił 1,6% ogólnego metrażu materiałów archiwalnych. Na wysoki odsetek niezewidencjonowanych jednostek archiwalnych (30,8%) wpływa w znaczącym stopniu niski wskaźnik zewidencjonowania zbiorów fotografii z zasobu NAC (zewidencjonowano 2 479 592 j.a. z 15 867 065 j.a. ogółem, czyli 15,63%). NAC przechowuje 92,76% ogółu dokumentacji fotograficznej. W pozostałych 17 archiwach państwowych, które mają części zasobu niezewidencjonowane, było przeciętnie 4,68% jednostek niezewidencjonowanych.

W stosunku do 2015 r. liczba zewidencjonowanych zespołów (zbiorów) wzrosła o 1 150 tj. o 1,2 % (z NAC), liczba jednostek zwiększyła się o 1 134 334 j.a. tj. o 2,53%, metraż zaś wzrósł o 5 493,13 m.b. tj. o 1,66%.

## **1.3. Zasób opracowany ogółem**

Na koniec 2016 r. opracowana część zasobu archiwalnego liczyła 12 025 689 jednostek inwentarzowych, co odpowiadało 144 133,38 m.b. W stosunku do 2015 r. liczba całkowicie opracowanych jednostek wzrosła o 172 144 j. inw. (przyrost o 1,45%), a metraż zasobu opracowanego wzrósł o 1 309,38 m.b. (przyrost o 0,92%). Na przyrost ten składają się głównie efekty prac prowadzonych w archiwach państwowych, w tym bieżące inwentaryzowanie i zatwierdzanie dopływów do zespołów opracowanych, w mniejszym zaś zakresie przejmowanie do archiwów materiałów opracowanych przez jednostki przekazujące. W ten sposób między innymi AP w Częstochowie uznało za opracowane 20 nowo przejętych zespołów, zaś zasób AP w Kielcach wzbogacił się o opracowany zespół Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie” w Janowie Lubelskim. Sporadycznie zdarzało się wycofywanie zespołów opracowanych, np. Akta miasta Koluszek w AP w Piotrkowie Trybunalskim Oddziale w Tomaszowie Mazowieckim – z karty A na kartę B jako Miejska Rada Narodowa i Zarząd Miejski w Koluszkach.

Największy odsetek zasobu opracowanego wykazały w końcu 2016 r.: AGAD (99% jednostek inwentarzowych i 96,9% metrów bieżących), AP w Lesznie (odpowiednio 67,2% i 80,7%), AP w Poznaniu (67,1% i 71,2%, archiwum to zaznacza, że w całości opracowano tam najstarszą część zasobu), AP w Szczecinie (73,5% i 65,8%) oraz AP w Kielcach (66,8% i 64%). Znacznie mniejsza część zasobu była



opracowana w: NAC (1,4% jednostek inwentarzowych i 18,3% metrów bieżących), AN w Krakowie (odpowiednio 7,71% i 16%; w tym archiwum część zespołów, uznawanych wcześniej za opracowane, skierowano do ponownego opracowania), AAN (15,5% i 19,4%), AP w Suwałkach (19,6% i 30,5%), AP w Koszalinie (29,6% i 31,9%) i AP w Białymstoku (28,7% i 45,9%). Ogółem za opracowane uznawano 26,2% jednostek inwentarzowych (z pominięciem NAC, które przechowuje kilkanaście milionów fotografii jeszcze nie opracowanych, było to 39,4%) oraz 42,8% metrów bieżących.

#### **1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu**

W 2016 r. działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu obejmowały m.in.:

- gromadzenie informacji na temat cennych i cieszących się zainteresowaniem użytkowników zespołów archiwalnych oraz planów ich opracowania;
- nowelizację przepisów dotyczących ewidencji zasobu archiwalnego;
- zmianę zarządzenia w sprawie utworzenia w archiwach państwowych komisji metodycznych oraz określenia zakresu i trybu ich działania, w tym zmianę postaci na elektroniczną przesyłanych do NDAP materiałów i inwentarzy archiwalnych;
- prace nad przygotowaniem nowych przepisów dotyczących ewidencjonowania i inwentaryzacji materiałów archiwalnych;
- prace nad projektem wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych;
- prace nad projektem normatywów w sprawie postępowania z aktami stanu cywilnego i nazewnictwa i zespołowości materiałów archiwalnych administracji samorządowej;
- analizę i ocenę dokumentacji działania komisji metodycznych w archiwach i przesyłanych do NDAP pomocy archiwalnych oraz formułowanie uwag i zaleceń odnoszących się do metodyki opracowania konkretnych zespołów i zbiorów w celu zapewnienia jednolitego i poprawnego opracowania zasobu;
- weryfikowanie środków ewidencyjno-informacyjnych przesyłanych do NDAP – poprawnie sporządzone karty zespołów były włączane do Centralnej Kartoteki Zespołów (w sumie włączono 5847 nowych lub zaktualizowanych kart zespołów). Analizie podlegały także sporządzone w archiwach inwentarze – poprawnie sporządzone były włączane do zbioru pomocy archiwalnych (w 2016 r. włączono 355 zweryfikowanych inwentarzy zespołów archiwalnych oraz 10 aneksów uzupełniających inwentarze już posiadane w zbiorze);

- scalanie zespołów rozbitych – NDAP pozytywnie zatwierdził 105 wniosków archiwów państwowych w tych sprawach.

### 1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym

W 2016 r. zatwierdzono opracowanie 155 563 j. inw., co stanowiło 1 202,96 m.b. Było to nieco mniej niż w poprzednim 2015 r. – w odniesieniu do j. inw. – o ponad 11%, zaś w odniesieniu do m.b. – o ponad 28%. Dokumenty elektroniczne były opracowywane w bardzo małym zakresie – AP w Zielonej Górze wspomina opracowanych 156 plików elektronicznych – o pojemności w sumie 1,35 GB.

Najwięcej j.a. opracowano w: NAC – 44 645, głównie fotografii, AP w Szczecinie – 19 034 co stanowiło 182,8 m.b., w AP w Siedlcach – 15 787, co stanowiło 85,1 m.b. i AP w Poznaniu – 14 425, co stanowiło 263,3 m.b. W bardzo ograniczonym zakresie opracowywano materiały archiwalne w archiwach w Koszalinie, Krakowie, Warszawie i Zamościu. Dwa archiwa państwowe – w Białymstoku i w Suwałkach – nie opracowały w roku sprawozdawczym żadnego zespołu.

W archiwach państwowych realizowano plany opracowania, czasem przygotowywane z wyprzedzeniem kilku lat, zwłaszcza w przypadku dużych zespołów archiwalnych. Kryteria wyboru zespołów do opracowania stanowią najczęściej: zainteresowanie użytkowników, stan ewidencji, a ostatnio także projekty digitalizacji. Zjawiskiem spotykanym jest też opracowywanie zespołów, zwłaszcza niedużych, nie ujętych w planach, jeśli zostały one przejęte bez ewidencji lub wyłączone z innych materiałów w trakcie ich porządkowania i klasyfikowania.

Zmienia się nieznacznie struktura i tematyka opracowywanego zasobu. Największy odsetek, podobnie jak w strukturze całego zasobu archiwów państwowych, stanowi dokumentacja aktowa. Dominujące w opracowywanych w ubiegłych latach materiały wytworzone przez samorządy i administrację ogólną, w 2016 r. również stanowiły znaczącą grupę wśród zespołów, których opracowanie zatwierdzono. Do tej grupy należą m.in.: *Komisja Województwa Mazowieckiego/Rząd Gubernialny Warszawski* i *Generalne Dyrektorium Finansów, Wojny i Domen. Prusy Nowowschodnie z zasobu AGAD, Ministerstwo Przemysłu Maszynowego i Niemieckie władze okupacyjne 1939-1945 – zbiór akt z zasobu AAN, Urząd Gminy w Poraju, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urząd Powiatowy w Częstochowie z zasobu AP w Częstochowie, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Łodygowicach z zasobu AP w Katowicach, akta miejskich rad narodowych w Czaplunku, Szczecinku, Drawsku Pomorskim z zasobu AP w Koszalinie, Urząd Gminy w Rokitnie z zasobu AP w Lublinie, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urząd Powiatowy w Koźlu z zasobu AP w Opolu, Miejska Rada Narodowa i Zarząd Miejski w Piotrkowie Trybunalskim oraz akta gmin i gminnych rad narodowych Kobbiele Wielkie i Dobryszyce z zasobu AP w Piotrkowie Trybunalskim, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, urzędy miasta i gminy oraz rady narodowe w Sierakowie, Czerwonaku i Swarzędzu*

z zasobu AP w Poznaniu, *Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urząd Powiatowy w Mińsku Mazowieckim* z zasobu AP w Siedlcach, *Wydział Powiatowy i Powiatowa Rada Narodowa w Szczecinie* z zasobu AP w Szczecinie, *Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu* z zasobu AP w Toruniu, *Starostwo Powiatowe Świebodzińskie w Świebodziźnie* z zasobu AP w Zielonej Górze. Mniej liczne były zespoły materiałów administracji specjalnej, w tym: *Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Kielcach* z zasobu AP w Kielcach, *Powiatowy Zarząd Dróg Lokalnych w Nowogardzie* z zasobu AP w Szczecinie, czy *Rejonowy Urząd Likwidacyjny we Włocławku* z zasobu AP w Toruniu.

Zauważalny staje się w ostatnich latach wzrost ilości opracowanej dokumentacji przedsiębiorstw i instytucji gospodarczych. W 2016 r. kilkanaście takich zespołów opracowano w AP w Szczecinie, w tym: *Nadodrzańskie Zakłady Przemysłu Drożdżowego w Szczecinie*, *Cementownia „Przemko” w Szczecinie-Stołczynie*, *Fabryka Kabli „Załam” w Szczecinie*, *Żegluga Szczecińska*, *Zjednoczenie Budownictwa Wodnego i Melioracji w Szczecinie*, *Szczecińskie Zjednoczenie Budownictwa w Szczecinie*, *Okręgowe Przedsiębiorstwo Obrotu Zwierzętami Hodowlanymi w Szczecinie*, *Zakłady Przemysłu Odzieżowego „Odra” w Szczecinie*, *Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Goleniowie*, *Goleniowskie Fabryki Mebli w Goleniowie*, *Szczecińskie Zakłady Ceramiki Budowlanej Cegielnia „Kluczewo” w Stargardzie Szczecińskim*, *Cukrownie Szczecińskie PP w Szczecinie Cukrownia „Kluczewo” w Stargardzie Szczecińskim* i *Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego „Łobez” w Łobzie*. Poza tym opracowano w innych archiwach: *Bielskie Zakłady Podzespołów Lampowych „Polam-Bielsko” w Bielsku-Białej* z zasobu AP w Katowicach, *Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego w Lesznie* z zasobu AP w Lesznie, *Centralny Zarząd Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego w Łodzi*, *Centralny Zarząd Przemysłu Jedwabniczego w Łodzi* i *Centralny Zarząd Przemysłu Tkanin Jedwabnych i Dekoracyjnych w Łodzi* z zasobu AP w Łodzi, *KGHM Polska Miedź S.A. Oddział Huta Miedzi „Legnica” w Legnicy* z zasobu AP we Wrocławiu, *Lubskie Zakłady Ceramiki Budowlanej w Lubsku* i *Gozdnicke Zakłady Ceramiki Budowlanej w Gozdnicy* z zasobu AP w Zielonej Górze.

Znacząco przybyło też opracowanych materiałów instytucji wymiaru sprawiedliwości – zespołów zazwyczaj mających duży rozmiar, np. w AP w Gorzowie Wielkopolskim są to akta pięciu sądów obwodowych sprzed 1945 r. – w Słońsku, Sulęcinie, Rzepinie, Międzychodzie i Skwierzynie; w AP w Kaliszu – sądy grodzkie w Jarocinie – przedwojenny i powojenny oraz powojenny *Sąd Grodzki w Koźminie*; w AP w Kielcach – powojenny *Sąd Grodzki w Starachowicach-Wierzbniku*; w AP w Lesznie – *Sąd Powiatowy w Gostyniu*; w AP w Olsztynie – *Sąd Powiatowy w Suszu*; w AP w Szczecinie – sądy obwodowe w Darłowie, Szczecinie i Nowogardzie; w AP w Płocku – *Księgi i akta hipoteczne sądów w Gostyninie*.

Bardzo liczne w archiwach zespoły akt stanu cywilnego również były systematycznie opracowywane. Jako przykładowe można podać: *Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Zygmunta w Częstochowie* z zasobu AP w Częstochowie, akta stanu cywilnego parafii w Kromołowie, Zawierciu, Grodźcu, Łęce i Strzemieszycach Wielkich, urzędy stanu cywilnego w Miedznej, Borucinie,

Krowiarkach i Rydułtowach z zasobu AP w Katowicach, akta stanu cywilnego 10 parafii rzymskokatolickich, m.in. w Bądkowie, Bielsku, Jeżewie i Sierpcu z zasobu AP w Płocku, zaś w AP w Przemyśle opracowano zbiór *Odpisy ksiąg metrykalnych parafii archidiecezji łwowskiej i diecezji przemyskiej obrządku rzymskokatolickiego* oraz meliorowano zespoły kościelne i notarialne.

W kilku archiwach zakończono opracowanie akt towarzystw i związków, np. w AP w Łodzi – *Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich Zarząd Wojewódzki dla m. Łodzi i Województwa*, w AP w Szczecinie – *Stowarzyszenie Ateistów i Wolnomysłicieli, Zarząd Wojewódzki w Szczecinie, Liga Kobiet Zarząd Wojewódzki w Szczecinie, Związek Osadników Wojskowych na Ziemiach Odzyskanych, Okręg Szczecin, Związek Zawodowy Pracowników Rolnych Zarząd Okręgowy w Szczecinie, Spółdzielczy Klub Sportowy "Czarni" w Szczecinie* i *Towarzystwo Miłośników Pomorza Zachodniego w Szczecinie*, w AP w Zamościu – *Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce Oddział w Zamościu*.

Niektóre archiwa kończyły opracowywanie materiałów partyjnych, np. AP w Bydgoszczy – komitety powiatowe PZPR w Golubiu-Dobrzyniu i w Radziejowie, AP w Poznaniu – kilka komitetów gminnych i miejsko-gminnych PZPR, AP w Toruniu – *Powiatowy Komitet Stronnictwa Demokratycznego w Aleksandrowie Kujawskim*. W większości archiwów materiały partyjne są już opracowane, kończone są też prace przy aktach zespołu *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Komitet Centralny w Warszawie* przechowywanego w AAN, liczącego ponad 1000 m.b. – ponad 61 000 j.a.

Niewiele opracowano też w 2016 r. akt szkolnych (np. w AP w Lublinie – *Prywatne Żeńskie Gimnazjum i Liceum SS. Urszulanek w Lublinie* i *Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Puławach*, w AP w Przemyśle – *I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Przemyśle*, a w AP w Szczecinie – *Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących Ministerstwa Obrony Narodowej w Szczecinie*) i akt bankowych (np. w AP w Olsztynie – NBP oddziały w: Iławie, Braniewie, Ornecie i Ostródzie, w AP w Zielonej Górze – *Bank Rolny Oddział Wojewódzki w Zielonej Górze*).

Archiwalia prywatne w kilku archiwach powiększyły zasób opracowany, np. w AAN były to *Akta Stanisława Łuckiego* i *Zbiór Kazimierza Rusinka*, w AP w Poznaniu – *Archiwum Andrzeja Choniałki*, w AP w Przemyśle – *Teki Kazimierza Galikowskiego*, w AP w Szczecinie – *Spuścizna Romana Łuczywka*, zaś AP we Wrocławiu zakończyło długotrwałe prace nad zespołem *Akta majątku Hochbergów z Książa*.

Warto też zwrócić uwagę na zespoły i zbiory dokumentacji nieaktowej, których opracowanie zakończono w 2016 r. Były to przede wszystkim duże *Archiwum fotograficzne Grażyny Rutowskiej* i *Archiwum fotograficzne Zbyszka Siemaszki* z zasobu NAC. Dokumentację fotograficzną opracowywano też w AP w Elblągu z siedzibą w Malborku – *Zbiór fotografii miasta Elbląga i powiatu elbląskiego*, gdzie opracowano również *Zbiór kart pocztowych Elbląga i okolic*. Dokumentacja kartograficzna zyskała status opracowanej w AP w Lesznie – *Zbiór planów miast*

i *Zbiór map topograficznych*, oraz w AP w Olsztynie – gdzie opracowano mapy z zespołu *Urząd Katastralny w Ostródzie*.

Na skutek prac związanych z opracowaniem zasobu wzrosła liczba dostępnych pomocy archiwalnych: inwentarzy zatwierdzonych – o 239 (w sumie było ich w archiwach 51 558), inwentarzy roboczych – o 154 (w sumie – 9 213), zaś spisów roboczych – o 306 (w sumie 19 605).

W wielu archiwach państwowych tradycyjnie na bieżąco opracowywane są również dopływy do zespołów zawierających akta stanu cywilnego, źródeł najczęściej wykorzystywanych przez licznych badaczy dziejów rodzin. Niektóre archiwa prowadziły inne prace przy zespołach wcześniej opracowanych, np. AP w Zielonej Górze zwraca uwagę na ich paginowanie nie tylko przy okazji udostępniania. W 2016 r. spaginowano tam w sumie 451 415 stron.

Oprócz sporządzania nowych pomocy archiwalnych, niektóre archiwa podejmowały prace z zakresu melioracji wcześniejszego opracowania i funkcjonujących już pomocy archiwalnych, co prowadziło do poprawy stanu opisu i informacji o zasobie. Zdarzało się to z różnych powodów, m.in. przy okazji retrokonwersji do postaci elektronicznej lub digitalizacji, np. *Hipoteka w Siedlcach* w AP w Siedlcach, a przy okazji skontrum uzupełniane były pomoce archiwalne do zespołów *Akta miasta Poznania* w AP w Poznaniu oraz *Sąd Obwodowy w Koźlu* w AP w Opolu.

W trakcie opracowania, lub już po jego zakończeniu, sporządzano także, oprócz inwentarzy, pomoce archiwalne wyższego rzędu usprawniające informowanie o zasobie archiwów, głównie indeksy. W AP w Zamościu sporządzono skorowidze alfabetyczne do akt stanu cywilnego, których brakowało w przejętych materiałach. AP w Opolu indeksowało w 2016 r. akta Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (ponad 29 tys. haseł), AP w Piotrkowie Trybunalskim wykonywało indeksy do digitalizowanych ksiąg ludności stałej, AP Płock – indeksy do *Akt miasta Płocka*, *Zarządu Miasta Płocka* i *Sądu Grodzkiego w Ozorkowie* i do wielu drobnych zespołów, zaś AP w Siedlcach skupiło się na indeksach do zespołu *Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urzędu Powiatowy w Mińsku Mazowieckim* (ponad 18 tys. haseł), *Prokuratura Sądu Okręgowego w Siedlcach* (3500 haseł) oraz *Sąd Okręgowy w Siedlcach* (ponad 20 tys. haseł). AP w Radomiu podało, iż sporządzono w nim w trakcie opracowania ok. 31 tys. haseł indeksowych, zaś w AP w Gdańsku – ponad 23 tys. haseł.

Jednocześnie inwentaryzowano materiały archiwalne w ramach prac wynikających z długoletnich planów opracowania lub potrzeb powstających w trakcie roku sprawozdawczego. W 2016 r. inwentaryzowanie objęło 405 141 j. inw. – 2975,8 m.b. Jako przykład kolejnego etapu inwentaryzacji można podać: zespół *Stocznia F. Schichau w Elblągu* w zasobie AP w Elblągu z siedzibą w Malborku, w którym zinwentaryzowano kolejne szkice i plany (ponad 8000 j. inw.); akta Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Kielcach oraz Urzędu Wojewódzkiego

w Tarnobrzegu w AP w Kielcach; dokumentację techniczną w zespole *Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Piotrkowie Trybunalskim* w AP w Piotrkowie Trybunalskim; mapy z dopływów do zespołów miejskiego i powiatowego ośrodka dokumentacji geodezyjno-kartograficznej oraz nagrania przejmowane z Polskiego Radia Szczecin w AP w Szczecinie; dokumentację techniczną, kartograficzną i inną w zespole *Fabryka Budowy Mostów, Konstrukcji Stalowych i Wagonów G. Beuchelt SA w Zielonej Górze* w AP w Zielonej Górze. Wiele archiwów na bieżąco inwentaryzowało dopływy do akt stanu cywilnego, przejmowane sukcesywnie zgodnie z ustawą Prawo o aktach stanu cywilnego. Jako doraźne potrzeby wskazywano w sprawozdaniach archiwów konieczność inwentaryzacji darów, materiałów z niepaństwowego zasobu archiwalnego i dokumentacji nieaktowej, niejednokrotnie przekazywanej bez właściwej ewidencji.

W archiwach prowadzono też inne prace dotyczące pomocy archiwalnych. Dokonywano przenoszenia ich zawartości z postaci tradycyjnej papierowej do postaci elektronicznej w bazach danych, co zwiększało dostępność wcześniej sporządzonych pomocy archiwalnych (zaznaczały to w sprawozdaniu, opisując efekty tych prac, m.in. AP w Białymstoku, w Gdańsku, w Katowicach, w Kielcach, w Opolu, w Przemyśle, w Radomiu, w Suwałkach i w Zielonej Górze).

#### **1.6. Zasób w toku opracowania**

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. w trakcie opracowania znajdowały się 172 zespoły. Ich liczba zmniejszyła się w porównaniu do końca 2015 r. o 53 czyli prawie o 24%. Spadek ogólny tej liczby, a także liczby zespołów opracowanych w 2016 r., ma związek z priorytetem Naczelnego Dyrektora retrokonwersji tradycyjnych pomocy archiwalnych. Mimo że obowiązuje on od 2017 r., został zapowiedziany w połowie 2016 r., co sprawiło, że archiwa podjęły prace nad przygotowaniem do jego wykonania, rezygnując z niektórych planowanych prac i nie rozpoczynając opracowania kolejnych zespołów. Wśród wymienionych w sprawozdaniach zespołów znalazło się 28, nad którymi prace zostały zawieszony, co wynikało z wprowadzenia powyższego priorytetu. Całkowite zawieszenie opracowania deklarowały: AP w Częstochowie, gdzie dotyczyło to zespołów *Wojewódzka Rada Narodowa w Częstochowie* oraz *Urząd Wojewódzki w Częstochowie*, nad którymi rozpoczęto prace w 2016 r., a także AP w Suwałkach – zespołów *Sąd Okręgowy w Grodnie Wydział Zamiejscowy w Suwałkach* – opracowywany od 1994 r., *Pruski Sąd Obwodowy Wydział Hipoteczny w Olecku* – opracowywany od 2011 r. oraz *Sąd Grodzki w Suwałkach* – opracowywany od 2015 r. Archiwa w Elblągu z siedzibą w Malborku oraz w Koszalinie zakończyły rozpoczęte prace i nie rozpoczęły nowych.

Najwięcej zespołów w trakcie długiego opracowania wykazywało AP w Białymstoku (27, w tym 22 niewielkie zespoły akt notariuszy), w którym w 2016 r. nie zaszły w tym zakresie żadne postępy. Powyżej dziesięciu zespołów w trakcie

opracowania było jeszcze w dwóch archiwach. 18 zespołów wykazało AP we Wrocławiu, w tym Wojewódzki Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze i Urząd Miasta i Gminy w Węglińcu, których inwentarze zostały już opracowane. Najdłużej opracowywane są tam: *Biuro Informacyjne W. Schimmelpfeng - Niemiecka Wywiadowia Sp. z o.o.* z lat 1901-1945, liczący 190 m.b. – 90 000 j.a. – opracowywany od 1999 r. oraz *Sąd Obwodowy we Wrocławiu* z lat 1731-1945, liczący 300 m.b. – ok. 40 000 j.a. – opracowywany od 2001 r. 13 zespołów wymieniło AGAD, w tym powyżej 10 lat są już tam opracowywane: *Generalne Dyrektorium. Departament Prus Południowych* z lat [1757-1792] 1793-1806, liczący prawie 170 m.b. – ok. 7200 j.a. oraz *Archiwum Sejmu Czteroletniego* z lat 1788-1792, liczący 6 m.b. – 25 j.a.

Inne duże zespoły, których opracowanie rozłożono na kilka lub kilkanaście lat, to: w AP w Siedlcach: *Prokuratura Sądu Okręgowego w Siedlcach* z lat 1917-1950 [1959], liczący prawie 90 m.b. – ponad 44 000 j.a. oraz *Sąd Okręgowy w Siedlcach* z lat [1895] 1917-1939 [1975], liczący prawie 120 m.b. – ponad 41 000 j.a.; w AP w Radomiu: *Komitet Wojewódzki PZPR w Radomiu* z lat [1944-1975] 1975-1990, liczący prawie 140 m.b. – ponad 48 000 j.a., *Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej, Siedleckiej* z lat [1773-1884] 1885-1918, liczący ok. 900 m.b. – ok. 53 000 j.a., *Sąd Okręgowy w Radomiu* z lat [1901] 1917-1950 [1951-1997], liczący prawie 130 m.b. – prawie 23 400 j.a.; w AP w Piotrkowie Trybunalskim: *Akta miasta Piotrkowa* z lat 1746-1945, liczący prawie 260 m.b. – prawie 15 900 j.a. i *Akta miasta Tomaszowa Mazowieckiego* z lat [1817] 1830-1944, liczący prawie 230 m.b. – prawie 11 000 j.a.; w AP w Płocku - *Akta miasta Płocka* z lat 1808-1950 [1952], liczący prawie 220 m.b. – prawie 32 000 j.a.; w AP w Łodzi: *Akta miasta Łodzi* z lat 1775-1945, liczący ponad 870 m.b. – ponad 33 000 j.a. i *Urząd Wojewódzki w Sieradzu* z lat [1945-1974] 1975-1998 [2000], liczący ponad 100 m.b., prawie 7200 j.a.; w NAC – *Archiwum fotograficzne Edwarda Hartwiga* z lat 1945-1982, liczący ponad 122 000 fotografii; w AP w Zielonej Górze – *Wojewódzkie Zjednoczenie Państwowych Gospodarstw Rolnych w Zielonej Górze* z lat [1945] 1949-1969, liczący 60 m.b. – ponad 3 000 j.a.; w AN w Krakowie – *Teki Antoniego Schneidra* z lat [1368] 1773-1877, liczący prawie 150 m.b. – ponad 2100 j.a.

Uznać też można, co niektóre archiwa wpisują do swoich sprawozdań *expressis verbis*, że w trakcie opracowania, permanentnego, są zespoły zawierające akta stanu cywilnego, do których następują systematyczne, niemal coroczne dopływy. Stanowią one ponad 10% ogólnej liczby zespołów w archiwach państwowych.

## **2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego**

Rok 2016 był pierwszym rokiem funkcjonowania nowej ustawy archiwalnej, której nowelizacja zaczęła obowiązywać od 1 listopada 2015 r. Wprowadzone w prawie archiwalnym zmiany miały na celu ułatwienie gromadzenia, zarządzania i przechowywania dokumentacji (w tym elektronicznego załatwiania spraw), uproszczenie zasad postępowania z dokumentacją w przypadku współistnienia systemów elektronicznego i papierowego zarządzania dokumentacją oraz umożliwienie wykonywania czynności kontrolnych w zakresie postępowania z dokumentacją. W związku z nowelizacją ustawy archiwalnej następował proces implementacji aktów wykonawczych, przygotowanych i podpisanych przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego w roku poprzednim. Były to:

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny;
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 20 października 2015 r. w sprawie klasyfikowania i kwalifikowania dokumentacji, przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych i brakowania dokumentacji niearchiwalnej.

Obok wdrażania nowego prawa archiwalnego rozwijano działania na rzecz modernizacji i usprawnienia procesu zarządzania dokumentacją w państwie i budowania e-administracji. Prace te były realizowane poprzez udział w procesie legislacyjnym i opiniowanie nadsyłanych przez podmioty zewnętrzne aktów prawnych, rozbudowę infrastruktury informatycznej wewnątrz sieci archiwalnej i przygotowania do przejmowania dokumentacji wytworzonej w postaci elektronicznej, wdrażanie w archiwach państwowych systemów EZD i konsultowanie tego typu rozwiązań w jednostkach nadzorowanych przez archiwa.

### **2.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie kształtowania zasobu**

W związku ze zmianami przepisów prawa powszechnie obowiązującego podstawowe działania nadzorcze podejmowane przez NDAP w zakresie kształtowania zasobu, koncentrowały się na dostosowywaniu przepisów wewnętrznych oraz jak najlepszym przygotowaniu archiwów państwowych do nadzorowania postępowania z dokumentacją zgodnie z najnowszymi tendencjami i w zmienionym otoczeniu prawnym. Realizację tych założeń miał zapewnić wprowadzony na początku 2016 r. do stosowania w archiwach państwowych i NDAP system teleinformatyczny NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna. Zastąpił



on stosowaną od lat dziewięćdziesiątych XX wieku w archiwach państwowych bazy danych NADZÓR. W ciągu pierwszego półrocza trwało wdrażanie systemu w archiwach państwowych. W tym czasie aktywnie wspierano działania archiwów państwowych pod względem merytorycznym a przede wszystkim technologicznym. W dniu 11 maja przeprowadzono szkolenie dla kierowników nadzoru i oddziałów zamiejscowych archiwów państwowych dotyczące użytkowania tego systemu, najczęściej popełnianych błędów i planów jego modyfikacji oraz rozbudowy. Przez cały rok pracownicy NDAP administrowali systemem, udzielając przy tym wsparcia merytorycznego dla użytkowników systemu z archiwów państwowych, a także współpracowali z wykonawcą systemu w zakresie obsługi serwisowej i gwarancyjnej. W tym czasie też zbierano uwagi archiwów dotyczące koniecznych do wprowadzenia zmian oraz nowych funkcjonalności i przygotowano dokumentację dotyczącą koniecznych zmian w systemie. W dniu 1 września br. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych podjął decyzję o nierozwijaniu i nierozbudowywaniu systemu NiKA, który ma być zastąpiony przez moduł do obsługi nadzoru archiwalnego w systemie ZoSIA, który rozbudowany zostanie również o wskazane brakujące funkcjonalności. W związku z powyższym przygotowano projekt porozumienia dotyczącego przekazania praw autorskich do systemu NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna, Narodowemu Archiwum Cyfrowemu odpowiedzialnemu za system ZoSIA i przekazano kody źródłowe oraz dokumentację systemu NIKA oraz dokumentację dotyczącą koniecznych do wprowadzenia zmian.

#### 2.1.1. Podnoszenie kwalifikacji pracowników nadzoru archiwalnego

W ramach działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych pracowników archiwów państwowych odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego w dniach 11-12 maja 2016 r. zorganizowano szkolenie dla kierowników nadzoru i oddziałów terenowych archiwów państwowych dotyczące planów modyfikacji systemu teleinformatycznego NiKA, nowych przepisów dotyczących ustalania jednostek organizacyjnych pod nadzór archiwalny oraz bieżących problemów związanych z działalnością nadzorczą sieci archiwalnej. Wzięło w nim udział ponad 80 osób.

Pracownicy archiwów państwowych i NDAP podnosili swoje kwalifikacje także na szkoleniach i konferencjach zewnętrznych. W ramach porozumienia między NDAP a Podlaskim Urzędem Wojewódzkim w Białymstoku zorganizowano w dniach 5-6 września 2016 r. spotkanie dla pracowników archiwów państwowych dotyczące wdrażania systemu EZD PUW oraz planów związanych z jego dalszym rozwojem. Przedstawiciele NDAP wygłosili referaty w trakcie dwóch spotkań konferencyjnych:

- XIII konferencja Szkoleniowo-Organizacyjna Stowarzyszenia Archiwistów Instytucji Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa, 19-20.04.2016 r.,

- XIII Zjazd Sekcji Archiwistów Samorządowych obradujący pod hasłem „Nowelizacja przepisów archiwalnych”, Szczecin, 2-4.06.2016 r.,
- II Konferencja Zachowanie cyfrowego dziedzictwa archiwalnego, Kraków, 23-24 czerwca 2016 r.

Kontynuowano prowadzenie dla archiwistów państwowych specjalnej strony internetowej z aktualnościami z zakresu nadzoru archiwalnego i zarządzania dokumentacją.

### 2.1.2. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego

W 2016 r. kontynuowano proces stopniowej nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie sposobu wykonywania nadzoru archiwalnego, szczególnie w kontekście dostosowania ich do znowelizowanego prawa archiwalnego. Wprowadzone zostały:

- zarządzenie nr 2 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 12 lutego 2016 r. w sprawie trybu ustalania państwowych jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych jako jednostek organizacyjnych, w których powstają materiały archiwalne,
- zarządzenie nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 22 lutego 2016 r. w sprawie systemu teleinformatycznego „NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna”.

Opiniowano projekt zarządzenia Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w sprawie brakowania dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych, przygotowany przez Departament Archiwistyki NDAP.

Podobnie jak w latach poprzednich na bieżąco podejmowane były w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych działania z zakresu przygotowywania wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w celu sprawnej realizacji nadzoru archiwalnego, monitorowano i interweniowano w sprawach poruszanych na posiedzeniach komisji archiwalnej oceny dokumentacji w poszczególnych archiwach oraz przekazywano wyjaśnienia dotyczące nowych unormowań prawnych.

### 2.1.3. Współpraca z podmiotami ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego

W roku 2016 archiwa państwowe aktywnie prowadziły rozpoznanie w sferze niepaństwowego zasobu archiwalnego. Wymiernym efektem tych działań było m.in. podpisanie przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych nowych porozumień dotyczących szeroko pojętej współpracy w dziedzinie archiwalnej.

Podpisane zostało porozumienie ze Stowarzyszeniem RKW Ruch Kontroli Wyborów – Ruch Kontroli Władzy. Prowadzono też rozmowy mające na celu przygotowanie do podpisania porozumień z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim oraz ze spółką Enea Wytwarzanie Sp. z o.o.

W ramach wcześniej zawartych porozumień kontynuowano współpracę z następującymi podmiotami:

- Naczelną Izbą Pielęgniarek i Położnych,
- Wrocławskim Przedsiębiorstwem „Hala Ludowa” Sp. z o.o.,
- Fundacją Ośrodka KARTA,
- Fundacją im. Stefana Batorego,
- Centrum im. Profesora Bronisława Geremka,
- Archiwum Dokumentacji Historycznej PRL.

Prowadzono też prace nad przygotowaniem organizacyjnym i opracowaniem niezbędnych dokumentów do udzielania w roku 2016 pierwszych dotacji Naczelnego Dyrektora na działalność archiwalną dla organizacji pozarządowych. W pierwszym półroczu zorganizowano w ramach tych działań dwa konkursy. Pierwszy z nich ogłoszono i rozstrzygnięto w styczniu 2016 r. Dotyczył on zadania publicznego „Wspieranie działań archiwalnych 2016” i umożliwiał realizację zadań wynikających z art. 43a ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Środki dostępne w ramach konkursu zostały przeznaczone na prace z zakresu ewidencjonowania, przechowywania, opracowania, udostępniania oraz zabezpieczania materiałów archiwalnych, przechowywanych przez podmioty ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego.

W czerwcu 2016 r. ogłoszono konkurs na realizację zadania publicznego: „Wspieranie działań archiwalnych w zakresie niepaństwowego zasobu archiwalnego 2016 – priorytet digitalizacja”. Środki finansowe w ramach tego przedsięwzięcia zostały przeznaczone na digitalizację materiałów archiwalnych przechowywanych w podmiotach ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego.

## **2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa**

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych kontynuował w roku sprawozdawczym działania zmierzające do wypracowania rozwiązań dla zabezpieczenia i umożliwienia przechowywania w długim czasie, tej części archiwalnego dziedzictwa narodowego, która powstaje w postaci elektronicznej. Jednym z najważniejszych działań w tym zakresie były prace związane z realizacją projektu *Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)*, którego głównym celem jest stworzenie kompleksowej usługi (w postaci systemu teleinformatycznego),

świadczonej przez archiwa państwowe podmiotom wytwarzającym materiały archiwalne w postaci elektronicznej. System będzie umożliwiał przekazanie wytworzonych w postaci elektronicznej materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, a następnie będzie zapewniał ich trwałe, bezpieczne przechowywanie, wyszukiwanie i udostępnianie dla zainteresowanych stron w zgodzie z obowiązującymi przepisami.

W roku sprawozdawczym prowadzono prace analityczne w ramach zespołu ekspertów do wsparcia merytorycznego realizacji projektu ADE. Ponadto podjęto działania na rzecz wyłonienia wykonawcy projektu logicznego (przygotowanie SIWZ i innej niezbędnej dokumentacji), a także opracowano założenia dotyczące budowy i wdrożenia Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji w NAC. W związku z przedłużającą się procedurą związaną z wyłonieniem wykonawcy projektu logicznego, której wynikiem było znaczne opóźnienie w realizacji przeprowadzono analizę możliwości zmiany formuły i sposobu realizacji projektu i przygotowano zmianę harmonogramu kamieni milowych.

Wspólnie z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwem Cyfryzacji rozpoczęto prace nad nowelizacją przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 6 ust. 2a, 2b, 2c ustawy archiwalnej, tj. nad zmianami w następujących rozporządzeniach:

- Rozporządzenie MSWiA z dnia 30 października 2006 r. w sprawie niezbędnych elementów struktury dokumentów elektronicznych (Dz. U. Nr 206, poz. 1517),
- Rozporządzenie MSWiA z dnia 30 października 2006 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z dokumentami elektronicznymi (Dz. U. Nr 206, poz. 1518),
- Rozporządzenie MSWiA z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie wymagań technicznych formatów zapisu i informatycznych nośników danych, na których utrwalono materiały archiwalne przekazywane do archiwów państwowych (Dz. U. Nr 206, poz. 1519).

Zakończenie tych prac jest istotne z punktu widzenia projektu ADE, bowiem rozwiązania i zmiany zaproponowane w rozporządzeniach wpływają na zakres projektu i sposób funkcjonowania systemu ADE.

Podobnie jak w latach ubiegłych aktywnie uczestniczono w opiniowaniu zewnętrznych projektów aktów prawnych i projektów informatycznych obejmujących swoim zakresem przedmiotowym postępowanie z dokumentacją, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji odnoszących się do zarządzania dokumentacją elektroniczną w podmiotach publicznych, w tym w ramach prac Komitetu Rady Ministrów ds. Cyfryzacji. Prace te dotyczyły m.in. projektów informatycznych: "Budowa Krajowego Węzła Identyfikacji Elektronicznej", System

KRK 2., mDokumenty w Administracji Publicznej w Polsce – Faza 1, „Metareguly i zasady budowy cyfrowych usług publicznych” czy „aplikacje.gov.pl”.

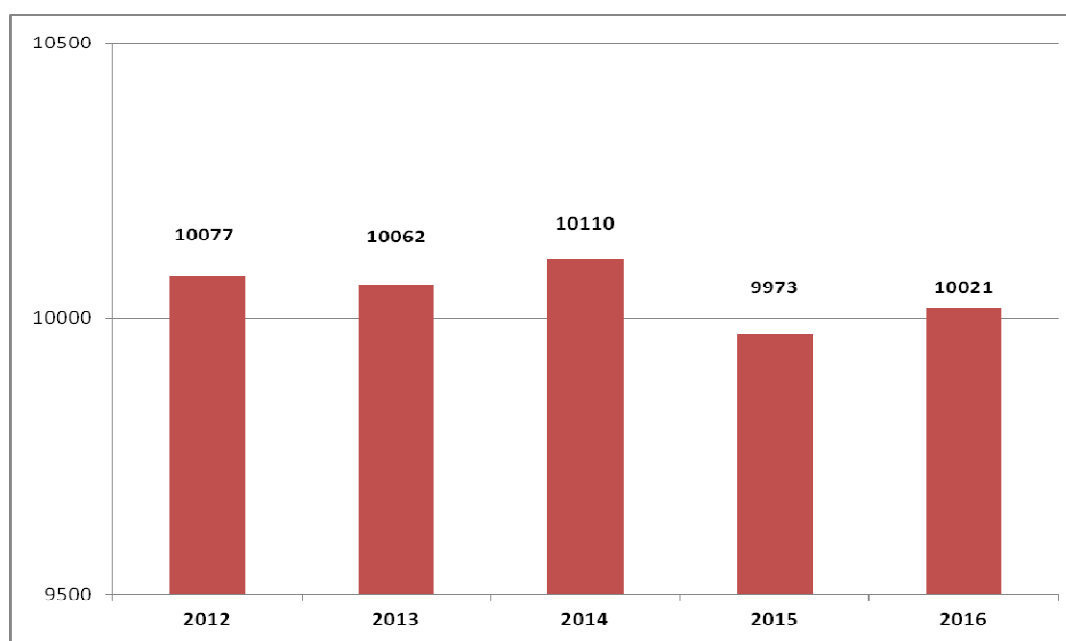
Pracownicy NDAP monitorują i uczestniczą aktywnie w pracach Ministerstwa Cyfryzacji i wskazanych przez Ministerstwo wykonawców związanych z tworzeniem założeń, wymagań i rozwiązań dla projektu EZD RP konsultując planowane rozwiązania i służąc pomocą merytoryczną w kwestiach związanych z przepisami kancelaryjnymi lub archiwalnymi.

Ponadto kontynuowano rozpoczęte w poprzednich latach działania dotyczące wdrożenia systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w archiwach państwowych. W 2016 r. 4 kolejne archiwa rozpoczęły prace w systemie EZD PUW: AP w Opolu, AP w Płocku, AP w Przemyślu, AP w Radomiu. Przygotowano również plan wdrożenia EZD w 2017 r. dla kolejnych archiwów w Warszawie: tj. AAN, AGAD, AP w Warszawie oraz dla AP w Zamościu.

### 2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Z ogólnej liczby około 120 tysięcy instytucji publicznych w całym kraju archiwa państwowe w Polsce w roku sprawozdawczym sprawowały nadzór nad **10 021** jednostkami organizacyjnymi zarówno państwowymi jak i samorządowymi, w których znajduje się 545 036,72 mb materiałów archiwalnych powstających w toku ich działalności. Stanowiło to zatem około 8% ogólnej liczby wszystkich instytucji publicznych. Liczba jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych utrzymuje się w ostatnich kilku latach na podobnym poziomie.

Wykres nr 1. Zmiany w liczbie jednostek nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2012-2016



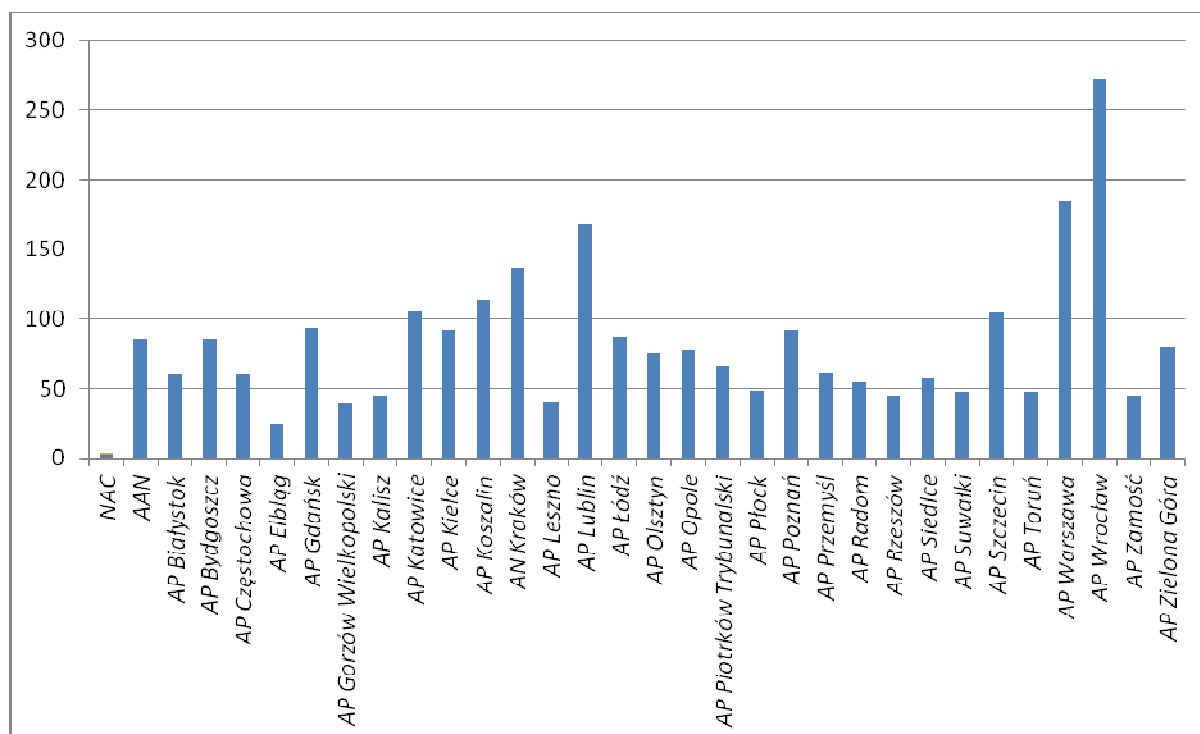
Nadzór realizowany był poprzez systematyczne kontrole archiwalne prowadzone w jednostkach ustalonych, jako wytwarzające materiały archiwalne, uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie, w różnym trybie, zgody na pozostawanie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych.

Problemem występującym od wielu lat jest tzw. nawis archiwalny, czyli materiały archiwalne, które z różnych przyczyn nie zostały jeszcze przekazane do archiwów państwowych. Znaczna jego część dotyczy jednostek sprywatyzowanych (w tym jeszcze w latach 90. XX w.), w odniesieniu do których nadal brak w przepisach podstaw do egzekwowania rozliczenia się z państwowego zasobu archiwalnego. Archiwa państwowe podejmują próby zmiany sytuacji poprzez kontrole w podmiotach prywatnych przechowujących państwowy zasób archiwalny (zarówno u następców prawnych przedsiębiorstw państwowych jak i u przechowawców dokumentacji zlikwidowanych już podmiotów) oraz wydawanie zaleceń pokontrolnych o konieczności przekazania do archiwum państwowego materiałów archiwalnych.

### 2.3.1. Kontrole archiwalne

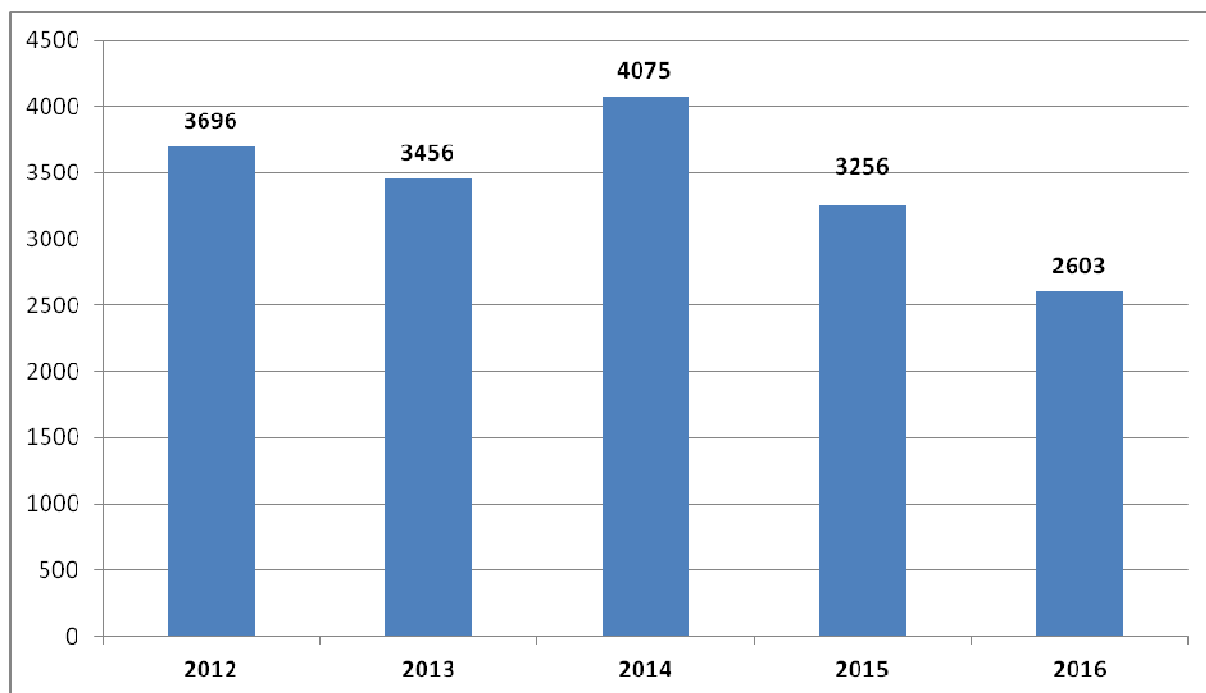
W roku 2016 archiwa państwowe w Polsce przeprowadziły łącznie **2603** kontrole przestrzegania przepisów ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

**Wykres nr 2. Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2016 r.**



W 2016 r. utrzymała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kontroli przeprowadzonych przez archiwa państwowe. W porównaniu do 2015 r. archiwa zrealizowały o ponad 650 kontroli mniej. Spadek ten wiązał się ze zmianami w częstotliwości dotychczas przeprowadzanych kontroli, m. in. w Urzędach Stanu Cywilnego. Zgodnie z zaleceniami NDAP przyjęto zasadę, że w jednostkach organizacyjnych, w których nie wykryto nieprawidłowości w czasie wcześniej prowadzonych kontroli w procesie gromadzenia powstającej dokumentacji, a zwłaszcza materiałów archiwalnych, kontrole mogą się odbywać rzadziej niż co 3 lata. Niektóre archiwa wskazywały też na zmiany przepisów prawa w zakresie przeprowadzania kontroli archiwalnych, co wiązało się z koniecznością przeznaczania większej ilości czasu niż dawniej na jedną kontrolę przy niezmiennym stanie kadrowym.

**Wykres nr 3. Zmiany w liczbie przeprowadzonych przez archiwa państwowe kontroli archiwalnych w latach 2012-2016**



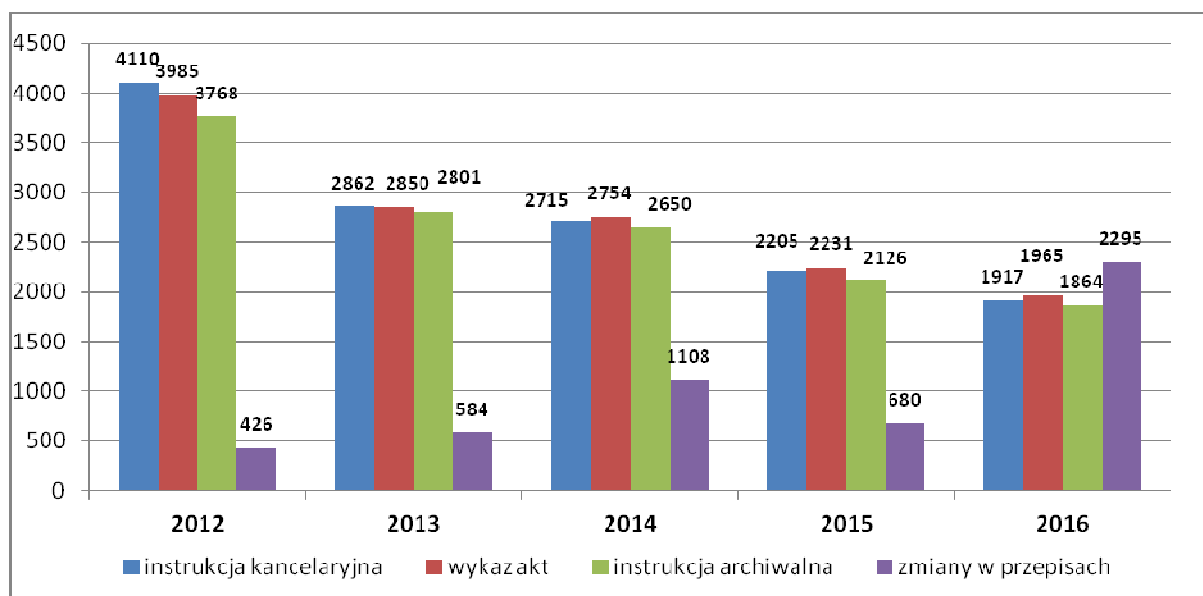
### 2.3.2. Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych.

Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych realizowane jest zarówno przez archiwa państwowe, jak i Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Rok 2016 był kolejnym, w którym liczba uzgodnionych normatywów zmniejszyła się w porównaniu do roku poprzedniego (porównaj wykres nr 4). Tendencja ta utrzymuje się od roku 2013 i oznacza, że zmiana jaka nastąpiła w związku z wprowadzeniem rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów

akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych, została już przez państwową służbę archiwalną opanowana. W roku sprawozdawczym, zaopiniowano łącznie 5746 normatywów, w tym: 1917 instrukcji kancelaryjnych, 1965 jednolitych rzeczowych wykazów akt i 1864 instrukcje archiwalne. W skali całego kraju dokonano również uzgodnień 2295 zmian do obowiązujących przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, co stanowi ponad trzykrotny wzrost liczby zmian w porównaniu z rokiem 2015. Wzrost może mieć związek ze zmianą ustawy archiwalnej oraz umożliwieniem rozbudowy jednolitych rzeczowych wykazów akt przez urzędy gmin, starostw powiatowych, urzędy wojewódzkie i urzędy marszałkowskie.

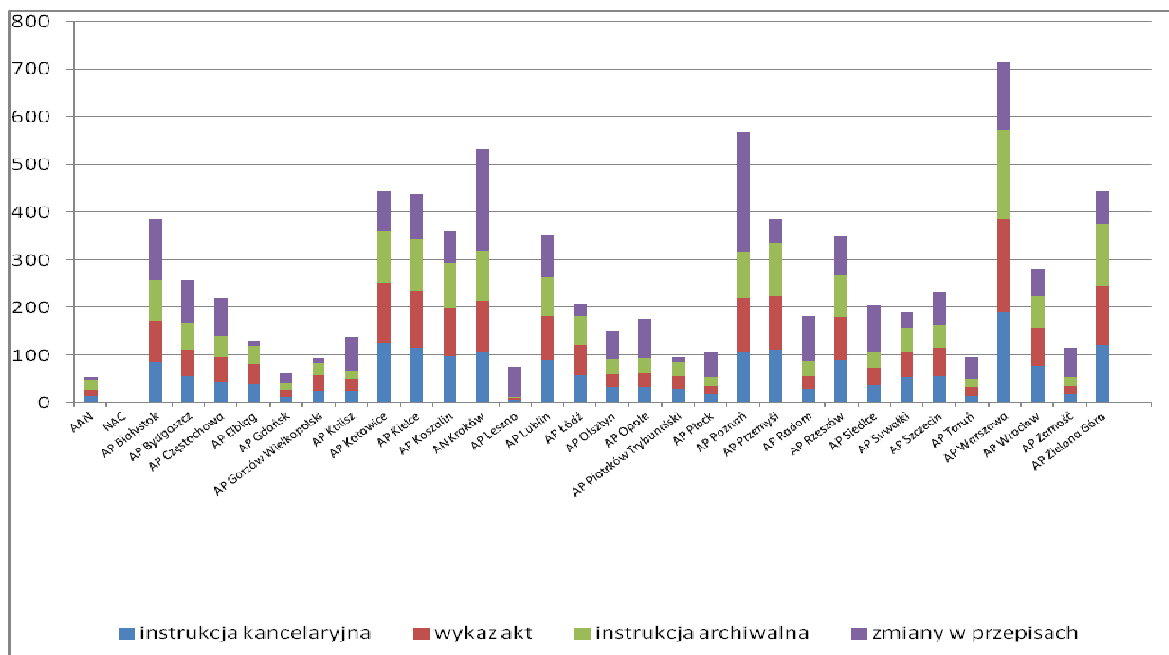
Odnosić należy też niezmienną tendencję coraz większego zainteresowania uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną, w centralnej administracji rządowej. Rezultatem tego był szereg spotkań roboczych i konsultacyjnych, które zorganizowano z przedstawicielami instytucji centralnych, które wdrożyły w latach 2015-2016 systemy elektronicznego zarządzania dokumentacją.

**Wykres nr 4. Zmiany w liczbie uzgodnionych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w latach 2012-2016**



**Wykres nr 5. Liczba uzgodnionych przez poszczególne archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w 2016 r.**





Dodatkowo archiwa państwowe zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych 208 przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Rekordzistą w tej dziedzinie było AP w Gdańsku, które uzgodniło 122 przepisy kancelaryjne i archiwalne oraz 57 zmian w tych przepisach.

### 2.3.3. Powierzenie materiałów archiwalnych

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uprawniony jest, na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe, powierzyć państwowym i samorządowym jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by materiały archiwalne nie były przekazywane (czasowo lub stale) do archiwów państwowych.

W 2016 r. wydano nowy akt powierzenia materiałów archiwalnych dla Teatru Wielkiego – Opery Narodowej (akt z 30 września 2016 r.). Prowadzono również rozmowy z Muzeum Ziemi Bieckiej w Bieczu oraz Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie, jednak nie zakończyły się one w 2016 r. pozytywną decyzją dotyczącą powierzenia dokumentacji.

### 2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. Archiwa zobowiązane są do informowania Naczelnego Dyrektora o zamiarze użyczenia materiałów

archiwalnych oraz otrzymują wsparcie merytoryczne z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w zakresie tych czynności.

W roku sprawozdawczym partnerami dla archiwów państwowych w zakresie obowiązujących umów użyczenia pozostawały przede wszystkim: centrala i oddziały TVP S.A. oraz spółki radiowe Polskie Radio S.A. Ponadto nadal obowiązywały umowy użyczenia zawarte przez archiwa państwowe z innymi podmiotami, w tym jednostkami samorządowymi (np. starostwami powiatowymi), oraz podmiotami prywatnymi (w tym następcami prawnymi sprywatyzowanych jednostek państwowych).

## **2.4. Wartościowanie dokumentacji**

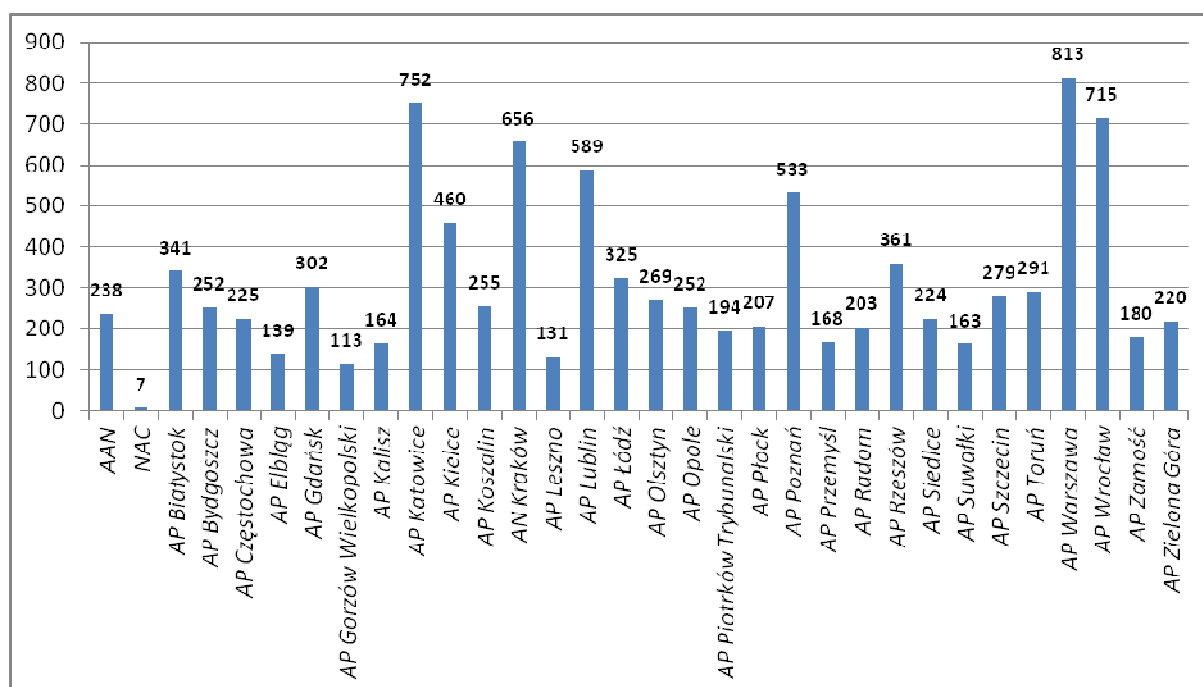
Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego przechowywania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji dokumentacji powstającej w wyniku działalności tych instytucji. Opierając się na tych kryteriach archiwa państwowe i NDAP prowadziły działalność mającą na celu aktualizację listy podmiotów państwowych i samorządowych wytwarzających materiały archiwalne, które powinny zostać przekazane w odpowiednim czasie do zasobu właściwego archiwum państwowego.

### 2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

W roku sprawozdawczym ustalono łącznie pod nadzór 108 nowych jednostek organizacyjnych, które wytwarzają materiały archiwalne, w tym NDAP wydał akty ustalenia dla 7 podmiotów: Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa, Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwa Energii, Prokuratury Krajowej, Polskiej Agencji Kosmicznej, Polskiej Orkiestry Sinfonia Iuventus i Instytutu Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność. Spod nadzoru wykreślono natomiast ogółem 61 instytucji. Był to znaczący spadek w porównaniu do 2015 r., gdy wykreślono łącznie 256 instytucji. Przyczynami wykreśleń były podobnie jak w latach ubiegłych: likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

Wśród archiwów państwowych sprawujących nadzór nad największą liczbą podmiotów pozostają w ostatnich latach AP w Warszawie, AP we Wrocławiu, AP w Katowicach oraz AN w Krakowie.

**Wykres nr 6. Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2016 r.**



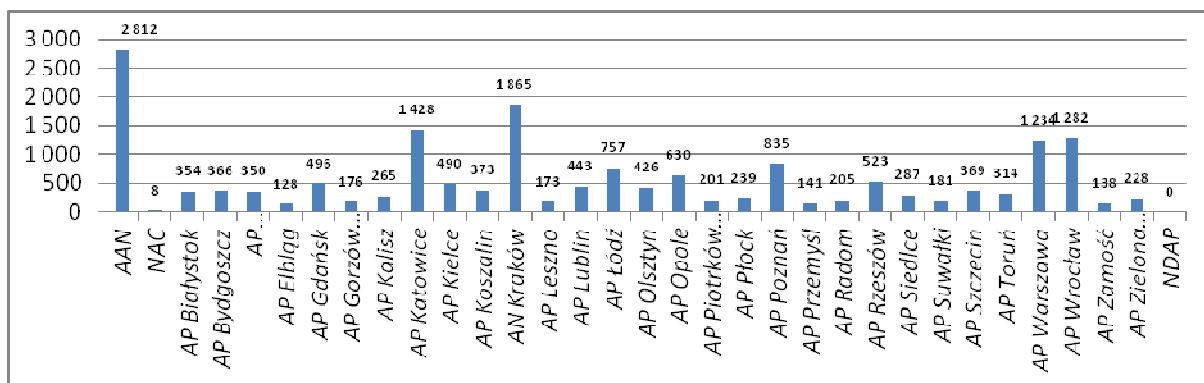
Powyższe dane pochodzą z prowadzonej przez archiwa państwowe w 2016 r. ewidencji jednostek nadzorowanych w systemie teleinformatycznym NIKA.

#### 2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

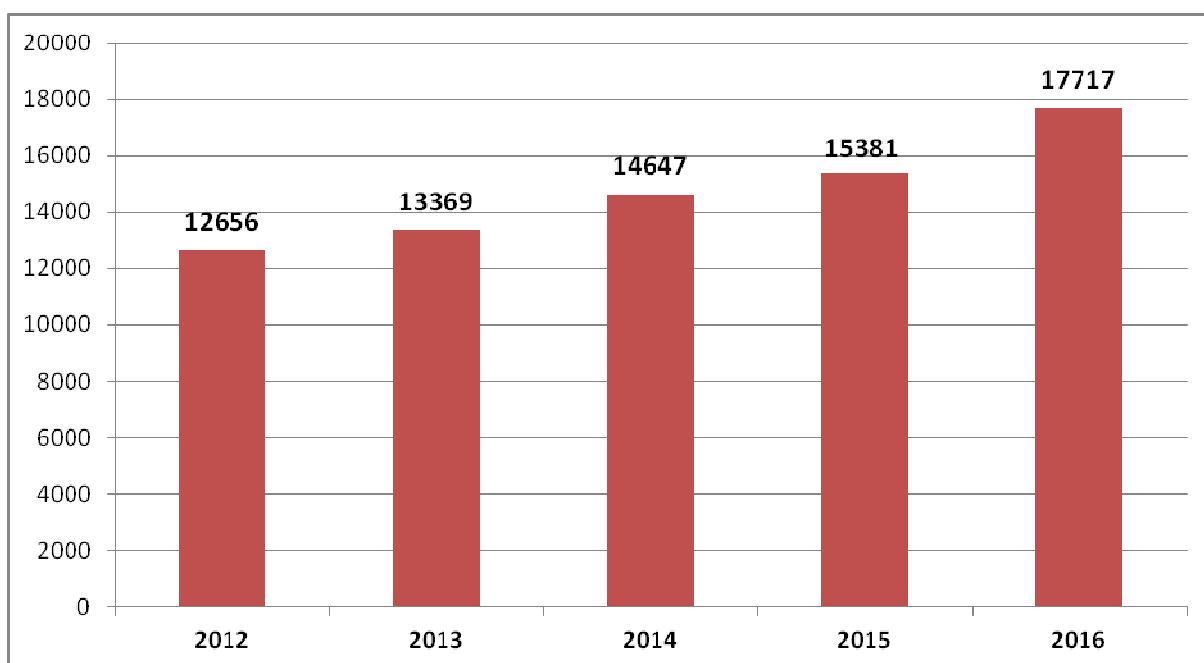
Od listopada 2015 r. właściwy dyrektor archiwum państwowego wyraża zgodę na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej poprzez stwierdzenie, że wśród dokumentacji przeznaczonej na brakowanie nie znajdują się materiały archiwalne. Oznacza to, że za niszczenie dokumentacji, która straciła walor użyteczności i upłynął okres jej przechowywania odpowiada kierownik danej jednostki organizacyjnej. Nie zmienia to faktu, że każdorazowo musi on wystąpić ze stosownym wnioskiem do archiwum państwowego i uzyskać zgodę na brakowanie.

W roku sprawozdawczym dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili **17 717** zgód na zniszczenie **550 km** dokumentacji (wzrost niemal o 100% w porównaniu do 2015 r.). Najwięcej zgód, podobnie jak w latach ubiegłych wydał dyrektor AAN, w związku z tym, iż archiwum to odpowiedzialne jest za proces brakowania dokumentacji z jednostek działających na terenie całego kraju, takich jak: Poczta Polska S.A. Polskie Koleje Państwowe S.A., PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., PKP Cargo, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Bank Gospodarstwa Krajowego, Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM, Ekspozytury Centralnej Informacji przy Wydziałach Ksiąg Wieczystych, Oddziały Centralnej Informacji przy Wydziałach Krajowych Rejestrów Sądowych.

Wykres nr 7. Liczba wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w roku 2016

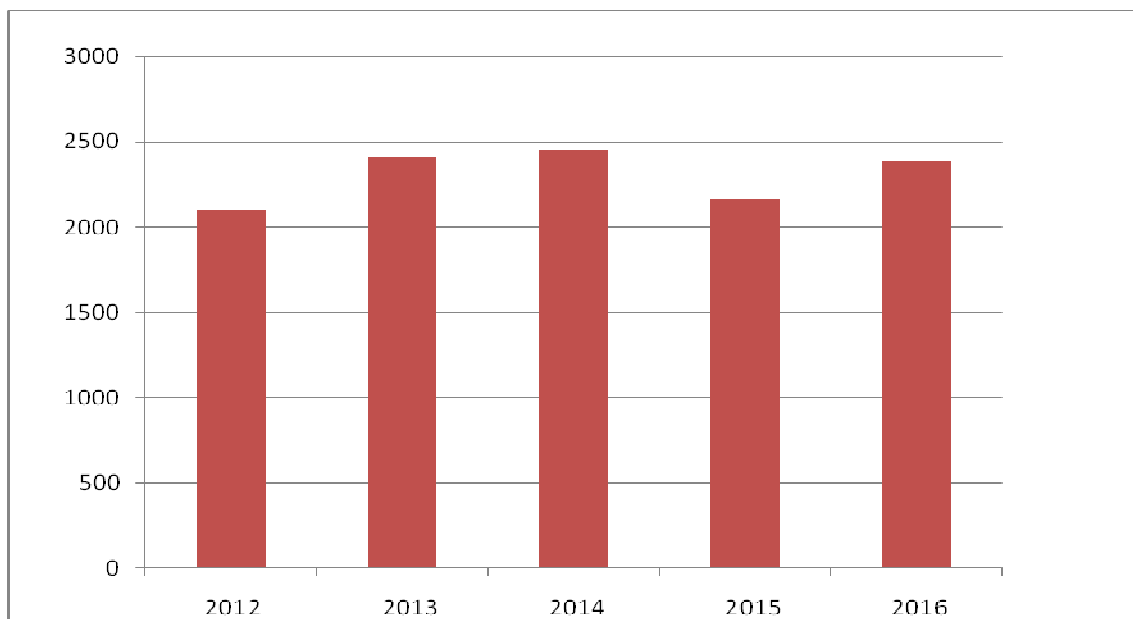


Wykres nr 8. Zmiany w liczbie wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 2012-2016



Działania w zakresie wyrażania zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych sugerowali wydłużenie czasu przechowywania dokumentacji ze względu na jej znaczenie dowodowo-prawne i praktyczne. Przeprowadzali też ekspertyzy archiwalne (w sumie 1068 ekspertyz wyłącznie z zakresu brakowania dokumentacji na łączną liczbę 2386 ekspertyz).

Wykres nr 9. Zmiany w liczbie ekspertyz przeprowadzonych przez archiwa państwowe w latach 2012-2016



Obserwowanym od dłuższego czasu zjawiskiem jest również fakt zwracania się do archiwów państwowych podmiotów ze sfery prywatnej, z wnioskami o zaopiniowanie sposobu wartościowania dokumentacji. Rok 2016 był kolejnym, w którym liczba takich wniosków utrzymała się na podobnym poziomie co w roku poprzednim. Archiwa państwowe wyraziły w sumie **474** opinie w sprawach dotyczących zniszczenia ponad 9,6 km dokumentacji dla tychże podmiotów.

#### 2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

W zasobach archiwów państwowych znajduje się pewna ilość dokumentacji przejęta bez dokonania właściwej oceny jej wartości (np. porzucona dokumentacja zabezpieczana po zakończeniu II wojny światowej lub dokumentacja przejmowana po upadających zakładach pracy w wyniku transformacji ustrojowej w 1989 r.). W wyniku sukcesywnie prowadzonych w archiwach prac nad opracowaniem zasobu przeprowadzane jest wartościowanie tej dokumentacji celem ustalenia, jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu wszczynana jest co pewien czas procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa prowadzona jest za wiedzą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, który dodatkowo za każdym razem zasięga opinii Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji.

W 2016 r. CKAOD nie rozpatrywała wniosków w tym zakresie.

#### **2.5. Szkolenia, konsultacje, doradztwo**

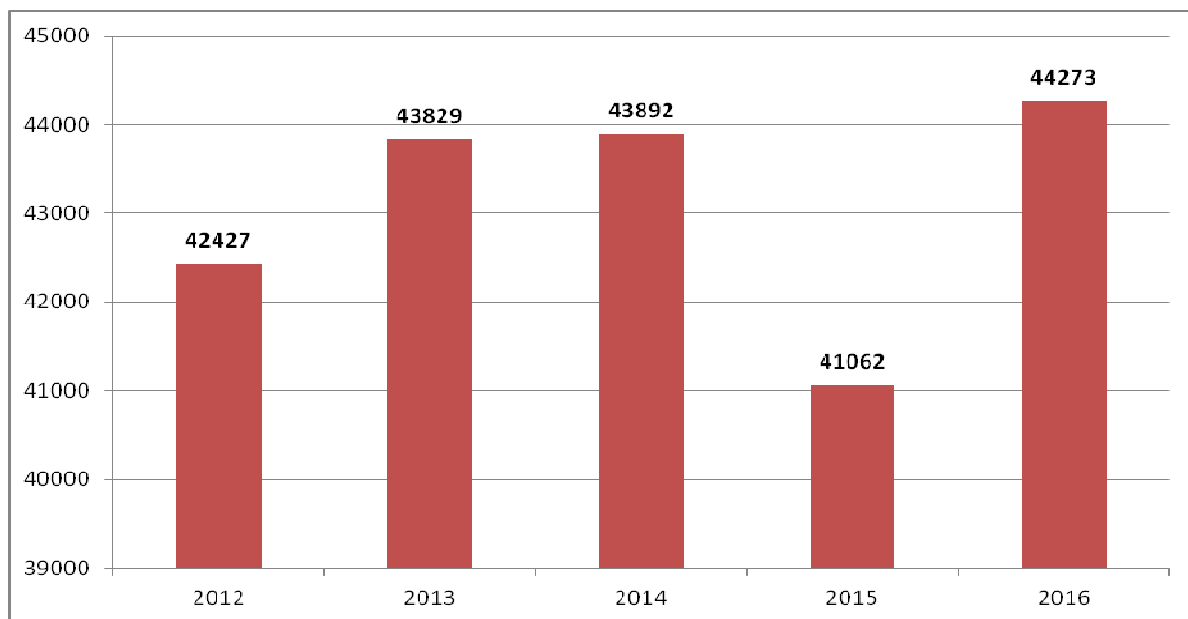
Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych i podległe mu jednostki w okresie sprawozdawczym udzielały licznych opinii podmiotom zewnętrznym w zakresie zarządzania dokumentacją. Najczęściej były to opinie przekazywane w formie telefonicznej, z wykorzystaniem poczty elektronicznej lub w ramach

indywidualnych konsultacji, rzadziej w formie bardziej formalnej, na pisemny wniosek zainteresowanych. Liczba udzielanych opinii i konsultacji o charakterze doradczym utrzymuje się od kilku lat na wysokim poziomie, a w stosunku do roku 2015 odnotowano ich wzrost o ponad 3 tys. Najczęstszym obszarem tematycznym konsultacji pozostały pytania dotyczące rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych. Wiele wyjaśnień udzielanych przez archiwistów związanych też było z coraz większym zainteresowaniem wdrażaniem systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją (EZD). Pojawiły się też zapytania związane z wejściem w życie nowelizacji prawa archiwalnego oraz nowych aktów wykonawczych. Archiwa państwowe i Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych udzieliły łącznie **44 273** konsultacji.

Dodatkowo Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych aktywnie działała na rzecz przybliżenia problematyki prawidłowego zarządzania dokumentacją oraz postępowania z materiałami archiwalnymi poprzez organizację spotkań szkoleniowych dla pracowników administracji rządowej i samorządowej. W ramach podnoszenia kwalifikacji pracowników podmiotów publicznych zorganizowano dwa szkolenia oraz szereg spotkań roboczych z przedstawicielami różnych instytucji, w tym:

- szkolenie dla pracowników Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska i podległych jej jednostek terenowych z zakresu „Postępowania z dokumentacją w świetle nowelizacji ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach”, przeprowadzone w dniu 17 maja 2016 r. w siedzibie GDOŚ;
- szkolenie dla archiwistów Służby Więziennej z zakresu przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, przeprowadzone w dniach 7-9 września 2016 r. przez pracowników NDAP;
- spotkania robocze z tematyki zarządzania dokumentacją w: Prokuraturze Krajowej, Centralnym Zarządzie Służby Więziennej, Poczcie Polskiej, Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, Agencji Nieruchomości Rolnych, Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

**Wykres nr 10. Liczba konsultacji udzielonych przez archiwa państwowe w latach 2012-2016**



Wspierano podmioty publiczne w procesie tworzenia nowoczesnych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz wdrażania systemów EZD. Odbyto w tym zakresie 8 spotkań roboczych z:

- Ministerstwem Energii,
- Ministerstwem Sprawiedliwości,
- Narodowym Bankiem Polskim,
- Ministerstwem Finansów,
- Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- Ministerstwem Środowiska,
- Ministerstwem Rozwoju,
- Zakładem Ubezpieczeń Społecznych.

Na stronie internetowej [www.archiwa.gov.pl](http://www.archiwa.gov.pl) prowadzono w dalszym ciągu specjalny serwis, w którym zamieszczano informacje z zakresu nadzoru archiwalnego oraz aktualizacje przepisów w wymienionym zakresie.

Poza organizacją szkoleń na miejscu, pracownicy NDAP wygłaszali referaty i wystąpienia na szkoleniach i spotkaniach organizowanych przez podmioty zewnętrzne, w tym Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Stowarzyszenie Archiwistów Wymiaru Sprawiedliwości, czy Podlaski Urząd Wojewódzki.

### **3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych**

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom z zakresu konserwacji właściwej i masowej oraz przedsięwzięciom profilaktycznym.

W archiwach państwowych działają cztery pracownie konserwacji masowej (w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie), pracownie konserwacji tradycyjnej i pracownie zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

Ponadto w sieci archiwów funkcjonuje Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (dalej CLKA) działające w ramach AGAD, zajmujące się – poza pracami związanymi z konserwacją właściwą – działalnością naukowo-badawczą, a także wspieraniem jednostek państwowej sieci archiwalnej w zakresie prawidłowego przechowywania zbiorów.

#### **3.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie zabezpieczania zasobu**

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie technicznego zabezpieczania zasobu w roku sprawozdawczym obejmowały przede wszystkim:

- aktualizację uregulowań dotyczących zakresu działań archiwów państwowych związanych z zapewnieniem odpowiednich warunków przechowywania zasobu archiwalnego (Zarządzenie Nr 14 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 14 listopada 2016 r. w sprawie zabezpieczenia i ochrony zasobu archiwalnego archiwów państwowych);
- koordynowanie (we współpracy z CLKA) prac pracowni konserwacji masowej archiwaliów oraz ocenę rezultatów ich pracy;
- analizę stanu wyposażenia pracowni konserwacji masowej (ankieta konserwatorska dotycząca stanu wyposażenia pracowni);
- przygotowanie zaleceń dla archiwów państwowych dotyczących optymalizacji warunków przechowywania płynu w pracowniach konserwacji;
- współorganizowanie szkolenia pt. „Przygotowanie na wypadek katastrofy”, które odbyło się w dniach 7-9 czerwca 2016 r. w AP w Katowicach;
- współorganizowanie narady konserwatorów, która odbyła się w dniach 5-6 grudnia 2016 r. w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. W trakcie spotkania omówiono m.in.: najnowsze normy międzynarodowe dotyczące zabezpieczania i ochrony archiwaliów oraz zagadnienia związane ze współpracą archiwów państwowych z pracowniami konserwacji masowej



i opieką konserwatorską nad archiwami, które nie zatrudniają konserwatorów dyplomowanych, a także zagadnienia warunków klimatycznych w magazynach archiwalnych;

- analizę zapotrzebowania archiwów państwowych na środki finansowe na zakup atestowanych opakowań ochronnych oraz systematyczne przekazywanie środków na zabezpieczanie zasobu archiwalnego w zakresie zgłoszonym przez poszczególne jednostki;
- przygotowanie panelu w ramach 4. Targów Konserwacji i Restauracji Zabytków oraz Ochrony Wyposażenia Archiwów, Muzeów i Bibliotek DZIEDZICTWO, które miały miejsce w dniach 5-7 października 2016 r.

### **3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych**

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych w 2016 r. poddawane były zabiegom indywidualnym, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- czyszczenie mechaniczne (ok. 500 000 kart);
- sklejanie i podklejanie przedarc, pęknięć (ponad 377 000 kart);
- prostowanie (prawie 200 000 kart);
- uzupełnianie ubytków (ponad 180 000 kart);
- kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach (ponad 25 000 kart).

Ponadto – wedle potrzeb – wykonywano także inne zabiegi konserwatorskie, m.in. regenerację struktury papieru, dezynfekcję indywidualną, dublowanie, naprawy lub rekonstrukcje bloku książki i poszytu, reperacje i rekonstrukcje opraw, konserwacje pieczęci. Przeprowadzenie konserwacji wymagało niejednokrotnie rozdoblowywania, rozklejania, usuwania wcześniejszych reperacji, rozłożenia bloku książki lub poszytu.

Znaczna część prac związana była z konserwatorskim przygotowaniem materiałów archiwalnych do digitalizacji.

Masowe zabiegi konserwatorskie polegały przede wszystkim na odkwaszaniu papieru oraz dezynfekcji w komorach próżniowych. Odkwaszanie prowadzone było w technologii C900 przeznaczonej dla akt luźnych wytworzonych w XIX i XX w. oraz metodą Bookkeeper dla ksiąg, poszytów i archiwaliów, które ze względu na technikę wykonania nie mogą być odkwaszane metodami wodnymi.

W 2016 r. w pracowniach konserwacji masowej, funkcjonujących w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie, odkwaszaniu poddano łącznie ponad 550 000 kart, tj. ponad 80 m.b. materiałów archiwalnych. W ramach współpracy między pracowniami masowego odkwaszania a poszczególnymi archiwami

państwowymi, pracami z zakresu konserwacji masowej objęto materiały z zasobu m.in. AP w Kaliszu, AP w Łodzi, AP w Opolu, AP w Rzeszowie i AP w Siedlcach. Ponadto dezynfekcji poddano ok. 3 000 m.b. akt.

### **3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych**

Archiwa państwowe podejmowały także działania profilaktyczne, mające na celu zapewnienie materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenie ich degradacji. Wśród działań z zakresu profilaktyki konserwatorskiej wymienić należy przede wszystkim:

- odkurzanie akt (ponad 11 000 m.b.);
- umieszczanie materiałów archiwalnych w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej (ponad 8 000 m.b.);
- kontrolę warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, monitorowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza.

Ponadto umieszczano akta w specjalnych obwolutach ochronnych, wymieniano zniszczone obwoluty, te czki i pudła, przepakowywano i opatrywano akta znakami własnościowymi, a także myto i odkażano półki.

### **3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu**

W 2016 r., podobnie jak w latach ubiegłych, w archiwach państwowych – oprócz prac związanych z konserwacją właściwą archiwaliów – wykonywano przeglądy stanu zachowania wybranych materiałów, ekspertyzy oceniające stan skażenia biologicznego akt i pomieszczeń magazynowych oraz ekspertyzy dotyczące stanu zachowania oraz warunków przechowywania materiałów archiwalnych w archiwach zakładowych i składnicach akt.

Kontynuowana była współpraca archiwów państwowych posiadających pracownie konserwacji właściwej z archiwami, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczania zasobu.

Udzielano konsultacji, organizowano spotkania, szkolenia i warsztaty związane z tematyką konserwacji materiałów archiwalnych oraz uczestniczono w projektach badawczych.

W ramach nadzoru konserwatorskiego nad materiałami wytypowanymi do digitalizacji, nie tylko poddawano wybrane akta konserwacji zachowawczej, ale także nadzorowano ich techniczne przygotowanie do przewozu, transport oraz stan po procesie digitalizacji. Sprawowano także nadzór konserwatorski nad materiałami archiwalnymi wypożyczanymi na wystawy (przygotowywano raporty stanu

zachowania obiektów, monitorowano warunki ekspozycji, nadzorowano transport  
akt oraz uczestniczo w odbiorze obiektów po zakończonej wystawie).

## 4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych

### 4.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze digitalizacji oraz mikrofilmowania zasobu archiwów państwowych w 2016 r. obejmowały przede wszystkim:

- monitorowanie procesu digitalizacji i mikrofilmowania materiałów archiwalnych, w tym:
  - gromadzenie danych dotyczących digitalizacji i mikrofilmowania w ramach działalności własnej archiwów państwowych,
  - koordynowanie realizacji *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych w 2015 r.* (podsumowanie Programu),
  - przygotowanie i przeprowadzenie wewnętrznego konkursu „Digitalizacja 2016”,
  - opracowanie na podstawie danych przekazanych przez archiwa państwowe planów mikrofilmowania zabezpieczającego na rok 2017 oraz planów digitalizacji w ramach *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych w 2017 r.*;
- przygotowanie koncepcji realizacji projektu „Archiwa Cyfrowe” w nowej formule celem uzyskania dofinansowania (POPC) w 2017 r., w tym:
  - aktualizacja dokumentacji aplikacyjnej,
  - przygotowanie aplikacji konkursowej,
  - organizacja spotkań z koordynatorami projektu w archiwach państwowych,
  - przeprowadzenie wizytacji w centrach digitalizacji celem zweryfikowania możliwości digitalizacji materiałów archiwalnych w ramach projektu;
- powołanie zespołu do przygotowania *Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych*, mającej na celu usystematyzowanie działań archiwów państwowych w zakresie digitalizacji.

### 4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym

W 2016 r. kontynuowano działania związane z digitalizacją zasobu archiwalnego oraz prezentacją uzyskanych kopii cyfrowych w rozległych sieciach informatycznych. Skanowaniu poddawano oryginały materiałów archiwalnych i mikrofilmy. Digitalizowano przede wszystkim akta najczęściej wykorzystywane

przez użytkowników zasobu, w szczególności akta metrykalne i stanu cywilnego, a także materiały istotne dla badania historii lokalnej. Kopie sporządzano również na potrzeby prowadzonej działalności popularyzacyjnej, edukacyjnej i wydawniczej.

Podobnie jak w latach ubiegłych, archiwa państwowe sporządzały kopie cyfrowe materiałów archiwalnych w ramach działalności własnej, jak również pozyskiwały je w ramach kontynuowanego *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych*, przewidującego wykonywanie skanów przez usługodawców zewnętrznych. Ponadto w 2016 r., Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych ogłosił konkurs wewnętrzny dla archiwów państwowych „Digitalizacja 2016”, umożliwiający uzyskanie dofinansowania na digitalizację, przygotowanie materiałów archiwalnych do digitalizacji, ewidencjonowanie oraz zakupy inwestycyjne. Pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych zaowocowała również współpraca ze środowiskami genealogicznymi.

Tabela nr 1. Kopie cyfrowe wykonane i pozyskane w 2016 r.

Działania w zakresie digitalizacji	liczba j.a. poddanych digitalizacji	liczba wykonanych skanów
digitalizacja w pracowniach digitalizacji funkcjonujących w archiwach państwowych	132 640	4 541 572
digitalizacja we współpracy ze środowiskami genealogicznymi		753 181
digitalizacja na podstawie umów z podmiotami i w ramach innych projektów		2 393 819
<i>Program digitalizacji Naczelnego Dyrektora AP</i>	18 121	1 459 833
<b>Konkurs Digitalizacja 2016</b>	20 830	739 460
<b>Łącznie:</b>	<b>171 591</b>	<b>9 887 865</b>

Łącznie w roku sprawozdawczym zgromadzone przez archiwa państwowe zbiory cyfrowych kopii materiałów archiwalnych zwiększyły się o prawie 10 mln. Oprócz kopii zabezpieczających pozyskiwano także – przede wszystkim w ramach współpracy ze środowiskami genealogicznymi – kopie użytkowe.

#### 4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej

W pracowniach digitalizacji funkcjonujących w archiwach państwowych wykonano ponad 2,5 mln kopii cyfrowych z oryginalnych materiałów archiwalnych oraz ponad 2 mln skanów z mikrofilmów. Digitalizowano przede wszystkim akta

stanu cywilnego, a także m.in. akta miast, urzędów wojewódzkich, sądów, państwowych urzędów repatriacyjnych, akta notariuszy, zbiory osób i rodzin, akta cechów, fotografie.

#### 4.2.2. Program digitalizacji materiałów archiwalnych w 2016 r.

W ramach *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych w 2016 r.* 22 archiwa państwowe otrzymały środki na sfinansowanie wykonania kopii cyfrowych przez usługodawców zewnętrznych. Łącznie na ten cel przeznaczono 1,1 mln zł. W wyniku uczestnictwa w programie archiwa państwowe uzyskały ponad 1,4 mln skanów. Digitalizacji poddawano m.in. akta metrykalne i stanu cywilnego, akta miast i gmin, zarządów miejskich, starostw i wydziałów powiatowych, hipoteki. Zdigitalizowano także 13 217 minut nagrań dźwiękowych.

#### 4.2.3. Konkurs *Digitalizacja 2016*

Konkurs *Digitalizacja 2016* skierowany był do archiwów państwowych podległych Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych. Zakres projektu obejmował digitalizację, a następnie udostępnienie w portalu [www.szukajwarchiwach.pl](http://www.szukajwarchiwach.pl), materiałów archiwalnych związanych z historią miast, regionów, ziem w okresie I Rzeczypospolitej, odzyskaniem niepodległości i budową państwa polskiego w latach 1918-1922, polskim państwem podziemnym, opozycją niepodległościową oraz działalnością partii politycznych po 1945 r. Możliwe było uzyskanie wsparcia finansowego nie tylko na digitalizację, ale także na przygotowanie materiałów archiwalnych do digitalizacji, w tym konserwację archiwaliów, ewidencjonowanie oraz zakupy inwestycyjne.

W ramach konkursu digitalizację zbiorów w 2016 r. przeprowadziło 14 archiwów państwowych: AGAD, NAC oraz archiwa w Bydgoszczy, Katowicach, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Opolu, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu, Przemyślu, Szczecinie, Toruniu i Zielonej Górze. Wykonanych zostało ok. 740 000 kopii cyfrowych. Dotacje przyznane ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wyniosły prawie 945 000 zł. Objęły one również wydatki związane z zakupami inwestycyjnymi (serwer plików i nośniki pamięci masowej) oraz przygotowaniem akt do digitalizacji, w tym ich konserwacji i wprowadzenia ewidencji do elektronicznych baz danych.

#### 4.2.4. Inne projekty w zakresie digitalizacji (programy operacyjne, współpraca ze środowiskami genealogicznymi, organizacjami społecznymi)

W roku sprawozdawczym kontynuowano działania zmierzające do pozyskania na cele digitalizacji środków europejskich w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa nr 2

„E-administracja i otwarty rząd”, działanie 2.3 „Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego”, poddziałanie 2.3.2 „Cyfrowe udostępnienie zasobów kultury”. W związku z nieotrzymaniem w 2016 r. dofinansowania na realizację projektu *Archiwa Cyfrowe*, przygotowano koncepcję projektu w nowej formule celem uzyskania dofinansowania w roku 2017<sup>2</sup>. Realizacja projektu *Archiwa Cyfrowe* w zmienionej formule planowana jest na lata 2018-2020. Jego szacowany koszt wynosi 29 mln zł. Projekt przewiduje wykonanie ponad 16 mln kopii cyfrowych materiałów z zasobu 12 archiwów państwowych, z czego ponad 15 mln skanów ma zostać udostępnionych on-line w portalu [www.szukajwarchiwach.pl](http://www.szukajwarchiwach.pl), a także stworzenie infrastruktury sieciowej oraz doposażenie pracowni digitalizacyjnych oraz Centralnego Repozytorium Cyfrowego NAC.

AP w Toruniu i AP w Bydgoszczy kontynuowały digitalizację akt w związku z realizowanym w latach 2014-2015 projektem genealogicznym dla mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego* (potrzymanie trwałości projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej).

Archiwa państwowe znacząco wzbogacały zbiory kopii cyfrowych (przede wszystkim użytkowych) w wyniku współpracy z towarzystwami genealogicznymi. W ten sposób kopie cyfrowe materiałów archiwalnych w 2016 r. pozyskiwały m.in.:

- AP w Gdańsku (współpraca z Pomorskim Towarzystwem Genealogicznym na wykonanie użytkowych kopii cyfrowych pomorskich akt USC, w roku sprawozdawczym pozyskano prawie 157 000 kopii cyfrowych);
- AP w Katowicach (współpraca z Górnośląskim Towarzystwem Genealogicznym „Silius Radicum” w Piekarach Śląskich; pozyskano ponad 18 000 skanów);
- AP w Kielcach (współpraca ze Świętokrzyskim Towarzystwem Genealogicznym „Świętogen”, w wyniku której Archiwum pozyskało prawie 133 000 fotografii cyfrowych z zespołów akt stanu cywilnego, akt notariuszy i akt miast);
- AP w Łodzi (współpraca z Polskim Towarzystwem Genealogicznym w ramach projektu digitalizacji akt stanu cywilnego; wykonanie przez wolontariuszkę prawie 180 000 fotografii cyfrowych akt stanu cywilnego);
- AP w Opolu (współpraca ze Stowarzyszeniem Opolscy Genealodzy, w ramach której pozyskano prawie 6 000 kopii cyfrowych);

---

<sup>2</sup> Dnia 10 marca 2017 r. w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych odbyła się prezentacja publiczna założeń projektu „Archiwa Cyfrowe”. Materiały z prezentacji dostępne są na stronie internetowej NDAP.

- AP w Warszawie (współpraca z Polskim Towarzystwem Genealogicznym związana z fotografowaniem akt stanu cywilnego, w ramach której wykonanych zostało 86 000 kopii cyfrowych);
- AP we Wrocławiu (współpraca ze Śląskim Towarzystwem Genealogicznym, w wyniku której pozyskano ponad 37 000 skanów).

Wśród archiwów, które pozyskały w 2016 r. kopie cyfrowe w ramach współpracy z innymi podmiotami wymienić należy:

- AAN (udział w realizacji projektu „Zabezpieczenie i upowszechnienie zbiorów przechowywanych w Muzeum Romantyzmu w Opinogórze”, w ramach którego Archiwum pozyskało 16 831 skanów z zespołu Komitet Narodowy Polski w Paryżu);
- AP w Katowicach (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” z Lublina, w wyniku której pozyskano ponad 143 000 skanów);
- AP w Kielcach (współpraca z United States Holocaust Memorial Museum i Instytutem Yad Vashem, w ramach której pozyskano prawie 382 000 skanów);
- AP w Łodzi (współpraca z Archiwum Archidiecezji Łódzkiej, w ramach której pozyskano ponad 50 000 skanów użytkowych z mikrofilmów akt metrykalnych będących własnością Archiwum Archidiecezjalnego, ponadto współpraca z United States Holocaust Memorial Museum, która zaowocowała pozyskaniem blisko 146 000 kopii cyfrowych);
- AP w Przemyślu (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” z Lublina, w efekcie której wykonano prawie 211 000 skanów);
- AP w Toruniu (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” w Lublinie, w ramach której wykonano ponad 375 000 fotografii);
- AP w Warszawie (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo”, w efekcie której pozyskano ponad 685 000 kopii cyfrowych oraz współpraca z United States Holocaust Memorial Museum, w ramach której wykonanych zostało ponad 18 000 kopii cyfrowych).

Ponadto AP w Kaliszu zawarło w roku sprawozdawczym 2 porozumienia związane z pozyskiwaniem kopii cyfrowych: porozumienie z Muzeum Okręgowym Ziemi Kaliskiej w Kaliszu, na mocy którego – za udostępnienie pomieszczenia do digitalizacji – Archiwum uzyska w 2017 r. prawie 3 000 skanów ze 114 ksiąg stanu cywilnego, a także porozumienie z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” w Lublinie, w ramach którego w 2016 r. sfotografowanych zostało blisko 2 000 XIX-wiecznych akt sądowych (kopie cyfrowe zostaną przekazane i udostępnione jako pliki użytkowe w 2017 r.).



#### 4.3. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych

Archiwa państwowe gromadzą kopie cyfrowe materiałów z zasobu własnego, a także spoza państwowego zasobu archiwalnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. wśród kopii cyfrowych materiałów z zasobu własnego znajdowało się: 631 filmów, ponad 1,5 mln kopii fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, prawie 28 000 nagrań dźwiękowych oraz ponad 71 mln kopii tekstowych.

Natomiast zbiory kopii cyfrowych materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego obejmowały: 25 filmów, ponad 10 000 fotografii i obiektów ikonograficznych, 540 nagrań dźwiękowych oraz ponad 3,4 mln stron dokumentów tekstowych.

Tabela nr 2. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych w 2016 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]

typ kopii	z zasobu własnego		spoza zasobu	
	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB
filmy	631	8 054,73	25	633,00
fotografie, ikonografia	1 520 386	63 911,02	10 603	397,07
nagrania dźwiękowe	27 917	9 185,54	540	623,30
tekstowe	71 388 114	1 636 469,108	3 458 304	13 197,780

#### 4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych

NDAP prowadzi wymianę kopii materiałów archiwalnych z archiwami państw sąsiadujących z obszaru II Rzeczypospolitej.

Na podstawie umowy z Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie w ramach projektu „Wspólne polsko-ukraińskie dziedzictwo archiwalne” z 2007 r. do zasobu AGAD pozyskano w 2016 r. 56 559 klatek mikrofilmowych z zespołu nr 770 Tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie. W ramach porozumienia o współpracy z 2012 r. pomiędzy NDAP i Naczelnym Archiwistą Litwy do zasobu AAN trafiło 30 000 klatek mikrofilmów z zespołu Urząd Komisarza Miasta Wilno. W 2016 r. podjęto też starania o podpisanie umowy z archiwami białoruskimi na skopiowanie i udostępnienie on-line dokumentów dotyczących polskich jeńców wojennych (1920-1921) przechowywanych w Archiwum Państwowym Obwodu Brzeskiego.

Kopiowanie akt odbywało się także w ramach współpracy poszczególnych archiwów państwowych z archiwami zagranicznymi. AGAD i AP w Przemyślu pozyskały skany z zasobu Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie. Ponadto AP w Przemyślu zakupiło skany z Archiwum Obwodowego w Tarnopolu, a AP w Suwałkach z zasobu Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie. W 2016 r. została także podpisana między AGAD i Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi umowa o wymianie kopii cyfrowych. W efekcie polscy badacze uzyskają dostęp do kopii zespołu Archiwum Sobieskich z Oławy.

#### **4.5. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym**

W 2016 r. archiwa państwowe kontynuowały, choć w ograniczonym zakresie, działania w zakresie mikrofilmowania zasobu. Mikrofilmy materiałów archiwalnych wykonywały: AP w Katowicach, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Przemyślu oraz AP w Szczecinie. Łącznie w 2016 r. wykonano 696 920 klatek mikrofilmów zabezpieczających. Mikrofilmowaniem objęto akta stanu cywilnego, akta notariuszy oraz akta administracji pruskiej i polskiej. NAC sporządziło 3 664 m.b. mikrofilmów pozytywowych. W roku sprawozdawczym podjęto decyzję o wygaszeniu mikrofilmowania w archiwach państwowych.

## 5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego

### 5.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie wykorzystywania zasobu archiwalnego

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze wykorzystywania zasobu archiwalnego obejmowały przede wszystkim:

- działanie Naczelnego Dyrektora jako organu odwoławczego i skargowego w sprawach udostępniania materiałów archiwalnych i urzędowego potwierdzania treści tych materiałów;
- udział w pracach uzgodnieniowych nad projektem ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego, nowelizującej m.in. przepisy ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w zakresie związanym z udostępnianiem zasobu;
- organizację szkolenia dla pracowników archiwów państwowych pt. *Ustawa o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego w działalności archiwów państwowych*;
- przygotowanie wytycznych dla archiwów państwowych dotyczących zasad stosowania ww. ustawy;
- wystąpienie przedstawiciela urzędu na temat ochrony danych osobowych w archiwach w ramach wspólnego posiedzenia seminaryjnego senackiej Komisji Spraw Zagranicznych i Unii Europejskiej oraz Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji „Unijna reforma prawa ochrony danych osobowych – wyzwania dla Polski”;
- interpretowanie, zarówno na potrzeby osób prywatnych, jak i instytucji, przepisów dotyczących udostępniania zasobu archiwalnego, w tym udzielanie wyjaśnień w odpowiedzi na zapytania związane ze stosowaniem ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego i znowelizowanych przepisów o udostępnianiu materiałów archiwalnych;
- kontrolę w AP w Lublinie w zakresie wydawania zaświadczeń, uwierzytelnionych kopii oraz odpisów materiałów archiwalnych w sprawach potwierdzania tytułów własności.

### 5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego

Wykorzystywanie materiałów archiwalnych przechowywanych przez archiwa państwowe obejmuje przede wszystkim: bezpośrednie i pośrednie udostępnianie zasobu, prezentację materiałów archiwalnych w ogólnie dostępnych rozległych sieciach

informatycznych, wydawanie zaświadczeń, uwierzytelnionych odpisów, wyciągów i wypisów oraz uwierzytelnionych reprodukcji, a także dostarczanie materiałów archiwalnych dla potrzeb postępowania prowadzonego przez upoważnione organy oraz wypożyczenia materiałów archiwalnych, w szczególności do celów wystawienniczych.

W 2016 r. w zakresie bezpośredniego wykorzystania zasobu archiwalnego odnotowano:

- spadek liczby użytkowników zasobu archiwalnego spowodowany przede wszystkim udostępnianiem coraz większej ilości zdigitalizowanych materiałów archiwalnych w Internecie;
- dalszy spadek liczby odwiedzin w czytelniach, związany ze spadkiem liczby użytkowników, a także wprowadzonymi w poprzednich latach ułatwieniami w korzystaniu z zasobu, umożliwiającymi szybsze pozyskiwanie informacji, m.in. możliwością samodzielnego wykonywania przez użytkowników kopii udostępnianych archiwaliów, a także dostępem do większej ilości materiałów archiwalnych w postaci kopii cyfrowych, co pozwala uniknąć ograniczeń organizacyjnych występujących w przypadku udostępniania oryginałów akt;
- utrzymanie się tendencji spadkowej w zakresie ilości materiałów udostępnianych w czytelniach<sup>3</sup>, wynikającej zarówno ze wzrostu liczby kopii prezentowanych w Internecie, jak również z udostępniania w pracowniach coraz większej liczby kopii cyfrowych zamiast oryginałów akt (na nośnikach elektronicznych niejednokrotnie znajduje się kilka sygnatur, co powoduje, że użytkownicy składając zamówienie na pojedynczą jednostkę, mogą korzystać z większej ilości materiałów bez konieczności złożenia kolejnego zamówienia; do dyspozycji użytkowników pozostają także serwery, na których dostępne są materiały, z których można korzystać bez wypisywania rewersów). Nie bez znaczenia pozostaje także opracowywanie coraz lepszych pomocy ewidencyjno-informacyjnych, pozwalających na dobre rozpoznanie zawartości poszczególnych jednostek archiwalnych;
- duże zainteresowanie możliwością dostępu on-line do materiałów archiwalnych zamieszczanych przez archiwa państwowe w Internecie – wzrastający ruch na stronach internetowych prezentujących cyfrowe kopie materiałów archiwalnych;
- znaczny wzrost liczby wykonanych kwerend w porównaniu z rokiem ubiegłym, w tym dalsze zwiększanie się liczby kwerend kwalifikowanych do kategorii „inne”.

---

<sup>3</sup> Wskazana tendencja nie obejmuje NAC, w którego przypadku – ze względu na specyfikę zasobu – wskaźniki charakteryzujące udostępnianie podlegają znacznym wahaniom.

Część archiwów zaobserwowała zmniejszenie się zapotrzebowania na korzystanie z mikrofilmów. Na tego typu nośnikach znajdują się głównie akty stanu cywilnego, których coraz większa liczba udostępniana jest on-line, zarówno w portalach archiwów państwowych, jak również na stronach internetowych towarzystw genealogicznych.

### **5.3. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych oraz cele korzystania z materiałów archiwalnych**

Archiwa państwowe udostępniają zbiory wszystkim zainteresowanym. Pełnią przy tym także funkcję urzędów wiary publicznej. Z tego tytułu są uprawnione do wydawania zaświadczeń, uwierzytelnionych kopii i odpisów z przechowywanych materiałów archiwalnych. Z dokumentów można korzystać samodzielnie w czytelniach oraz za pośrednictwem serwisów internetowych, m.in. *szukajwarchiwach.pl*, *genealogiawarchiwach.pl*, zawierających zdigitalizowaną część zasobu. Poszukiwania dokumentów można również zlecić archiwum.

W 2016 r. ponad 27 000 osób prowadziło badania w czytelniach archiwów państwowych. Podczas 80 000 wizyt skorzystano z ok. 1,6 mln jednostek<sup>4</sup>. Podobnie jak w latach ubiegłych, najczęściej korzystano z zasobu archiwów państwowych w celu naukowym i genealogicznym.

Archiwa państwowe zrealizowały także ponad 73 000 kwerend, czyli przeprowadziły na zlecenie użytkowników poszukiwania wskazanych dokumentów lub informacji.

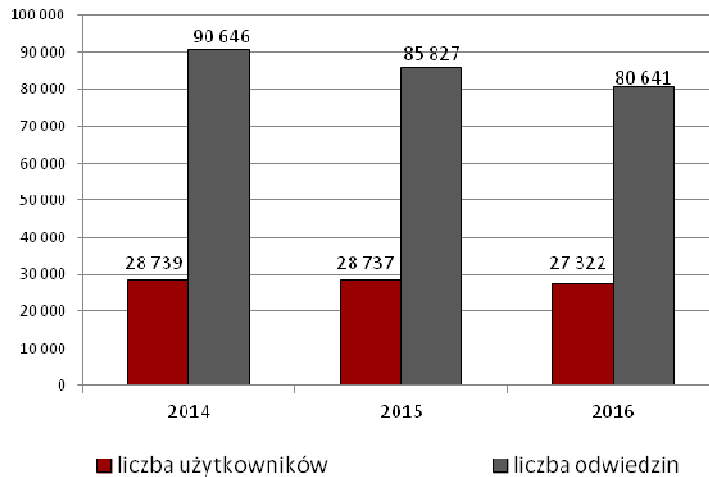
#### 5.3.1 Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelniach

W 2016 r. liczba użytkowników korzystających z materiałów archiwalnych w czytelniach archiwów państwowych spadła o 4,92% w porównaniu do roku poprzedniego. Liczba odwiedzin zmalała o 6,04%.

**Wykres nr 11. Użytkownicy i odwiedziny archiwów państwowych w latach 2014-2016 [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych]**

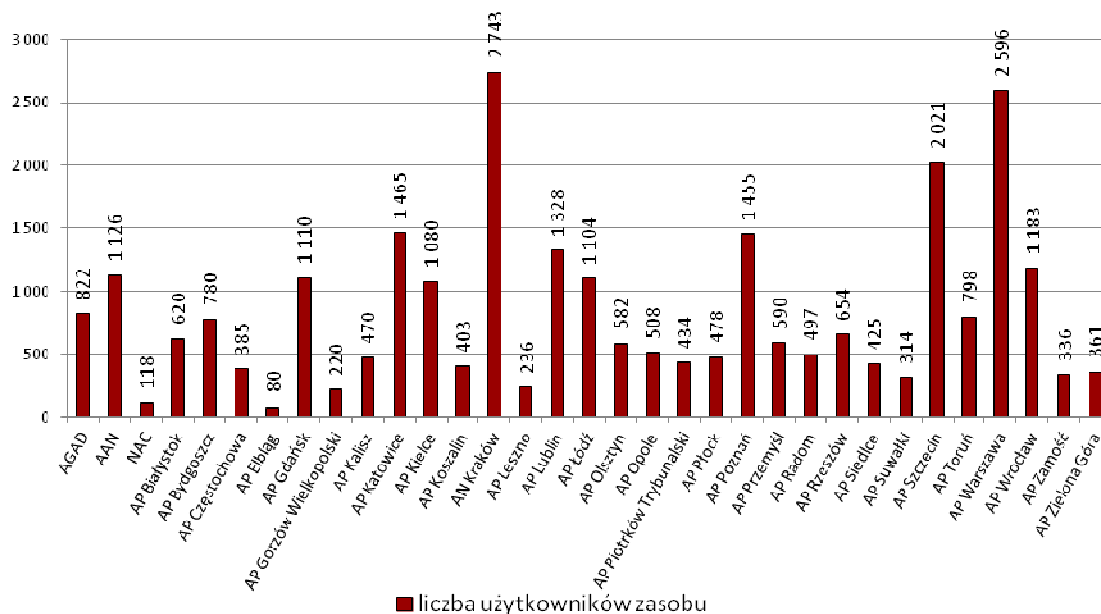
---

<sup>4</sup> Podana wartość uwzględnia udostępnianie zasobu NAC wyrażone w j.a. Uwzględniając dane NAC wyrażone w j.inw., w skali całej sieci archiwalnej udostępniono ok. 805 000 jednostek. Różnica wynika ze specyfiki zasobu NAC, składającego się w przeważającej mierze z fotografii. W przypadku danych charakteryzujących udostępnianie w tym Archiwum wartość wyrażona w j.a. określa udostępnianie pojedynczych fotografii, natomiast wartość w j. inw. – liczbę tematów, mogących zawierać nawet kilkadziesiąt j.a.



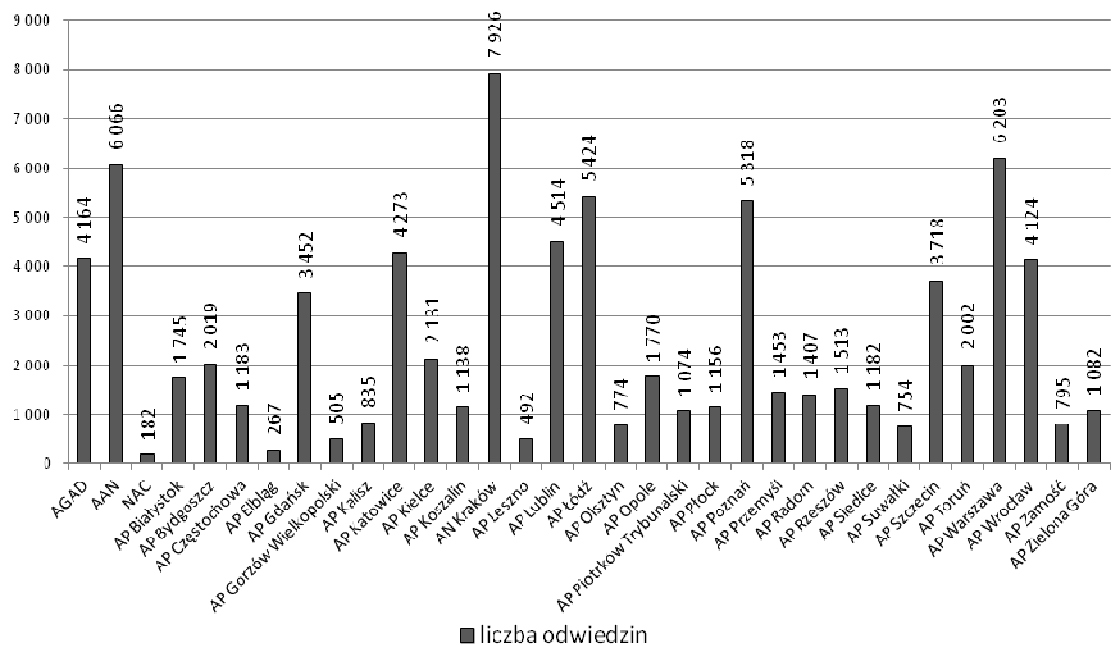
W 2016 r. najwięcej osób odwiedziło: Archiwum Narodowe w Krakowie (2 743), AP w Warszawie (2 596) oraz AP w Szczecinie (2 021).

Wykres nr 12. Użytkownicy zasobu w czytelnich archiwów państwowych w 2016 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]



Najczęściej odwiedzane były: AN w Krakowie (7 926), AP w Warszawie (6 203) oraz AAN (6 066).

Wykres nr 13. Odwiedziny w czytelnich archiwów państwowych w 2016 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]



Szacuje się, że w 2016 r. w skali całej sieci archiwalnej największy odsetek użytkowników stanowiły, podobnie jak w roku poprzednim, osoby prowadzące badania naukowe. Do grupy tej należeli przede wszystkim pracownicy naukowci z różnych instytucji, nauczyciele akademicy i studenci, niejednokrotnie zaliczano do niej także regionalistów. Ww. cel korzystania z zasobu archiwalnego w znacznej mierze związany był z kształceniem się użytkowników i zdobywaniem stopni naukowych (badania na potrzeby przygotowywanych prac licencjackich, magisterskich, doktorskich), ale także typowymi badaniami naukowymi (np. przygotowywanie monografii, biogramów). Tematyka badań w tej grupie jest trudna do ustalenia, ponieważ obowiązujące przepisy nie obligują użytkowników do podawania celu korzystania z materiałów archiwalnych.

Drugą pod względem liczebności grupę stanowili użytkownicy prowadzący poszukiwania o charakterze genealogicznym, mimo że w części archiwów państwowych utrzymała się tendencja spadkowa zarówno w zakresie liczby użytkowników prowadzących tego typu badania, jak również w zakresie ilości materiałów archiwalnych udostępnianych do celów genealogicznych, będąca wynikiem coraz większej dostępności w Internecie zdigitalizowanych aktów metrykalnych i stanu cywilnego oraz indeksów ułatwiających poszukiwania. Jednocześnie wśród tej kategorii użytkowników widoczna jest stale rosnąca grupa zaawansowanych badaczy, sięgających do źródeł innych niż prezentowane w sieci akty metrykalne i stanu cywilnego (np. rejestrów podatkowych, ksiąg poborowych, akt szpitalnych, sądowych i szkolnych). Wśród prowadzących poszukiwania genealogiczne oprócz osób prywatnych odnotowywano także pracowników wyspecjalizowanych biur poszukiwania spadkobierców zarówno z Polski, jak i zagranicy.

Znaczną grupę stanowiły także osoby, których celem odwiedzin było poszukiwanie tytułów własności. Użytkownicy ci zainteresowani byli m.in. dokumentami niezbędnymi do regulacji stanu prawnego gruntów i nieruchomości, poszukiwali wpisów w księgach wieczystych, arkuszach posiadłości gruntowej, aktów własności ziemi lub aktów notarialnych. Ta kategoria użytkowników, choć dość liczna, korzystała, podobnie jak w poprzednich latach, z niezbyt dużej ilości materiałów archiwalnych.

Najbardziej wykorzystywano materiały archiwalne w celach socjalnych, co wynika przede wszystkim z faktu, iż większość potrzeb obywateli w zakresie potwierdzania uprawnień emerytalno-rentowych zaspokajana jest za pośrednictwem archiwów, w drodze zleconych kwerend.

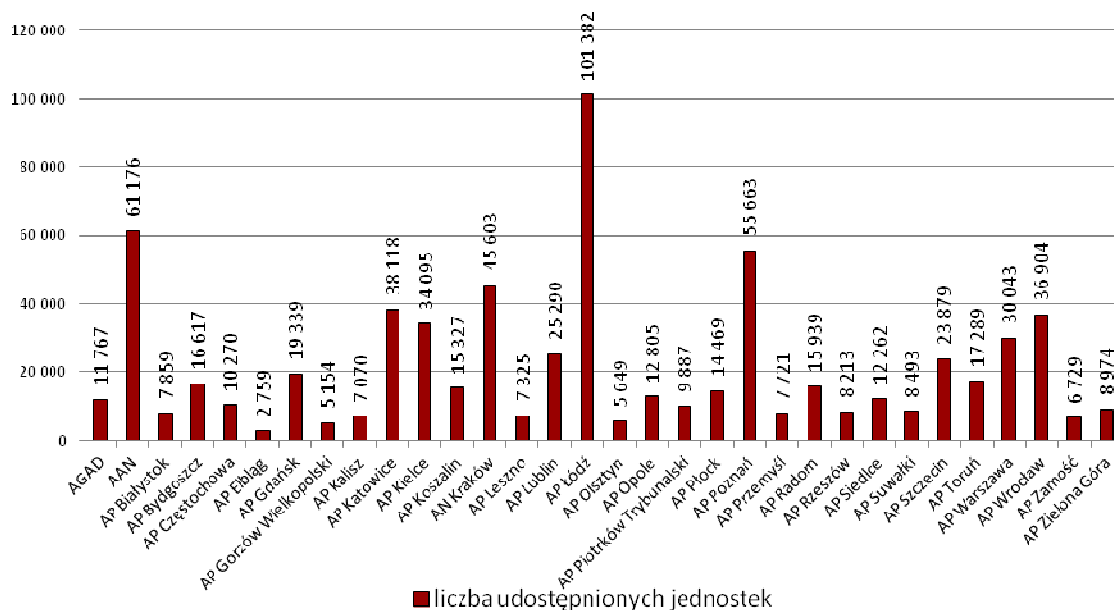
Niektóre archiwa państwowe, podobnie jak w roku poprzednim, przyjmowały licznych użytkowników z Ukrainy, prowadzących poszukiwania dokumentów potrzebnych do uzyskania Karty Polaka.

Rok 2016 był kolejnym rokiem, w którym w skali całej sieci archiwalnej odnotowano spadek liczby udostępnionych jednostek inwentarzowych, na co wpływ miało kilka czynników: wzrost liczby cyfrowych kopii materiałów archiwalnych dostępnych on-line, dostęp do serwerów z kopiami cyfrowymi w czytelnich archiwów państwowych, dostęp do pomocy ewidencyjno-informacyjnych (również w postaci baz danych) umożliwiających lepsze rozpoznanie zawartości poszczególnych jednostek archiwalnych. Trend ten szczególnie widoczny jest w przypadku udostępnień do celów genealogicznych.

Łącznie w 2016 r. archiwa państwowe udostępniły 1 614 991 jednostek. Najwięcej jednostek (930 921 j.a.) udostępniło NAC. Wśród pozostałych archiwów państwowych na pierwszym miejscu pod względem liczby udostępnionych jednostek znalazło się AP w Łodzi, gdzie udostępniono 101 382 jednostki, AAN, w którym użytkownicy skorzystali z 61 176 jednostek oraz AP w Poznaniu, które udostępniło 55 663 jednostki.

**Wykres nr 14. Udostępnianie w archiwach państwowych w 2016 r. w jednostkach (z wyłączeniem NAC) [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]**



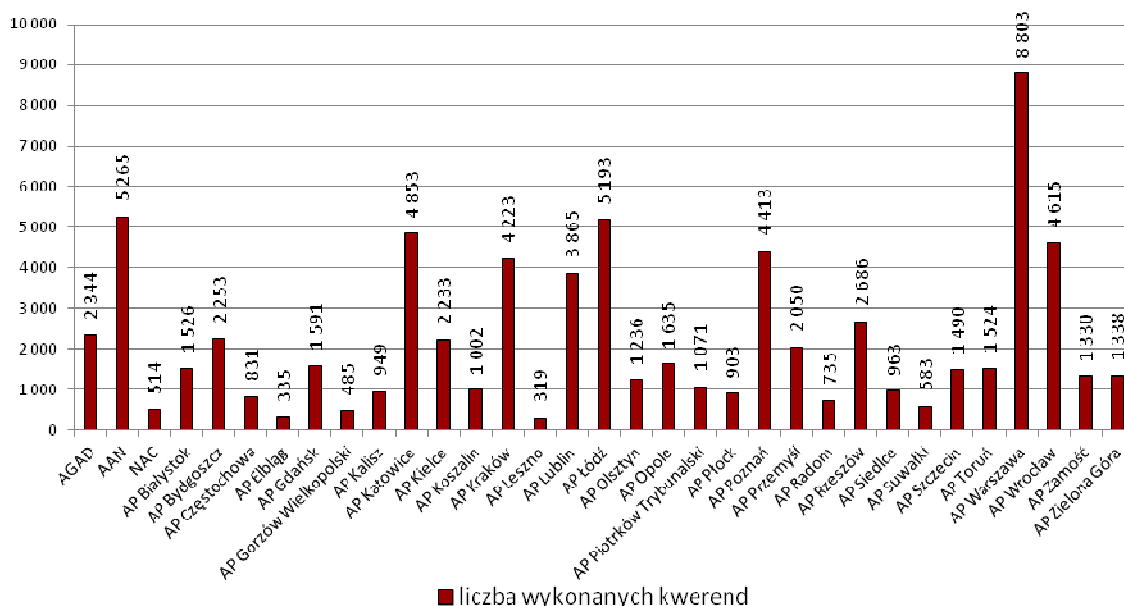


### 5.3.2. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników prowadziły we własnym zasobie poszukiwania informacji dotyczących określonego zagadnienia lub konkretnych osób.

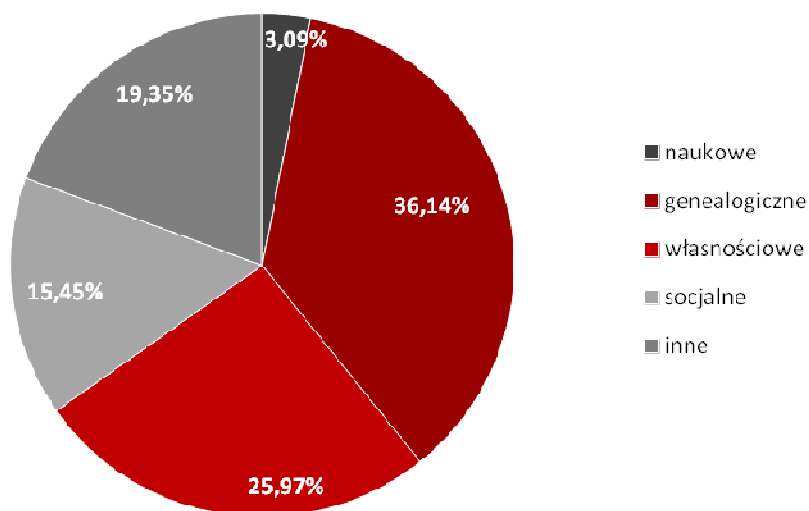
W 2016 r. archiwa państwowe zrealizowały 73 156 kwerend na podstawie zasobu archiwalnego. W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba wykonanych kwerend wzrosła o 9,18%. Najwięcej kwerend zrealizowało AP w Warszawie (8 803), AAN (5 265) oraz AP w Łodzi (5 193).

Wykres nr 15. Kwerendy zrealizowane na podstawie zasobu archiwalnego w 2016 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]



Struktura tematyczna kwerend w 2016 r. nie uległa istotnym zmianom w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres nr 16. Struktura tematyczna kwerend w 2016 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]



Dominującym typem kwerend realizowanych w 2016 r. były poszukiwania genealogiczne (26 440 wniosków; 36,14%). Najwięcej tego typu badań przeprowadziło AP w Poznaniu (2 175), AP w Łodzi (2 162), AGAD (1 994). Dotyczyły one przede wszystkim poszukiwania informacji o konkretnych osobach (głównie w aktach metrykalnych i stanu cywilnego). Pojawiały się także ogólne zapytania o materiały dotyczące danej rodziny oraz prośby o ukierunkowanie poszukiwań. Nadal liczne były wnioski od obywateli Ukrainy i Rosji poszukujących swoich przodków.

Drugą pod względem liczebności grupę kwerend (19 001 wniosków; 25,97%) stanowiły poszukiwania o charakterze własnościowym. Tego typu kwerendy szczególnie często były zlecane AP w Warszawie (5 693), AP w Łodzi (1 977) oraz AAN (1 380). Większość realizowanych poszukiwań dotyczyła potwierdzenia prawa własności oraz dokumentowania repatriacji i posiadania mienia na terenach byłych wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej. Prowadzono także poszukiwania do celów spadkowych głównie w oparciu o akta stanu cywilnego. Oprócz osób prywatnych kwerendami własnościowymi zainteresowane były instytucje państwowe i samorządowe, a także biura poszukiwawcze.

Znaczną grupę stanowiły wnioski zakwalifikowane do kategorii „inne” (14 155 wniosków; 19,35%). Najwięcej tego typu kwerend zrealizowały: AN w Krakowie (1 988), AP w Katowicach (1 675) oraz AP w Lublinie (1 619). Zapytania dotyczyły m.in. posiadania obywatelstwa polskiego, pochodzenia nazw miejscowości, sprostowania imion i nazwisk, osób zaginionych w czasie wojny, dokumentów związanych z historią regionalną i dziejami miejscowych organizacji społecznych. Do

tej grupy zaliczono również wnioski składane przez sądy, prokuraturę, Instytut Pamięci Narodowej w związku z prowadzonymi postępowaniami lub wnioski urzędów dotyczące wydania kopii dokumentów niezbędnych do bieżącej działalności, a także kwerendy informacyjne dotyczące zasobu archiwum, związane z popularyzacją zasobu oraz zamówienia na reprodukcje. Podobnie jak w poprzednim roku, odnotowano liczne wnioski obywateli Ukrainy dotyczące odszukania dokumentów potrzebnych do uzyskania Karty Polaka lub polskiego obywatelstwa.

Kwerend o charakterze socjalnym zrealizowano 11 302, co stanowi 15,45% ich ogólnej liczby. Najwięcej tego typu poszukiwań przeprowadziło AAN (1 980), AP we Wrocławiu (1 419) oraz AP w Katowicach (1 065).

Najrzadziej przeprowadzano kwerendy w celach naukowych (2 258; 3,09%), badacze zdecydowanie częściej wybierają bowiem możliwość bezpośredniego korzystania z materiałów archiwalnych w czytelniach archiwów państwowych.

W 2016 r. kwerendy wykonywano także w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zrealizowano 682 kwerendy – w porównaniu do 2015 r. nastąpił spadek o ok. 25%. Kwerendy miały głównie charakter informacyjny. Prawie 80% skierowanych pisemnie zapytań dotyczyła informacji genealogicznych oraz dokumentów mogących potwierdzić polskie obywatelstwo. Wnioskodawców kierowano zazwyczaj do właściwych archiwów państwowych i innych instytucji w celu wykonania poszukiwań źródłowych. W 2016 r. Naczelną Dyrekcję odwiedziło 53 klientów i użytkowników, którym udzielono informacji i udostępniano pomoce archiwalne – w porównaniu do 2015 r. nastąpił minimalny spadek. Więcej natomiast udzielono informacji drogą telefoniczną – w sumie 645 osobom, a wzrost wynosił ok. 38%. Ponad 60% pytań kierowanych tą drogą dotyczyło zagadnień potwierdzenia zatrudnienia i ubezpieczenia społecznego, dużo było także pytań z zakresu poszukiwań genealogicznych.

#### **5.4. Prezentacje materiałów archiwalnych w Internecie**

Archiwa państwowe systematycznie zwiększają liczbę prezentowanych w Internecie kopii cyfrowych. Kopie materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych dostępne są głównie w serwisie *szukajwarchiwach.pl*, oraz w serwisie *genealogiawarchiwach.pl*, na stronach internetowych archiwów, w bibliotekach cyfrowych oraz serwisach innych instytucji współpracujących z archiwami.

W obsługującym całą sieć archiwów państwowych serwisie *szukajwarchiwach.pl*, administrowanym przez NAC, na koniec 2016 r. prezentowano 21 363 406 cyfrowych kopii materiałów archiwalnych. W roku sprawozdawczym liczba dostępnych kopii powiększyła się o 3 476 831.

Dostęp on-line do 3 171 905 skanów akt metrykalnych i ewidencji ludności z terenu województwa kujawsko-pomorskiego (według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.) zapewniał portal *www.genealogiawarchiwach.pl*, uruchomiony w ramach

realizowanego przez AP w Toruniu oraz AP w Bydgoszczy projektu *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*. Portal umożliwi użytkownikom udział w indeksacji prezentowanych w nim materiałów, zgodnie z wytycznymi do sporządzania indeksu analitycznego do akt stanu cywilnego.

Dostęp do kopii cyfrowych materiałów archiwalnych na własnych stronach internetowych zapewniają m.in.:

- AGAD (2 617 127 skanów),
- AP w Koszalinie (456 345 skanów),
- AP w Olsztynie (1 746 343 skanów),
- AP w Przemyślu (1 058 358 skanów),
- AP w Szczecinie (755 067 skanów),
- AP we Wrocławiu (817 611 skanów).

Regionalne biblioteki cyfrowe umożliwiają zapoznanie się z wybranymi materiałami z zasobu m.in. AP w Białymstoku (Podlaska Biblioteka Cyfrowa), AP w Katowicach (Śląska Biblioteka Cyfrowa), AP w Poznaniu (Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa), AP w Szczecinie (Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”).

Kopie cyfrowe materiałów archiwalnych, głównie akt stanu cywilnego, z zasobu archiwów państwowych dostępne są także na stronach internetowych towarzystw genealogicznych.

Wśród innych inicjatyw związanych z prezentowaniem on-line skanów materiałów z zasobu archiwów państwowych wymienić należy:

- uczestnictwo w projekcie Monasterium.net, zarządzanym przez międzynarodowe konsorcjum ICARUS (International Centre for Archival Research), mającym na celu stworzenie wirtualnego archiwum dla kopii źródeł historycznych z okresu średniowiecza z terenu Europy oraz nieodpłatne ich udostępnianie on-line (w 2016 r. AP w Lublinie przygotowało kolejnych 20 dokumentów);
- współpracę AGAD z Polskim Towarzystwem Heraldycznym – w roku sprawozdawczym zainaugurowano projekt „Digitalizacja akt sądowych płockich z okresu staropolskiego”, którego celem jest stworzenie i udostępnienie zdigitalizowanych akt dwóch sądów szlacheckich okresu staropolskiego: ziemskiego i grodzkiego; współpraca w latach ubiegłych zaowocowała udostępnieniem w serwisie internetowym Towarzystwa cyfrowych kopii wybranych tomów Metryki Koronnej;
- uruchomienie przez AP w Lublinie portalu *Lubelskie Dossier. Znani i nieznan* w materiałach archiwalnych, przedstawiającego materiały archiwalne z zasobu Archiwum dotyczące osób, których życie było związane z Lublinem lub Lubelszczyzną, a także rozbudowę Lubelskiego Archiwum Cyfrowego

prezentującego wybrane materiały archiwalne z zasobu lubelskiego archiwum;

- współpracę AP w Poznaniu ze Stowarzyszeniem Wikimedia Polska, w ramach której na portalu Wikimedia Commons do końca 2016 r. zamieszczono ponad 600 skanów z 92 zespołów archiwalnych;
- zamieszczenie przez AP w Poznaniu w serwisie poczet.com prawie 160 fotografii pieczęci i dokumentów dotyczących władców Polski;
- współpracę AP w Siedlcach z Muzeum Ziemi Mińskiej, w ramach której na stronie internetowej MZM „Mińskie Archiwum Cyfrowe” dostępne są kopie cyfrowe wybranych materiałów z zasobu Archiwum.

### **5.5. Reprografia dla użytkowników**

W roku sprawozdawczym dla użytkowników wykonano prawie 143 000 kserokopii, ponad 144 000 skanów oraz ok. 15 000 fotografii cyfrowych. Sporządzano także wydruki fotografii cyfrowych i skanów oraz kopie nagrań.

W porównaniu z rokiem poprzednim znacząco spadła liczba zamówionych kserokopii, co wynika przede wszystkim z możliwości wykonywania przez użytkowników fotografii udostępnionych dokumentów własnym sprzętem, a także dostępności w czytelnich części archiwów państwowych urzędów umożliwiających samodzielne sporządzanie skanów.

Usługi reprograficzne i digitalizacyjne w znacznej mierze wykonywane były dla zlecających je drogą korespondencyjną (m.in. dla użytkowników zagranicznych), a także w przypadkach, gdy zleceniodawcy zależało na uzyskaniu wysokiej jakości kopii, np. do celów wydawniczych.

### **5.6. Bazy danych w archiwach państwowych**

Dane o zasobie archiwalnym oraz różnych funkcjach pełnionych przez archiwa gromadzone są w komputerowych bazach danych. Archiwa państwowe korzystają z baz danych przygotowanych przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych lub podmioty współpracujące oraz wykonanych lokalnie.

W 2016 r. stosowano zestandaryzowane bazy danych:

- Zintegrowany System Informacji Archiwalnej ZoSIA,
- System Ewidencji Zasobu Archiwalnego SEZAM,
- Inwentarze Zespołów Archiwalnych IZA,
- Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego PRADZIAD,
- Ewidencje Ludności w Archiwaliach ELA – w roku sprawozdawczym Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych podjął decyzję

o nieaktualizowaniu tej bazy danych i sukcesywnym przemieszaniu danych do bazy danych IZA lub systemu ZoSIA,

- System Udostępniania Materiałów Archiwalnych SUMA,
- Rejestr Archiwalnych Poszukiwań RAP,
- MIKROFILM – rejestr mikrofilmów z zasobu własnego,
- SCRINIUM – opis dokumentów wytworzonych do końca XVIII w.,
- AFISZ – rejestr materiałów ulotnych dotyczących Holocaustu,
- TOPOGRAF – inwentarz rozstawienniczy,
- FILMIK – rejestr mikrofilmów poloników z zasobów archiwów zagranicznych,
- SKAN – rejestr skanów z zasobu własnego.

Archiwa używały również prowadzonej on-line bazy danych DOKUMENTACJA, w której prowadzona była ewidencja dokumentacji niearchiwalnej.

Na koniec 2016 r. system ZoSIA był stosowany w 19 archiwach (w ciągu roku dokonano pięciu wdrożeń). Baza SEZAM miała zastosowanie w pozostałych 14 archiwach państwowych. Baza danych IZA była wykorzystywana w archiwach stosujących bazę SEZAM.

W roku 2016 r., podobnie jak w poprzednich latach, na stronie [www.archiwa.gov.pl](http://www.archiwa.gov.pl) udostępniane były scalone rekordy z baz danych i systemów: SEZAM, IZA, PRADZIAD i ELA, a na portalu [www.szukajwarchiwach.pl](http://www.szukajwarchiwach.pl) – z systemu ZoSIA.

Oprócz powyższych baz w archiwach stosowano różne lokalne bazy danych. Ich posiadanie zgłosiło 25 archiwów, a zestawienie (w formie pliku .xls) dostępne jest na stronie [www.archiwa.gov.pl](http://www.archiwa.gov.pl).

W lokalnych bazach danych gromadzono opisy zasobu archiwalnego (informatory, indeksy, wykazy, sumariusze) i używano ich do zarządzania zasobem. Zgromadzone tam dane ułatwiły dostęp do informacji znajdujących się w zasobie zarówno archiwistom jak i użytkownikom. Przyczyniły się do precyzyjnego wyszukiwania pożądaných informacji, co z kolei pozwoliło pracownikom archiwów na efektywniejszą realizację kwerend. Wielkość lokalnych baz danych jest bardzo zróżnicowana i zawierają one od kilku rekordów do kilkuset tysięcy rekordów.

AP we Wrocławiu zakończyło 4-letni okres testów systemu Access to Memory – AtoM, do którego wcześniej przygotowało polską wersję językową.

## 6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne

### 6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły działające przy NDAP

W roku sprawozdawczym przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych działały następujące grona:

- **Rada Archiwalna** – zgodnie z art. 20 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, w porozumieniu ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich przedstawił ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wnioski o powołanie członków Rady Archiwalnej nowej kadencji.
- **Centralna Komisja Metodyczna** – przewodniczącym Komisji, w kadencji 2013-2016, był Sławomir Filipowicz (AP w Suwałkach). W składzie komisji byli przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AAN, NAC, AP w Katowicach, Lublinie, Płocku, Poznaniu, Przemyślu i Szczecinie. Komisja przygotowała projekt wskazówek metodycznych dotyczących postępowania z kopiami materiałów archiwalnych oraz opiniowała tłumaczenie na język polski Międzynarodowego standardu opisu funkcji ISDF, a także projekty: Katalogu dobrych praktyk w zakresie ewidencjonowania i opracowywania zasobu archiwalnego, Normy opisu materiałów archiwalnych NOMA 0.2 oraz wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych. We wrześniu 2016 r. powołana została Komisja w nowym składzie. Przewodniczącą została Hanna Staszewska z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W składzie znaleźli się przedstawiciele NDAP oraz AAN, AN w Krakowie, NAC, AP w Gdańsku, Lesznie, Opolu, Poznaniu i Zamościu, oraz Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie. Komisja odbyła trzy posiedzenia. Głównym tematem posiedzeń i prac Komisji był projekt zarządzenia w sprawie brakowania dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych. Opiniowano także projekty przepisów w sprawie materiałów audiowizualnych, w sprawie postępowania z kopiami w zasobach archiwów państwowych i w sprawie zasad postępowania z aktami stanu cywilnego w archiwach państwowych.
- **zespół naukowy do opracowania standardu opisu materiałów archiwalnych w archiwach państwowych** – przewodniczącą zespołu była Joanna Chojecka (AP w Koszalinie). W składzie zespołu byli przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AAN, AP w Katowicach, Lublinie, Płocku, Warszawie i Wrocławiu. Zespół zakończył prace przygotowując projekt normy opisu materiałów archiwalnych NOMA 0.2.

- **zespół naukowy do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących zasad opracowania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych** – przewodniczącą zespołu była Kamila Follprecht (AN w Krakowie). W skład zespołu wchodził przedstawiciel NDAP oraz AGAD, AAN, AP w Katowicach, AP w Poznaniu, AP w Suwałkach, AP we Wrocławiu oraz Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zespół zakończył prace przygotowując projekt katalogu dobrych praktyk w zakresie ewidencjonowania i opracowywania zasobu archiwalnego.
- **zespół do spraw rozmieszczenia zasobu archiwalnego archiwów państwowych** – pracom zespołu przewodniczyła Katarzyna Kubicka (AP w Gdańsku), a w jego skład wchodził przedstawiciel NDAP, AN w Krakowie, AP w Kaliszu, AP w Katowicach, AP w Lublinie i AP w Poznaniu. Zespół odbył dwa posiedzenia, podczas których zaopiniowano 70 wniosków archiwów państwowych w sprawie scalenia zespołów rozbitych. W rezultacie prac zespołu Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wyraził zgodę na dokonanie ponad 100 scaleń.
- **Rada Redakcyjna czasopisma „Archeion”** – przewodniczącym był prof. Janusz Tandecki, na jednym posiedzeniu opiniowano artykuły proponowane do publikacji w tomie 118 czasopisma.
- **Komisja Zakupu Archiwaliów przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych** – do sierpnia pracami komisji kierował Andrzej Biernat, następnie funkcję przewodniczącego objął Ryszard Wojtkowski, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Członkami byli przedstawiciele AGAD, AAN, NAC, NDAP oraz AP w Warszawie. Komisja odbyła 5 posiedzeń, na których rozpatrzono 13 wniosków o sfinansowanie nabycia materiałów archiwalnych. Komisja pozytywnie zaopiniowała pozyskanie do zasobu archiwów państwowych m.in. spuścizny znanego międzywojennego fotografa Henryka Poddębskiego, który trafił do NAC czy 250 arkuszy map górniczych z lat 1860-1937 przedstawiających eksploatację pokładów w kopalniach węgla kamiennego, które przejęło AP w Katowicach.
- **Komisja do spraw oceny wniosków archiwów państwowych o dofinansowanie projektów naukowych** – powołana w listopadzie 2015 r., przewodniczącym był Andrzej Biernat – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a w składzie byli pracownicy NDAP, AGAD i AP w Olsztynie. Komisja odbyła dwa posiedzenia, podczas których ustalono kryteria oceny zgłaszanych projektów i dokonano oceny 18 wniosków. W październiku 2016 r. ustalono nowy skład Komisji, której przewodniczącym został Bartosz Nowożycki. Komisja w nowym składzie zebrała się na jednym posiedzeniu, podczas którego dokonano oceny 18



wniosków (przesłanych przez 8 archiwów państwowych) według kryteriów formalnych.

- **Komitet Sterujący ds. realizacji projektu Zintegrowany System Informacji Archiwalnej (ZoSIA)** – zgodnie z metodyką PRINCE2 pracom Komitetu powołanego w październiku 2016 r. przewodniczy Wojciech Woźniak, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. W składzie Komitetu są także Maciej Zdunek, dyrektor Departamentu Archiwistyki NDAP, jako główny użytkownik, Marianna Otmianowska, dyrektor NAC, jako główny dostawca. W posiedzeniach uczestniczy również kierownik projektu – Justyna Soliwoda (NAC). Na posiedzeniach Komitetu podejmowane były decyzje w sprawie rozwoju systemu ZoSIA.
- **Zespół naukowy do spraw przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych** – ponownie powołany w 2015 r. Jego przewodniczącym był Dariusz Bednarek (AP we Wrocławiu), a w składzie byli przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AP w Płocku, Szczecinie i Wrocławiu oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Ossolineum we Wrocławiu. Zespół odbył jedno posiedzenie, podczas którego uzgodniono ostateczne brzmienie wskazówek, wprowadzając niezbędne modyfikacje.
- **Rada Naukowa projektu badawczego „Losy rosyjskich jeńców wojennych w Polsce 1915-1924”** – powołana w lutym 2015 r., przewodniczącym był prof. dr hab. Zbigniew Karpus (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), w składzie byli przedstawiciele NDAP, UMK i Centralnego Archiwum Wojskowego. Rada nie odbyła żadnego posiedzenia.
- **Rada Naukowa serii pamiątek dotyczących I wojny światowej** – do obowiązków jej członków należy wybór tekstów stosownych do publikacji w serii wydawniczej NDAP pt. „Wielka Wojna – codzienność niecodziennosci” – w roku 2016 podjęto decyzję o wydaniu w ramach serii zapisków Ignacego Boernera. Ponadto Rada sprawuje nadzór naukowy i redakcyjny nad poszczególnymi tomami serii – w bieżącym roku rozpoczęto prace nad przygotowaniem do druku dzienników pierwszo wojennych Kazimierza Filara.
- **Rada Programowa ds. przygotowania obchodów 100. rocznicy wybuchu i wydarzeń I wojny światowej** – powołana przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2013 r. Jej przewodniczącym był Ryszard Wojtkowski. Do zadań Rady należało m.in. wyznaczanie założeń i kierunków działań archiwów państwowych związanych z rocznicą, a także nadzorowanie działań o charakterze ogólnopolskim. Rada zakończyła działalność w sierpniu 2016 r.

## 6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą:

### ▪ Rady naukowo-programowe

W roku sprawozdawczym rady naukowo-programowe funkcjonowały w pięciu archiwach państwowych: w AGAD, AAN, AP w Kielcach, AP w Przemyślu i AP w Szczecinie. Odbyły one w tych archiwach łącznie 7 posiedzeń. Przedmiotem posiedzenia Rady oraz Zespołu Redakcyjnego „Świętokrzyskich Studiów Archiwalno-Historycznych” w AP w Kielcach były materiały nadesłane do V tomu periodyku oraz struktura tomu. Podczas zebrania wybrano także kandydatów na recenzentów. W AP w Przemyślu odbyło się jedno posiedzenie Rady, którego przedmiotem były zagadnienia współpracy z archiwami ukraińskimi oraz plan działalności popularyzatorskiej Archiwum na 2017 r. W AP w Szczecinie odbyły się dwa posiedzenia Rady, w trakcie których dyskutowano nad kwestią pozyskania działki pod wzniesienie nowego gmachu Archiwum. Dwa posiedzenia Rady w AAN poświęcone były organizacji wystawy i sesji naukowej w Białej Podlaskiej z okazji 320. rocznicy Unii Brzeskiej, a także kwestii upodmiotowienia sprawy polskiej na arenie międzynarodowej w latach 1916-1919 w świetle źródeł przechowywanych w Archiwum. Podczas posiedzenia Rady w AGAD omówiono inicjatywy naukowe, wydawnicze i popularyzatorskie zrealizowane przez Archiwum w roku sprawozdawczym, a także plany na 2017 r.

### ▪ Komisje metodyczne

W archiwach państwowych działały 24 komisje metodyczne, w których pracach uczestniczyli reprezentanci wszystkich 33 archiwów. Komisje metodyczne zebrały się na 96 posiedzeniach, w trakcie których omawiano m.in. kwalifikację nowo przyjętych zespołów do odpowiedniej grupy opracowania (A1, A2, A3), zatwierdzano metody opracowania różnych rodzajów materiałów archiwalnych i omawiano problemy metodyczne związane z opracowaniem oraz interpretacją przepisów w tym zakresie, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjno-informacyjnych, zatwierdzano inwentarze książkowe zespołów oraz zmiany w ewidencji zasobu. Na posiedzeniach opiniowano projekt pierwszej części standardu opisu archiwalnego Records in Contexts – Conceptual Model (RIC-CM), a także projekt normy opisu materiałów archiwalnych (NOMA 0.1) przygotowany przez zespół naukowy do spraw opracowania standardu opisu materiałów archiwalnych. W 2016 r. najczęściej zbierały się komisje metodyczne: AP w Bydgoszczy (8 posiedzeń), NAC, AP w Olsztynie, AP w Przemyślu – po 7

posiedzeń, oraz AP w Opolu i wspólna dla AP w Katowicach i Częstochowie – po 6 posiedzeń.

- **Zespoły zakupu archiwaliów**

Zespoły zakupu archiwaliów, obradujące w 21 archiwach, zebrały się na 103 posiedzeniach, podczas których rozpatrywano oferty zakupu materiałów archiwalnych. Łącznie dokonano 80 zakupów – najczęściej dokumentów aktowych (przede wszystkim korespondencji prywatnej i urzędowej), fotografii i materiałów ulotnych (głównie kart pocztowych). Na posiedzeniach zespołów dokonywano również wycen archiwaliów przeznaczonych do wypożyczenia na wystawy organizowane poza archiwami oraz omawiano darowizny dokumentacji przekazywanej do zasobu archiwów państwowych. Członkowie komisji zapoznawali się z katalogami aukcyjnymi, omawiano monitorowanie stron internetowych oferujących sprzedaż archiwaliów. Najczęściej zespół zakupu archiwaliów zbierał się w AP w Bydgoszczy (34 posiedzenia) oraz AAN i AN w Krakowie (po 10 posiedzeń).

## **7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe**

### **7.1. Zebrania naukowe**

W 2016 r. zebrania naukowe zorganizowano w 28 archiwach. Łącznie odbyły się 74 zebrania, podczas których wygłoszono 99 referatów i komunikatów. Najwięcej zebrań miało miejsce w AP w Warszawie i AP w Poznaniu (po 7), następnie w AAN i NAC (po 6) oraz w AP w Szczecinie i AP w Katowicach (po 4). Prezentowane na spotkaniach referaty dotyczyły najczęściej materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, prawa archiwalnego, historii Polski oraz historii regionalnej, dziejów archiwów i ich zasobów, jak również popularyzacji wiedzy historycznej. Podejmowano również zagadnienia z zakresu metodyki archiwalnej, udostępniania i zabezpieczania zasobu archiwalnego, w tym również konserwacji oraz digitalizacji archiwaliów. Na zebraniach naukowych przedstawiane były również sprawozdania z konferencji, seminariów i szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy archiwów, jak również z pobytu w instytucjach polonijnych. Wybrane spośród prezentowanych na zebraniach referaty były następnie przygotowane do publikacji w wydawnictwach tradycyjnych oraz w Internecie.

### **7.2. Udział w konferencjach naukowych**

Pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli w 240 krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, w trakcie których wygłosili 326 referatów dotyczących zagadnień z zakresu historii Polski i historii powszechnej, archiwistyki (szczególnie teorii i metodyki), dziejów archiwów państwowych i ich zasobów, konserwacji i postępowania z różnymi rodzajami materiałów archiwalnych, edukacji i popularyzacji oraz badań genealogicznych.

Wiele tych konferencji organizowały lub współorganizowały archiwa państwowe oraz Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, np. III Konferencja Metodyczna „Zasada przynależności zespołowej w praktyce archiwów państwowych” (Warszawa 27 czerwca 2016 r.), „Educare necesse est... Ale jak i dlaczego?” (Warszawa 21-22 czerwca 2016 r.), konferencja towarzysząca Targom Konserwacji i Restauracji Zabytków oraz Ochrony, Wyposażenia Archiwów, Muzeów i Bibliotek (Warszawa 5-7 października 2016 r.); X jubileuszowy Zjazd IFAR (Warszawa 15-16 grudnia 2016 r.), „Dziedzictwo Piastów Mazowieckich” (Warszawa 27-28 października 2016 r.), „Rola Kościoła w dziejach Polski. Kościoły w Rzeczypospolitej” (Warszawa 24-25 listopada 2016 r.), III konferencja z cyklu „Polonika w zbiorach państw nadbałtyckich” (Warszawa 24 listopada 2016 r.), konferencja „Historyczne księgozbiory w bibliotekach archiwów państwowych” (Szczecin 29 listopada 2016 r.); konferencja popularnonaukowa „Stefan Oswald Popiołek archiwista, naukowiec, społecznik” (Opole 4 listopada 2016 r.);

„Zarządzanie w projekcie digitalizacji” (Warszawa 10 października 2016 r.); doroczne spotkanie konserwatorów archiwalnych (Warszawa 5-6 grudnia 2016 r.) oraz „Trudne problemy historii a archiwa” w ramach cyklu Colloquia Jerzy Skowronek dedicata (Warszawa 19-20 kwietnia 2016 r.).

Wiele konferencji organizowano we współpracy z uczelniami, towarzystwami i stowarzyszeniami, związkami wyznaniowymi itp., np. II konferencja „Zachowanie cyfrowego dziedzictwa archiwalnego” zorganizowana w Krakowie przez NAC, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie; III Ogólnopolska Konferencja Genealogiczna zorganizowana przez Stowarzyszenie Opolscy Genealodzy, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, AP w Opolu i Wojewódzką Bibliotekę Publiczną; konferencja „Migracje a tożsamość narodowa mieszkańców Europy Wschodniej w XIX i na początku XX wieku” zorganizowana przez Muzeum Rolnictwa im. Ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku, Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego w Warszawie, Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych, AGAD, Lietuvos Istorijos Institutas w Wilnie i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu; „Kościół w Polsce. Kościoły w Rzeczypospolitej (do 1918 r.)” zorganizowana w Warszawie przez AGAD, Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej i Chrześcijańską Akademię Teologiczną; „Podziemie niepodległościowe na Białostocczyźnie” zorganizowana w Białymstoku przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku, AP w Białymstoku i Muzeum Wojska w Białymstoku; „Problemy nauczania ustawicznego po studiach historycznych, archiwistycznych i pokrewnych” zorganizowana w Lublinie przez Zakład Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii IH UMCS, Zakład Edukacji Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego IH UMCS, Sekcję Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, AP w Lublinie oraz Towarzystwo Nauki i Kultury „Libra”; „Wierność Pamięci o Męczennikach Unickich z Pratulina” zorganizowana w Siedlcach przez AAN, Archiwum Diecezji Siedleckiej, Uniwersytet Kardynała Wyszyńskiego oraz Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej oraz „Departament siedlecki i województwo podlaskie. Wojsko, administracja, polityka” zorganizowana w Siedlcach przez AP w Siedlcach i Wojskową Komendę Uzupełnień w Siedlcach.

Pracownicy NDAP i archiwów państwowych wzięli także udział w konferencjach zorganizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie („Polonika w instytucjach zagranicznych – badanie dziejów polskiej emigracji politycznej 1939-1990”; „Nie tylko partia. Organizacje społeczne w Polsce Ludowej 1944-1989 – geneza, funkcjonowanie, znaczenie” oraz „Obraz i dźwięk. Oferta współczesnego archiwum”), Instytut Badań Literackich w Warszawie („Kobiety w Polsce 1944-1989”), Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu i Stowarzyszenie Archiwistów Polskich („Współczesna dokumentacja – współczesne archiwa”); Uniwersytet Warszawski („Cenzura w PRL”, „Urzednicy i urzędy w społeczeństwie XIX wieku Warszawa” oraz „Żydzi a wojna domowa w Hiszpanii

1936-1939”), Muzeum Emigracji w Gdyni („Polacy i Polonia w Ameryce Łacińskiej: przeszłość i teraźniejszość”), Uniwersytet Mikołaj Kopernika w Toruniu („Czarnobiałe obraz świata. Problemy ochrony i konserwacji dawnych fotografii”, „Zarządzanie dokumentacją w badaniach naukowych, dydaktyce i praktyce”), MKiDN („Dziedzictwo kultury wobec współczesnych zagrożeń i wyzwań. Programy i kierunki działań”), Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Instytut Historii i Archiwistyki UMK oraz Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego (“Editiones sine fine”), Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego („Mazowsze w retrospektywie badawczej. Dynastia, instytucje, społeczeństwo”), Uniwersytet Jagielloński („Opozycja – bunt – powstanie. Opór władzy w epoce nowożytnej” oraz „Znani, nieznani. Krakowscy Żydzi na przestrzeni wieków”), Polskie Towarzystwo Genealogiczne („Genealogia cyfrowa”), Centrum Promocji Informatyki w Warszawie („Opracowanie i udostępnianie dokumentacji przez archiwa w zmieniającej się rzeczywistości”), Małopolski Instytut Kultury („Dziedzictwo kulturowe w dobie nowych mediów”), Archiwum Diecezjalne w Elblągu („Życie lokalnych społeczności w Prusach Królewskich wpisane w księgi metrykalne”), Muzeum Śląskie w Katowicach, Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach, Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach („95 lat refleksji nad powstaniem śląskimi. Fakty a pamięć – prolog do obchodów 100-lecia Powstań Śląskich.”), Uniwersytet Łódzki („Zachować dla przyszłości. Sprawy oświaty, edukacji i nauki w przekazie prasowym XIX i XX wieku”), Muzeum Wojska w Białymstoku, Instytut Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku („Historiografia, publicystyka i mity. Szanse oraz zagrożenia dla nauk historycznych, edukacji i polityki”), Delegaturę IPN w Olsztynie oraz Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie („Między Olsztynem a Budapesztem. Polacy i Węgrzy w 1956 r.”), Muzeum Romantyzmu w Opinogórze oraz Akademię Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku („Królestwo Polskie 1815-1915. Społeczeństwo-gospodarka-polityka-kultura”), Towarzystwo Naukowe Płockie oraz Radę Towarzystw Naukowych przy PAN („Czasopisma towarzystw naukowych”), Muzeum Diecezjalne w Siedlcach („Bóg – Honor – Ojczyzna w malarstwie XIX wieku”).

W 2016 r. przedstawiciele archiwów państwowych uczestniczyli w 37 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 41 referatów, w tym m.in. w: 18. Kongres Międzynarodowej Rady Archiwów (Seul 5-10 września 2016 r.), „Seminar on the International Tracing Service Digital Archive for Polish Scholars” (Warszawa 12-16 września 2016 r.), „Unia brzeska i jej konsekwencje w świetle źródeł archiwalnych Przemyśl – Lwów” (Przemyśl 8-10 czerwca 2016 r.), „Imaginatio et Actio. Wyobrażenia w tradycjach ezoterycznych” (Kraków 20-21 października 2016 r.), „International Archival Day” (Triest 24-25 października 2016 r.), „Lwów – miasto – społeczeństwo – kultura” (Kraków 1 czerwca 2016 r.), „Uniques & Multiples ICOM-CC Photographic Materials Working Group Interim Meeting” (Amsterdam 21-24 września 2016 r.), „Migration of population. The phenomenon of refugeeism”

(Zagrzeb 18-19 listopada 2016 r.), Sesja Stałej Konferencji Muzeów Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie (Londyn 15-16 września 2016 r.), I Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Dydaktyczne „Aktualne problemy archiwistyki i zarządzania dokumentami” (Lublin 21 maj 2016 r.), XXIII Międzynarodowa Konferencja VNIDAD (Moskwa 15 listopada 2016 r.), „History is now – What is Kossakowski legacy in contemporary Europe” (Wiłkomierz 6-7 maja 2016 r.), „Dobre i złe sąsiedztwa. Od konfliktu do współistnienia i współpracy” (Bydgoszcz 11-12 maja 2016 r.), „Od Piotra I do Mikołaja II. Rosja wobec Polski 1689-1917” (Warszawa 18-19 października 2016 r.), „Minderheitensprachen und Sprachminderheiten. Deutsch und seine Kontaktsprachen in der Dokumentation der Wenker-Materialien” (Marburg, 29 lutego – 3 marca 2016 r.), “La storia privata negli archivi italiani e vaticani. Lo stato di ricerca e le prospettive di studio / Personal history in the collection of Italian and Vatican Archives. The current state of research and its perspectives” (Rzym 20-21 października 2016 r.) oraz “La Chiesa del silenzio e la diplomazia pontificia 1945-1965” (Wenecja 27 października 2016 r.).

### **7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)**

Archiwa państwowe brały udział, także we współpracy z innymi krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami, w realizacji różnych programów i projektów badawczych. W 2016 r. pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli m.in. w:

- projekcie „Reconstitution of the Memory of Poland” w zakresie rejestracji poloników w Archiwum Państwowym Obwodu Lwowskiego we Lwowie oraz w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie;
- projekcie „Archiwalne źródła tożsamości”, koordynowanym przez AP w Opolu pod auspicjami międzynarodowego komitetu naukowego, mającym na celu rozwijanie współpracy archiwów państwowych z Polonią;
- projekcie „Inwentaryzacja materiałów historycznych dotyczących gospodarki Galicji w latach 1772-1867 ze zbiorów archiwów i bibliotek Polski, Austrii i Ukrainy”, realizowanym przez Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego na zlecenie Narodowego Centrum Nauki;
- pracach nad przygotowaniem opracowania źródłowego poświęconego wojnie 30-letniej, we współpracy z Archiwum Miejskim w Greifswaldzie;
- projekcie stypendialnym MKiDN „Laquearia subter”, Dekoracja malarska pałacu króla Jana III Sobieskiego w Żółkwi i jej europejskie źródła: pracownik AAN uczestniczył w analizie odkrytej w trakcie prowadzonych w pałacu w Żółkwi prac konserwatorskich dekoracji malarskiej pochodzącej z początku XVII wieku, prowadzono prace nad monografią zabytku.

AP w Łodzi uczestniczyło w projekcie realizowanym przez Muzeum Miasta Łodzi pn. „Na wspólnym podwórku – łódzki tygiel kultur i wyznań”, a także kontynuowało prace w ramach projektu „Makieta Litzmannstadt Getto” oraz „Dzieci Bałut – murale pamięci”.

Podjęmowane w roku sprawozdawczym przedsięwzięcia miały także często charakter badań nad historią regionalną. Ich inicjatorem były archiwa, bądź stanowiły one wynik współpracy z przedstawicielami środowisk lokalnych – jednostkami administracji samorządowej, związkami zawodowymi i instytucjami kultury. Wśród przedsięwzięć własnych archiwów wymienić można następujące projekty:

- kontynuowanie przez AP w Kielcach współpracy z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemia Sandomierska oraz z Oddziałem w Rzeszowie Instytutu Pamięci Narodowej w ramach projektu badawczego „Historia Solidarności Region Ziemia Sandomierska w latach 1980-1990”;
- realizowany przez AP w Warszawie projekt „Poczet burmistrzów miasta Łowicza 1645-1945”;
- realizowane przez AP w Zamościu projekty „Księgi hipoteczne miasta Zamościa XIX i XX w. – opracowanie klucza adresowo-topograficznego” oraz „Nazwy miejscowe Zamościa oraz ich rozmieszczenie topograficzne na obszarze dzisiejszego miasta”;
- kontynuowanie przez AP we Wrocławiu wdrażania i rozbudowy systemu ICA AtoM, a także opracowanie bazy Sigillum na potrzeby inwentaryzacji materiałów sfragistycznych.

Archiwa brały także udział w przedsięwzięciach badawczych realizowanych przez środowiska naukowe:

- pracownicy AGAD oraz AP w Kielcach nadal uczestniczyli w projekcie „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w XVIII i XIX w.”, realizowanym przez Uniwersytet Wrocławski,
- pracownicy AP w Katowicach uczestniczyli w projektach: „Monografia Andrychowa”, realizowanym przez Urząd Miejski w Andrychowie, „Monografia Kęt”, realizowanym przez Urząd Gminy w Kętach, „Monografia Zatora”, realizowanym przez Urząd Miejski w Zatorze, oraz „Tyski Słownik Biograficzny”, realizowanym przez Muzeum Miejskie w Tychach.

#### **7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki**

Archiwa państwowe, obok uczestnictwa w konferencjach i projektach naukowych, kontynuowały współpracę w zakresie archiwistyki z placówkami



naukowymi i uczelniami w innych formach – przede wszystkim w trakcie organizowanych praktyk studenckich i zajęć warsztatowych. AGAD współpracowało z Uniwersytetem w Białymstoku, AAN współpracowało z Uniwersytetem Warszawskim, zaś NAC z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytetem Wrocławskim i Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. AP w Białymstoku prowadziło współpracę z Uniwersytetem w Białymstoku, AP w Katowicach z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, AP w Koszalinie z Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, AP w Lublinie z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, AP w Opolu z Uniwersytetem Opolskim, AP w Poznaniu z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, AP w Przemyślu z Uniwersytetem Rzeszowskim i Państwową Wyższą Szkołą Wschodnioeuropejską w Przemyślu, AP w Szczecinie z Uniwersytetem Szczecińskim, Pomorskim Uniwersytetem Medycznym oraz Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym, AP w Toruniu i AP we Wrocławiu z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, AP w Warszawie z Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Akademią Humanistyczną im. A. Gieysztor w Pułtusku, natomiast AP w Zielonej Górze z Uniwersytetem Zielonogórskim.

Archiwa zorganizowały praktyki łącznie dla 181 praktykantów – najwięcej AN w Krakowie (dla 53 praktykantów), AP we Wrocławiu (dla 17 praktykantów), AP w Katowicach (dla 14 praktykantów) i AP w Toruniu (dla 13 praktykantów). W pracach archiwów państwowych uczestniczyło również 84 wolontariuszy, z czego część stanowili studenci. Przygotowanie tego rodzaju zajęć stanowiło istotny wkład na rzecz edukacji w zawodzie archiwisty.

Podobnie jak w roku ubiegłym, pracownicy niektórych archiwów państwowych prowadzili także na tych uczelniach zajęcia dla studentów, w szczególności w zakresie metodyki archiwalnej, informacji naukowej oraz zarządzania dokumentacją. Na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu zajęcia prowadzili Beata Herdzin i Hadrian Ciechanowski z AP w Toruniu, natomiast na Uniwersytecie Zielonogórskim Martyna Znamiorska, Anna Grzybowska oraz dr Tadeusz Dzwonkowski z AP w Zielonej Górze, a dr hab. Krzysztof Strykowski z AP w Poznaniu wykładał na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Archiwa uczestniczyły też w organizacji kursów kancelaryjno-archiwalnych i warsztatów praktycznych.

Archiwa państwowe współdziałały także w ramach szeregu przedsięwzięć badawczych, popularyzatorskich i wydawniczych z uczelniami, regionalnymi towarzystwami naukowymi, muzeami, archiwami kościelnymi i wyodrębnionymi, samorządowymi. AP w Przemyślu nawiązało współpracę wydawniczą z Zakładem Kulturoznawstwa Uniwersytetu Rzeszowskiego, a AP w Szczecinie z Uniwersytetem

Szczecińskim, Książnicą Pomorską, Szczecińskim Towarzystwem Naukowym, Pomorskim Uniwersytetem Medycznym, Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym, Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, Muzeum Narodowym, a także Centrum Dialogu Przełomy Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie.

### **7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych**

Pracownicy archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych, takich jak:

- instytucje naukowe
  - Elżbieta Surma-Jończyk z AP w Częstochowie pełniła funkcję członka Rady Ekspertów Zewnętrznych przy Wydziale Filologiczno-Historycznym oraz Rady Ekspertów ds. Jakości Kształcenia na kierunku Administracja przy Wydziale Nauk Społecznych Akademii Jana Długosza w Częstochowie,
  - Wojciech Woźniak, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, pełnił funkcję członka Rady Programowo-Naukowej Filmoteki Narodowej,
  - Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Komisji Geografii Historycznej i Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk,
  - Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Komitetu Nauk Historycznych przy Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Polskiej Akademii Nauk,
  - Mirosław Lenart z AP w Opolu pełnił funkcję rektora Accademia dei Rampanti;
- kapituły
  - Tadeusz Krawczak z AAN pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody IPN Kustosza Pamięci Narodowej,
  - Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody im. Ks. Augustina Weltzla „Górnośląski Tacyt”;
- muzea
  - Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Rady Muzealnej przy Muzeum w Koszalinie;
  - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Koźmierzycach i Muzeum Okręgowego w Radomiu,
  - Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję członka Rady Muzeum im. Antoniego hr. Ostrowskiego w Tomaszowie Mazowieckim,

- Beata Herdzin z AP w Toruniu pełniła funkcję członka Rady Programowej Muzeum Okręgowego w Toruniu,
  - Tomasz Dziki z AP w Toruniu pełnił funkcję członka Rady Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku,
  - Jan Chmura z AN w Krakowie pełnił funkcję członka Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach,
  - Marek Kietliński z AP w Białymstoku pełnił funkcję członka Rady Naukowo-Programowej Muzeum Podlaskiego i Muzeum Wojska w Białymstoku,
  - Tadeusz Krawczak z AAN pełnił funkcję sekretarza naukowego Rady Naukowej Muzeum Kolekcji Jana Pawła II i członka Rady Naukowej Muzeum Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sulejówku,
  - Norbert Kasparek z AP w Olsztynie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Ośrodka Badań Historii Wojskowej przy Muzeum Wojska Polskiego w Białymstoku,
  - Barbara Grzybek z AP we Wrocławiu pełniła funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Lubaniu,
  - Ryszard Wojtkowski – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił funkcję członka Rady Muzeum Warszawy i Muzeum Mazowsza Zachodniego;
- stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszenia przyjaciół archiwów
    - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
    - Piotr Zawilski z AP w Łodzi i Krzysztof Strykowski z AP w Poznaniu pełnili funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
    - Eugeniusz Borodij z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję członka Prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
    - funkcję prezesa Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich pełnili: Dorota Czech z AP w Częstochowie, Agnieszka Bobowska-Hryniewicz z AP w Przemyślu, Anna Jankowska z AP Radomiu, Andrzej Jabłoński z AP w Szczecinie, Sławomir Pułkownik z AP w Toruniu, Monika Płuciennik z AP w Gdańsku, Karol Andrzejewski z AP w Kaliszu i Grażyna Przesmycka z AP w Katowicach,
    - funkcję wiceprezesa Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich pełnili: Jan Macholak z AP w Szczecinie, Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim i Jolanta Niezborąła z AP w Poznaniu,

- Grzegorz Łanocha z AP w Przemyślu pełnił funkcję prezesa Przemyskiego Towarzystwa Archiwistycznego „Archiwariusz” w Przemyślu,
  - Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum i Pamiątek Przeszłości,
  - Adam Dąbrowski z AAN pełnił funkcję członka Zarządu Międzynarodowego Towarzystwa Miłośników Muzyki Polskiej im. I. J. Paderewskiego,
  - Paweł Hudzik z AP w Katowicach pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum,
  - Stefan Olejniczak z AP w Poznaniu pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Stowarzyszenia „Societas Archivi Posnaniensis”.
- stowarzyszenia oraz instytucje regionalne
    - Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Rady Kultury przy Prezydencie Miasta Koszalina, członka Zespołu ds. Nazewnictwa Placów i Ulic przy Prezydencie Miasta Koszalina, członka Rady Społeczno-Naukowej Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Środkowopomorskie” przy Dyrektora Generalnym Lasów Państwowych, a także wiceprzewodniczącej Komitetu Redakcyjnego ds. monografii historycznej Koszalina powołanego przez Prezydenta Miasta Koszalina;
    - Krystyna Bańka z AP w Płocku pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Rady ds. kombatantów oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa przy Prezydencie Miasta Płocka;
    - Ewa Grin-Piszczek z AP w Przemyślu pełniła funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu,
    - Piotr Pawłowski z AP w Kielcach pełnił funkcję prezesa Sandomierskiego Stowarzyszenia Pamięć i Solidarność,
    - Marek Romaniuk z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję wiceprezesa i Sekcji Odczytowo-Historycznej Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy,
    - Maciej Dudek z AN w Krakowie pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Towarzystwa „Zamek Tarnowski”,
    - Tomasz Rodziewicz z AP w Lublinie pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna Oddział w Lublinie,
    - Adrianna Bryk z AP w Łodzi pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Klubu Historycznego im. Gen. Stefana Roweckiego „Grota” w Zduńskiej Woli,
    - Piotr Rybczyński z AP w Poznaniu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Konina i Koła Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Koninie,

- Sławomir Filipowicz z AP w Suwałkach pełnił funkcję wiceprezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Suwalszczyzny,
- Andrzej Kędziora z AP w Zamościu pełnił funkcję członka Rady Naukowej Tomaszowskiego Towarzystwa Regionalnego,
- Ivo Łaborewicz z AP we Wrocławiu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Jeleniej Góry;
- towarzystwa historyczne
  - Tadeusz Dzwonkowski z AP w Zielonej Górze pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego, Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Zarządu Głównego i Zarządu Oddziału w Olsztynie Polskiego Towarzystwa Historycznego, zaś funkcję wiceprezesa oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego pełnili: Anna Nowak z AP w Przemyślu, Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach i Tomasz Dziki z AP w Toruniu, członkiem Zarządu Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego był Piotr Zawilski z AP w Łodzi;
  - Piotr Dymmel z AP w Lublinie pełnił funkcję członka Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Lublinie,
  - Kamila Follprecht z AN w Krakowie pełniła funkcję sekretarza Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa,
  - Paweł Gut z AP w Szczecinie był członkiem komisji Historische Kommission für Pommern,
  - Elżbieta Olender z AP w Lesznie pełniła funkcję członka Zarządu Leszczyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk,
  - Zbigniew Bujkiewicz z AP w Zielonej Górze pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Oddziału w Zielonej Górze Polskiego Towarzystwa Historycznego;
  - Hubert Mazur z AP w Kielcach pełnił funkcję członka Zarządu Kieleckiego Towarzystwa Naukowego;
  - Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Koła w Piotrkowie Trybunalskim Polskiego Towarzystwa Historycznego,
  - Andrzej Wróbel z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję przewodniczącego Koła w Tomaszowie Mazowieckim Polskiego Towarzystwa Historycznego,
  - Sławomir Iwaniuk z AP w Białymstoku pełnił funkcję wiceprezesa Białoruskiego Towarzystwa Historycznego,

- Magdalena Kuranc-Szymczak z AP w Zamościu pełniła funkcję wiceprezesa Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego Oddział w Zamościu;
- wydawnictwa
  - Kazimierz Kozłowski z AP w Szczecinie pełnił funkcję członka rady naukowej Kolegium redakcyjnego Przeglądu Zachodniopomorskiego,
  - Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję członka Rady Naukowej wydawnictwa „Rocznik Chojeński”,
  - Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach pełniła funkcję członka Rady Naukowej wydawnictwa „Biblioteka Archiwum Diecezjalnego w Kielcach”,
  - Elżbieta Olender z AP w Lesznie pełniła funkcję członka Rady Redakcyjnej „Rocznika Leszczyńskiego”,
  - Ryszard Wojtkowski – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił funkcję redaktora naczelnego Kroniki Warszawy.

## 8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza

### 8.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej

W 2016 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych w ramach nadzoru i koordynacji działalności popularyzacyjnej oraz wydawniczej w sieci archiwów państwowych:

- brał udział i współorganizował stacjonarne i internetowe przedsięwzięcia wystawiennicze (wykaz: zał. nr 1). Udzielono wsparcia finansowego projektom wydawniczym, edukacyjnym i wystawienniczym archiwów państwowych – łącznie dofinansowano 49 projektów (22 wydawnicze, 14 edukacyjnych i 13 wystawienniczych) z 19 archiwów państwowych na kwotę 495 800 zł;
- informował o działalności edukacyjnej archiwów państwowych w Internecie poprzez:
  - prowadzenie strony internetowej NDAP, w tym zamieszczanie informacji o projektach edukacyjnych prowadzonych przez archiwa państwowe, a także udostępnianie elektronicznych wersji publikacji;
  - prowadzenie profilu „Archiwa państwowe” w portalu społecznościowym Facebook, na którym publikowane były informacje dotyczące projektów edukacyjnych, wydawniczych, wystawienniczych i naukowych NDAP i archiwów państwowych.

Ponadto, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych przygotowała i wydała 11 publikacji dotyczących zarówno problematyki archiwistycznej (np. „Zabezpieczanie i udostępnianie archiwalnych zasobów archiwów kościelnych”), jak i historycznej (np. „Dwa bratanki. Dokumenty i materiały do stosunków polsko-węgierskich 1918-1920”). Wykaz publikacji wydanych przez NDAP w roku 2016 znajduje się w zał. nr 2. Prowadzono również dystrybucję egzemplarzy obowiązkowych, dystrybucję egzemplarzy bezpłatnych oraz wymianę publikacji między NDAP a innymi instytucjami w Polsce i za granicą.

Mając na względzie utrzymanie wysokiego poziomu merytorycznego czasopism naukowych o tematyce archiwalnej Naczelny Dyrektor przyznał w 2016 r. dofinansowanie na przygotowanie kolejnych tomów wydawanych przez archiwa państwowe tytułów oraz wsparł przygotowanie publikacji (wykaz: zał. nr 3).

## 8.2. Ważniejsze projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe

Podjęmowane przez archiwa państwowe działania w zakresie edukacji oraz popularyzacji materiałów archiwalnych i archiwów w 2016 r. obejmowały przede wszystkim:

- prezentowanie wystaw okolicznościowych i tematycznych (zarówno tradycyjnych, jak również wirtualnych), organizowanych przez archiwa państwowe samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami (wykaz wybranych stacjonarnych i internetowych wystaw materiałów archiwalnych zorganizowanych przez archiwa państwowe w 2016 r. w zał. nr 4);
- udział w uroczystościach związanych z obchodami przypadających w 2016 r. rocznic, zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym, m.in. 1050. rocznicy Chrztu Polski, 149. rocznicy urodzin Marszałka Józefa Piłsudskiego, 730-lecia nadania praw miejskich miastu Malbork, 750. rocznicy uzyskania praw miejskich przez Koszalin, a także udział w obchodach roku sienkiewiczowskiego;
- organizowanie warsztatów oraz spotkań o charakterze edukacyjnym (m.in. warsztaty genealogiczne, warsztaty archiwalno-historyczne);
- organizowanie i współorganizowanie konkursów dla dzieci i młodzieży (m.in. gry miejskie, konkursy dotyczące historii regionalnej);
- przygotowanie i przeprowadzanie warsztatów dla nauczycieli historii, historii i społeczeństwa, wiedzy o społeczeństwie (m.in. w ramach współpracy z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli);
- uczestnictwo w cyklicznych imprezach kulturalnych i edukacyjnych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim lub międzynarodowym, festiwalach nauki (m.in. w Nocy Muzeów, Filmowej Nocy Muzeów, Nocnym Szlaku Kulturalnym, ogólnopolskiej akcji „Dzień Przedsiębiorczości”, Dniu Żołnierzy Wyklętych, Ogólnopolskim Złocie Grunwaldzkim, Lubelskim Festiwalu Naukowym, Olsztyńskich Dniach Nauki i Sztuki, „Święcie Kielc”, Zachodniopomorskim Festiwalu Nauki, Międzynarodowym Dniu Archiwów, Europejskich Dniach Dziedzictwa);
- realizowanie projektów edukacyjnych (m.in. lekcje archiwalne, warsztaty, zajęcia z wolontariuszami);
- kontynuowanie cyklicznych spotkań o charakterze edukacyjnym (m.in. spotkania z dokumentem, spotkania dotyczące rodzinnych archiwów);
- udział w audycjach radiowych i telewizyjnych, produkcjach filmowych dotyczących wydarzeń historycznych, zasobu archiwów państwowych,



organizowanych wystaw i imprez przygotowanych w oparciu o materiały archiwalne;

- przygotowywanie publikacji (m.in. publikacje źródłowe, katalogi wystaw, informatory i przewodniki po zasobie, artykuły popularnonaukowe).

Część działań realizowana była we współpracy z instytucjami nauki i kultury, stowarzyszeniami, mediami. Dużą rolę w działalności popularyzatorskiej odgrywała prezentacja działalności archiwów w środkach masowego przekazu, w szczególności w lokalnej telewizji, radio i prasie, oraz portalach internetowych.

Łącznie w 2016 r. archiwa państwowe zorganizowały lub współorganizowały ponad 420 wystaw tradycyjnych. Przygotowano także ponad 400 wystaw i prezentacji wirtualnych. Liczba zrealizowanych projektów edukacyjnych, z których znaczną część stanowiły lekcje archiwalne, przekroczyła 1000. Ponadto z udziałem archiwów państwowych lub ich pracowników wydano 360 publikacji. W 2016 r. działalność archiwów państwowych była przedmiotem blisko 3000 przekazów medialnych<sup>5</sup>.

---

<sup>5</sup> Dane ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.

## 9. Współpraca międzynarodowa

### 9.1. Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych

Podstawą archiwalnej współpracy dwustronnej w 2016 r. – analogicznie do lat ubiegłych – były porozumienia bilateralne z zarządami archiwów z 29 państw europejskich i azjatyckich. Kontynuowano realizację zobowiązań wobec partnerów zagranicznych, wynikających z podpisanych porozumień.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych przyjęła wizyty: delegację archiwów Kazachstanu (czerwiec 2016 r.), z którą omawiano dalsze kierunki współpracy, delegację chińską (lipiec 2016 r.), z którą podjęto temat wzajemnych relacji i delegację archiwów mołdawskich (październik 2016 r.). W listopadzie 2016 r. wizytę w NDAP przy okazji inauguracji II edycji Listy Krajowej Programu Pamięć Świata złożyli Główny Archiwista Litwy i Dyrektor Archiwum Narodowego Łotwy. W archiwach warszawskich goście mieli okazję zapoznać się z materiałami archiwalnymi odnoszącymi się do historii ich krajów.

Archiwa państwowe w całej Polsce przyjmowały gości zagranicznych i organizowały dla nich pokazy materiałów archiwalnych oraz wymieniały się doświadczeniami w ramach działań prowadzonych przez Naczelnego Dyrektora lub we współpracy z innymi polskimi instytucjami (np. wizyta parlamentarzystów z Japonii w AP w Warszawie) lub w ramach kontaktów bezpośrednich (np. wizyta członków holenderskiego Towarzystwa Historycznego Oranien-Nassau w AP we Wrocławiu).

W 2016 r. na podstawie zawartych porozumień o współpracy 17 polskich archiwistów w ramach programu wymiany bezdewizowej archiwistów prowadziło badania lub uczestniczyło w wyjazdach szkoleniowych w Austrii, na Białorusi, w Chinach, Czechach, Estonii, na Litwie, w Słowenii, Turcji i w Niemczech. Z kolei archiwa państwowe we Wrocławiu, Gorzowie Wielkopolskim, Katowicach, Olsztynie, Poznaniu oraz w Warszawie przyjęły archiwistów i konserwatorów z archiwów zagranicznych. Wymieniano doświadczenia głównie z zakresu metod konserwacji zasobu archiwalnego, digitalizacji materiałów archiwalnych oraz dokumentacji elektronicznej.

Naczelnny Dyrektor i jego przedstawiciele brali udział jako eksperci w posiedzeniach ciał określających współpracę międzyrządową, m.in. Międzyrządowej Polsko-Niemieckiej Komisji ds. Współpracy Przygranicznej (Poczdám 2016), IX posiedzenia polsko-litewskiej grupy ekspertów (Gdańsk 2016).

Ponadto Naczelnny Dyrektor i jego przedstawiciele uczestniczyli w pracach i spotkaniach gremiów międzynarodowych: Europejskiej Grupy Archiwalnej (EAG), Europejskiej Rady Archiwistów Narodowych (EBNA), spotkaniach szefów konserwacji archiwów Unii Europejskiej oraz DLM-Forum w ramach prezydencji w UE. Posiedzenia odbyły się w czerwcu br. w Hadze oraz w listopadzie 2016 r. w Bratysławie. Spotkania poświęcone były takim zagadnieniom jak: agenda cyfrowa dla Europy, prawo

autorskie, kwestia ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego (re-use) oraz sprawy związane z podpisem elektronicznym.

W dniach 31 maja – 2 czerwca 2016 r. w Mińsku delegacja polskich archiwów państwowych, na czele z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych wzięła udział w posiedzeniu Euroazjatyckiego Oddziału Międzynarodowej Rady Archiwów (EURASICA) oraz towarzyszącej jej konferencji naukowej „Archiwa w świecie technologii informatycznej”. Podczas posiedzenia przedstawiono sprawozdanie z działalności Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i podległych jej archiwów państwowych oraz informacje na temat aktualnych zadań realizowanych przez polską służbę archiwalną w zakresie informatyzacji oraz planów na najbliższe lata w tym obszarze. Wizyta w Mińsku stała się również okazją do odbycia rozmów z partnerami z Białorusi na temat dalszych kierunków współpracy dwustronnej, która będzie obejmować między innymi digitalizację źródeł archiwalnych.

Przedstawiciele polskich archiwów państwowych wzięli także udział w Kongresie Międzynarodowej Rady Archiwów (Seul, wrzesień 2016 r.). Spotkanie koncentrowało się wokół następujących zagadnień: zarządzania dokumentacją w epoce cyfrowej, współpracy w ramach środowiska archiwistów, wykorzystywania materiałów archiwalnych do celów wymiaru sprawiedliwości, popularyzacji i w ramach działań dotyczących rozwiązywania konfliktów, a także różnorodności i harmonii między szkołami archiwistów i społeczeństwami. Polscy archiwiści wygłosili referaty nt. doświadczeń związanych z tworzeniem jednolitego systemu informacji archiwalnej ZoSIA oraz nt. roli archiwów w kształtowaniu jedności narodowej w postkomunistycznym społeczeństwie.

Opracowywano opinie i informacje dla MSZ i MKiDN w sprawie stanu współpracy archiwalnej z ponad 30 państwami, w tym opiniowano projekty zapisów programów wykonawczych do umów (m.in. USA, Białoruś, Hiszpania, Szwecja, Słowenia, Filipiny, Watykan, Indie, Rosja, państwa afrykańskie, Tatarstan, Wielka Brytania, Bułgaria).

## **9.2. Realizacja projektów międzynarodowych**

Kontynuowano realizację wieloletnich programów międzynarodowych, w tym:

- *Memory of the World* – Polski Komitet Programu Pamięć Świata pod przewodnictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych zgłosił do wpisu na Światową Listę Programu Pamięć Świata trzy obiekty archiwalne: *Akt Unii Lubelskiej* (z zasobu AGAD, wspólny wniosek poparty przez Litwę, Łotwę, Białoruś i Ukrainę), *Raport Jürgena Stroopa* (z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej) oraz *Dokumentację polskiego radiowywiadu z okresu Bitwy Warszawskiej w 1920 r.* (z zasobu Centralnego Archiwum Wojskowego).
- *Reconstitution of the memory of Poland* – zorganizowano kwerendy badawcze w archiwach obwodowych we Lwowie, Tarnopolu i Łucku. W ich wyniku

zarejestrowano materiały pochodzące z okresu II Rzeczypospolitej. Wyniki prac wprowadzono do komputerowej bazy danych.

- *Together* – w maju 2016 r. w Dubrowniku odbyło się kolejne spotkanie uczestników projektu *Together*, zainaugurowanego w ramach Forum Kultury Słowiańskiej w 2015 r., który ma na celu opracowanie informatora dotyczącego zasobów archiwów państwowych krajów słowiańskich nt. I wojny światowej. W czasie spotkania uzgodniono zakres prac i ustalono, że gospodarzem kolejnego będzie Polska.

### 9.3. Konferencje międzynarodowe

W dniach 19-20 maja 2016 r. zorganizowano w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych XVI Międzynarodową Konferencję z cyklu *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*, poświęconą zagadnieniu: *Trudne problemy historii a archiwa*. W konferencji udział wzięło prawie stu przedstawicieli polskiego i międzynarodowego środowiska archiwistów z 14 państw, w tym z Białorusi, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Estonii, Finlandii, Litwy, Łotwy, Mołdawii, Niemiec, Polski, Rosji, Rumunii, Ukrainy, Uzbekistanu i Węgier.

Archiwa państwowe podejmowały się także organizacji konferencji międzynarodowych, np. AP w Opolu wraz z NDAP było współorganizatorem konferencji *Historia prywatna w zasobach archiwów rzymskich i watykańskich*, w Rzymie w październiku 2016 r., a AP w Piotrkowie Trybunalskim i AP w Łodzi były współorganizatorami konferencji *Archiwa w służbie społeczeństwa i obywateli* (październik 2016).

### 9.4. Wsparcie dla Polonii

W ramach kontynuowanego programu pomocy instytucjom polonijnym wsparciem objęto 15 ośrodków polskich poza krajem. Z MKiDN pozyskano środki na delegowanie archiwistów (łącznie 26 osób) w celu przeprowadzenia prac ewidencyjno-porządkowych, organizację staży archiwalnych w polskich archiwach państwowych (3 osoby), wykonanie ekspertyzy konserwatorskiej w 1 ośrodku oraz digitalizację zbiorów i zakup opakowań archiwalnych w celu zabezpieczenia zbiorów. Wśród beneficjentów pomocy znalazły się w głównej mierze instytucje stowarzyszone w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie: Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki w Argentynie, Biblioteka Polska w Paryżu, Biblioteka Polska POSK w Londynie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Polska Misja Katolicka Anglii i Walii, Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Polski Instytut Naukowy w Ameryce, Muzeum Polskie w Ameryce, Misja Polska w Orchard Lake, Polish Music Center w Los Angeles, Fundacja Archivum Helveto-

Polonicum z siedzibą we Fryburgu (Szwajcaria) i Polska Misja Katolicka w Szwajcarii.

W wyniku przeprowadzonych działań archiwalnych uporządkowano, zewidencjonowano i zabezpieczono kilkadziesiąt zbiorów, zespołów i kolekcji archiwalnych. Wyniki prac zostały wprowadzone do baz danych SEZAM i IZA lub też baz własnych prowadzonych w danych instytucjach. Częściowo udostępniono je w serwisie internetowym [www.archiwa.gov.pl](http://www.archiwa.gov.pl) oraz na stronach internetowych instytucji polonijnych.

### **9.5. Współpraca przygraniczna**

Niektóre archiwa państwowe, za zgodą Naczelnego Dyrektora, prowadziły współpracę transgraniczną, polegającą na organizowaniu wspólnych wystaw archiwalnych, konferencji naukowych, wydarzeń rocznicowych.

Tradycyjnie, AP w Szczecinie i AP w Gorzowie Wielkopolskim kontynuowały kontakty i współpracę z najważniejszymi instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi w regionie zachodniopomorskim i archiwalnymi placówkami landu Mecklenburgia-Pomorze Przednie. AP w Szczecinie kontynuowało współpracę z archiwami niemieckimi w Greifswaldzie i Berlinie, m.in. w zakresie wspólnej wystawy o zakończeniu I wojny światowej w 100-lecie tego wydarzenia w 2018 r. W maju 2016 r. w szczecińskim archiwum odbyła się pierwsza edycja warsztatów archiwalnych dla uczestników polsko-niemieckiej grupy młodzieży pn. „Historia łączy”. W lipcu z kolei Archiwum gościło młodzież z Niemiec i Izraela, uczestniczącą w programie poznawania dziejów swoich przodków. Podtrzymywana jest również współpraca z Archiwum Miejskim w Greifswaldzie w ramach aktywności popularyzatorskiej i informacyjnej. Na 2018 r. planowane jest przygotowanie publikacji w związku z rocznicą zakończenia wojny trzydziestoletniej. Ponadto projekty w ramach współpracy przygranicznej prowadziły między innymi: AP we Wrocławiu – Oddział w Jeleniej Górze kontynuował współpracę z dwoma archiwami czeskimi: Powiatowym Archiwum Państwowym w Semily (Státní okresní archiv Semily) oraz Powiatowym Archiwum Państwowym w Trutnovie (Státní okresní archiv Trutnov), AP w Katowicach z Archiwum Krajowym w Opawie i jego oddziałem w Karwinie, AP w Przemyślu z Archiwum Państwowym Obwodu Tarnopolskiego oraz Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie, AP w Suwałkach z Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym, AP w Poznaniu kontynuowało współpracę z archiwami w Popradzie (Słowacja), Pradze (Czechy) i Lozannie (Szwajcaria).

## 10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej

### 10.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej

Działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej obejmowały przede wszystkim:

- rozpatrywanie wniosków o zabezpieczenie – poprzez złożenie w archiwum państwowym – dokumentacji pracowniczej zagrożonej zniszczeniem, która należała do pracodawcy wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego lub Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej;
- udzielanie informacji o możliwościach zabezpieczania dokumentacji niearchiwalnej m.in. urzędom marszałkowskim, archiwom państwowym, organom ścigania, przechowawcom, pracodawcom, klientom indywidualnym;
- wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o zezwolenie na podjęcie prac nad opracowaniem założeń zmian do ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w zakresie przepisów regulujących działalność przechowalniczą (m.in. rozdział 4a, 4b i 5);
- przedstawienie Konwentowi Marszałków Województw RP stanowiska w sprawie potrzeb uzupełnienia prawnych narzędzi nadzoru marszałków województw nad przedsiębiorcami prowadzącymi regulowaną działalność w dziedzinie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej ze wskazaniem odpowiednich rozwiązań;
- opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej, w tym projektu założeń ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze skróceniem okresu przechowywania akt pracowniczych oraz ich elektroniczną, a także zmiany rozporządzenia z dnia 10 lutego 2005 r. w sprawie określenia maksymalnej wysokości opłat za sporządzenie odpisu lub kopii dokumentacji o czasowym okresie przechowywania (w tym zakresie przygotowano projekt nowego rozporządzenia);
- monitorowanie działalności archiwów państwowych w obszarze przechowalnictwa dokumentacji osobowej i płacowej (gromadzenie i analiza danych dotyczących dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych);
- prowadzenie ewidencji przechowawców akt osobowych i płacowych w oparciu o informacje napływające od marszałków województw, którzy dokonują rejestracji przechowawców prywatnych. Ewidencja, dostępna on-line pod adresem: <https://www.archiwa.gov.pl/pl/dla-uzytownikow/dokumentacja-pracownicza>, ma charakter informacyjny i jest przeznaczona dla

zainteresowanych obywateli oraz pracodawców, którzy kończą działalność i poszukują przechowawcy wytworzonej przez siebie dokumentacji.

## 10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych obejmowały 48 002,52 m.b., 4 856 828 j., w tym 32 381,76 m.b., 3 360 199 j. dokumentacji przejętej odpłatnie oraz 15 620,76 m.b., 1 496 629 j. dokumentacji przejętej nieodpłatnie przede wszystkim na podstawie postanowień sądowych wydanych w trybie art. 51p ust. 3 i 51u ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

W roku sprawozdawczym zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych zwiększyły się o 2 627,67 m.b., 217 955 j., z czego zdecydowaną większość stanowiła dokumentacja przejęta nieodpłatnie.

Tabela nr 3. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.

	rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego				nabytki w roku sprawozdawczym			
	odpłatnie		nieodpłatnie		odpłatnie		nieodpłatnie	
	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
<b>osobowa</b>	12 498,84	2 665 492	9 125,45	1 131 211	73,69	22 771	643,85	75 525
<b>płacowa</b>	6 216,99	235 949	3 438,64	221 194	39,16	945	466,92	30 250
<b>inna</b>	13 665,93	458 758	3 056,67	144 224	520,62	77 369	883,43	11 095
<b>razem</b>	32 381,76	3 360 199	15 620,76	1 496 629	633,47	101 085	1 994,20	116 870

## 10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej

Z przejętej dokumentacji archiwa państwowe wydawały pracownikom zlikwidowanych przedsiębiorstw kopie i odpisy poświadczające okresy zatrudnienia i wysokość wynagrodzenia. Udzielały także osobom poszukującym akt pracowniczych informacji o miejscach przechowywania dokumentacji.

W 2016 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej zrealizowano łącznie 22 103 kwerendy, głównie o charakterze socjalnym. Wnioski o wydanie kopii

i odpisów z dokumentacji niearchiwalnej kierowały do archiwów państwowych zarówno osoby prywatne, jak i instytucje.

Tabela nr 4. Kwerendy zrealizowane w 2016 r. w oparciu o dokumentację niearchiwalną zgromadzoną przez archiwa państwowe [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.]

	dla osób prywatnych	dla instytucji
kwerendy socjalne	19 182	2 528
kwerendy inne	316	77

Najwięcej kwerend na podstawie dokumentacji o czasowym okresie przechowywania w 2016 r. wykonały AP w Warszawie (13 727), AP w Katowicach (1 188) oraz AP we Wrocławiu (771).

#### 10.4. Inne działania w obszarze przechowania

Archiwa państwowe kontynuowały współpracę z urzędami marszałkowskimi obejmującą przede wszystkim uczestnictwo w kontrolach i rekontrolach podmiotów wpisanych do rejestru przechowawców akt osobowych i płacowych, a także wymianę informacji o działalności przechowawców.

Ponadto podejmowano działania związane z ustalaniem miejsc przechowywania dokumentacji byłych pracodawców. Archiwa państwowe prowadziły lokalne bazy danych o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej, na podstawie których (oraz innego rozeznania) udzielały informacji obywatelom poszukującym dokumentacji potwierdzającej zatrudnienie.

W celu ułatwienia byłym pracownikom zlikwidowanych zakładów pracy poszukiwania dokumentacji niezbędnej do uzyskania m.in. świadczeń emerytalno-rentowych, w Archiwum Państwowym w Warszawie prowadzona jest baza danych zawierająca informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej ponad 33 000 zlikwidowanych firm. Baza dostępna jest pod adresem: <https://ewidencja.warszawa.ap.gov.pl/miejsca.php>. Archiwum prowadzi także punkt informacyjny, gdzie osoby zainteresowane mogą uzyskać informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.



## 11. Inwestycje i remonty

Właściwe warunki przechowywania materiałów archiwalnych są konieczne do zachowania narodowego dziedzictwa dokumentacyjnego. Obecna baza lokalowa sieci archiwów państwowych wymaga modernizacji i zwiększenia powierzchni magazynowej ze względu na konieczność systematycznego przejmowania wytwarzanych i zgromadzonych przez organy państwa oraz instytucje państwowe i samorządowe materiałów archiwalnych. W tym celu systematycznie wznoszone są nowe budynki oraz przebudowywane, rozbudowywane i remontowane już istniejące.

W powyższym zakresie w 2016 r. zrealizowano następujące zadania:

Zakończono budowę i oddano do użytku nową siedzibę AP w Rzeszowie. Rozpoczęto budowę nowej siedziby dla AP w Białymstoku. Oddano do użytku (po przebudowie) kolejny obiekt szczecińskiego archiwum w Międzyzdrojach. Realizowano również mniejsze inwestycje m.in. przebudowę i modernizację siedziby AP w Lublinie przy ul. Jezuickiej, rozbudowę oświetlenia zewnętrznego w centrali AP w Katowicach oraz budowę wentylacji mechanicznej w obiekcie archiwum w Gliwicach, wydzielenie magazynu wraz z wyposażeniem w AP w Olsztynie.

Kontynuowano przygotowania – w szczególności opracowywanie dokumentacji projektowej – do budowy siedzib dla AN w Krakowie, rozbudowy AP w Poznaniu. Przygotowano dokumentację projektową przebudowy AP w Suwałkach. Zostały opracowane koncepcje architektoniczne budowy nowych siedzib dla archiwów w Katowicach i Szczecinie. Kontynuowano także prace przygotowawcze związane z budową siedziby Narodowego Archiwum RP przy ul. Ordona w Warszawie oraz Wieloletnim Programem Inwestycyjnym „Budowa archiwów państwowych 2018-2023”.

Ponadto prowadzono działania związane z pozyskaniem nieruchomości (działek pod budowę lub budynków do przystosowania na potrzeby archiwum) w celu poprawy sytuacji lokalowej archiwów państwowych w: Łodzi, Lublinie, Zamościu, Toruniu, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku oraz we Wrocławiu.

Tabela nr 5. Stan realizacji zadań inwestycyjnych w 2016 r. w poszczególnych archiwach państwowych

Nazwa zadania	Kwota	Zakres zrealizowanych prac
Budowa nowej siedziby Archiwum Państwowego w Rzeszowie	5 072 981	Zakończono roboty budowlane związane z budową nowej siedziby Archiwum. Dokonano odbioru budynku od wykonawcy, uzyskano pozwolenia na użytkowanie, wyposażono obiekt i w listopadzie oddano do użytkowania. Realizacja inwestycji przebiegała zgodnie z przyjętym harmonogramem. Całkowite koszty poniesione na budowę archiwum o powierzchni użytkowej 4 878 m <sup>2</sup> wyniosły 23 328 423 zł. Uzyskana w wyniku budowy powierzchnia magazynowa zakłada docelowo przechowywanie ok. 30 000 m.b. akt, co zaspokoi potrzeby

		Archiwum w perspektywie ok. 30 lat.
Budowa siedziby dla Archiwum Państwowego w Białymstoku	6 975 175	W 2016 r. zakończono prace projektowe, z wyłączeniem uzyskania warunków zjazdu do projektowanej przez Miasto Białystok drogi oraz wykonania projektów przyłączy do kanalizacji sanitarnej i deszczowej zlokalizowanej w pasie przedmiotowej drogi. Przeprowadzono postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie robót budowlanych, w wyniku którego w sierpniu podpisano umowę na roboty budowlane i rozpoczęto budowę. Na koniec okresu sprawozdawczego wykonano: stan surowy zamknięty budynku, ścianki działowe, izolację fundamentów oraz obsypano budynek, ocieplono elewację części magazynowej oraz pokrycie dachu z papy. Nowopowstały budynek o powierzchni użytkowej 2 870 m <sup>2</sup> zakłada docelowo przechowywanie do 10 000 m.b. akt. Koszty ogółem w całym okresie realizacji zostały określone na 20 156 881 zł.
Budowa siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie	1 561 647	Uzyskano decyzję o pozwoleniu na budowę. Zakończono prace projektowe. Ogłoszono przetarg na Inwestora Zastępczego i Generalnego Wykonawcę inwestycji. Dokonano wyboru wykonawcy nasadzeń zastępczych oraz wyboru wykonawcy szacunku brakarskiego. Wykonano wycinkę drzew z terenu inwestycji oraz nasadzenia zastępcze. Przygotowana dokumentacja projektowa przewiduje wybudowanie budynku o powierzchni użytkowej 14 059 m <sup>2</sup> , z częścią magazynową mogącą pomieścić ok. 70 000 mb materiałów archiwalnych.
Rozbudowa i przebudowa budynku głównego Archiwum Państwowego w Poznaniu	302 918	Zakończono opracowywanie projektu budowlanego oraz wykonawczego i uzyskano pozwolenie na budowę. Opracowano i złożono wnioski o środki z VIII Osi Priorytetowej Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury). Całkowity koszt inwestycji szacuje się na ponad 20 000 000 zł.
Termomodernizacja budynków nr 6, 8 i 10 Archiwum Państwowego w Katowicach przy ul. Józefowskiej 104	94 999	Zgodnie z założeniami wykonano projekt termomodernizacji. Zlecono opracowanie dokumentacji aktualizującej i rozszerzającej audyt energetyczny budynków nr 6, nr 8 i nr 10.
Rozbudowa oświetlenia zewnętrznego w Katowicach przy ul. Józefowskiej 104	99 927	Wykonano projekt rozbudowy oświetlenia zewnętrznego w Katowicach przy ul. Józefowskiej 104, które następnie zostało wybudowane.

Budowa mechanicznej wentylacji w Archiwum Państwowym w Katowicach Oddział w Gliwicach	60 701	W ramach zadania wykonano wentylację mechaniczną w obiekcie Archiwum w Gliwicach.
Rozbiórka budynku magazynowego nr 4 w Archiwum Państwowym w Katowicach przy ul. Józefowskiej 104	59 987	Uzyskano decyzję o pozwoleniu i przeprowadzono rozbiórkę
Rozbudowa budynków Archiwum Państwowego w Katowicach przy ul. Józefowskiej 104	79 704	Opracowano koncepcję architektoniczno-urbanistyczną rozbudowy AP w Katowicach. Ponadto zlecono wykonanie badań geofizycznych, geotechnicznych do koncepcji.
Termomodernizacja budynków Archiwum Państwowego w Warszawie przy ul. Stefana Okrzei 1 w Milanówku	46 470	Przygotowano dokumentację do wniosku o dofinansowanie do NFOŚ.
Przebudowa budynku nr 7A w kompleksie budynków w Międzyzdrojach	1 141 579	Przeprowadzono postępowanie o udzielenie zamówienia na wykonanie przebudowy budynku 7A wraz z dostawą i montażem regałów. Zawarto stosowne umowy z wykonawcami przebudowy i inspektorem nadzoru. W dniu 30 września 2016 r. przystąpiono do odbioru robót zgłoszonych przez Wykonawcę.
Przebudowa i adaptacja budynku Archiwum Państwowego w Suwałkach	178 000	Dokonano aktualizacji koncepcji całego obiektu przewidzianego do rozbudowy i adaptacji. Wykonano projekt budowlany przebudowy i adaptacji budynku AP w Suwałkach wraz ze zmianą sposobu użytkowania części D oraz niezbędnego do użytkowania zagospodarowania terenu wraz z projektowaną charakterystyką energetyczną budynku, kosztorysami inwestorskimi i przedmiarami robót oraz uzyskano pozwolenie na budowę. Ponadto została opracowana dokumentacja projektowo-kosztorysowa dla części E, A i C.

Przebudowa i modernizacja budynku Archiwum Państwowego w Lublinie przy ul. Jezuickiej 13	1 368 813	Przeprowadzono postępowania o udzielenia zamówienia publicznego. Podpisano umowy oraz zostały wykonane wszystkie prace nimi objęte, w tym: - wykonanie zintegrowanego systemu sygnalizacji alarmowej pożarowej, - wykonanie izolacji przeciwwilgociowych w fundamentach i ścianach podziemia, - wykonanie kompleksowego systemu klimatyzacji, - wykonanie tzw. pompowni tj. kompaktowego urządzenia z pompami tłocznymi.
Wydzielenie magazynu wraz z wyposażeniem w Archiwum Państwowym w Olsztynie	68 757	Przeprowadzono postępowanie w formie zapytania o cenę, dokonano wyboru oferty i podpisano umowę oraz wykonano roboty z niej wynikające.

Łączne nakłady poniesione w 2016 r. na budowę nowych obiektów (dostosowanych do obowiązujących norm i standardów dotyczących przechowywania materiałów archiwalnych) oraz przebudowę istniejących budynków archiwów wyniosły 17 111 660 zł.

Obok inwestycji budowlanych w 2016 r. w sieci archiwów państwowych realizowano programy zakupów inwestycyjnych. Doposażono łącznie 23 archiwa państwowe. Ogółem nakłady na zakupy inwestycyjne, w tym: rozbudowę Centralnego Repozytorium Cyfrowego w NAC, zakup sprzętu komputerowego, w szczególności serwerów i macierzy, zakup regałów, zakup sprzętu do digitalizacji, konserwacji i kserografii, zakup instalacji (m.in. instalacji ppoż., antywłamaniowych, kontroli dostępu i telewizji przemysłowych) oraz zakup pozostałego sprzętu i wyposażenia wyniosły 4 571 470 zł. Poprzez zakupy dodatkowego wyposażenia, dokonano poprawy stanu infrastruktury archiwów państwowych, zabezpieczenia budynków i akt np. przed kradzieżą, włamaniem, pożarem, zalaniem oraz poprawy warunków udostępniania materiałów archiwalnych w sposób tradycyjny i w sieciach rozległych.

W celu wzbogacenia narodowego zasobu archiwalnego poczyniono zakupy m.in. spuścizny fotografa Henryka Poddębskiego, materiałów archiwalnych tworzących zbiór Archiwum Fotograficznego "POLFILM", cennych akt Polskiego Państwa Podziemnego od Stanisława Dąbrowy-Kostki do zasobu AAN, rękopisu do

zasobu AP we Wrocławiu. Łączna kwota wydatków na zakup archiwaliów w 2016 r. wyniosła 1 979 439 zł<sup>6</sup>.

Działania związane z poprawą infrastruktury archiwów państwowych nie ograniczają się tylko do inwestycji. Systematycznie prowadzone były remonty obiektów, skoncentrowane w szczególności na poprawie:

- warunków przechowywania materiałów archiwalnych i ich bezpieczeństwa,
- udostępniania materiałów archiwalnych,
- warunków pracy,
- estetyki budynków.

W 2016 r. objęły one ok. 40 budynków i dotyczyły, w szczególności:

- magazynów archiwalnych (np. malowanie, renowacja podłoga),
- instalacji elektrycznych, ciepłowniczych, oświetlenia awaryjnego,
- poprawy możliwości dostępu do budynków archiwów dla osób niepełnosprawnych,
- pomieszczeń administracyjno-biurowych, w tym czytelnicy, pracowni,
- naprawy elewacji, wymiany stolarki,
- napraw powierzchni dachowych oraz kominów.

Kwota przeznaczona w 2016 r. na remonty budynków zarówno zabytkowych oraz niezabytkowych wyniosła ok. 4 500 000 zł.

Ponadto Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uzyskał zgodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na rozpoczęcie prac nad Wieloletnim Programem Inwestycyjnym dla archiwów państwowych obejmującym budowę gmachów dla Narodowego Archiwum RP w Warszawie, AP w Łodzi, AP w Szczecinie, AP w Bydgoszczy, AP w Koszalinie, którego koszt oszacowano na 430 000 000 zł.

---

<sup>6</sup> Zob. też dział 6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne.

## 12. Legislacja

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uczestniczył w pracach legislacyjnych organów administracji rządowej i innych organów państwowych. Wśród opiniowanych ponad 60 projektów aktów normatywnych były m. in.:

- ustawa o zmianie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego,
- ustawa o narodowych dobrach kultury,
- ustawa o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz o zmianie niektórych innych ustaw,
- ustawa o mediach narodowych,
- ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze skróceniem okresu przechowywania akt pracowniczych oraz ich elektroniczną,
- obwieszczenie w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

W 2016 r. weszły w życie zmiany ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, zainicjowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a wprowadzone:

- ustawą z dnia 25 lutego 2016 r. o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (Dz. U. poz. 352),
- ustawą z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1020).

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wydał 27 zarządzeń i 43 decyzje o charakterze normatywnym.

Dyrektor Generalny Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych wydał 20 zarządzeń.

W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych opracowano projekt zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wykonawczego do art. 47 ust. 4 ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych. 10 listopada 2016 r. Minister podpisał zarządzenie w sprawie szczegółowego sposobu i trybu przetwarzania informacji niejawnych wchodzących w skład zasobu archiwalnego archiwów państwowych, doboru i stosowania środków bezpieczeństwa fizycznego oraz organizacji komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za przetwarzanie materiałów niejawnych. Akt ogłoszono w Dz. Urz. MKiDN pod poz. 65.

## 13. Kadry i kompetencje

### 13.1. Zatrudnienie wg stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.

a) w archiwach państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
pracownicy naukowi	8,00	10
archiwiści	901,65	912
konserwatorzy	98,00	102
administracja	224,82	244
obsługa	231,53	254
<b>razem:</b>	<b>1 464,00</b>	<b>1 522</b>

b) w Naczelnej Dyrekcji  
Archiwów Państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
administracja	61,75	66
obsługa	3	3
<b>razem:</b>	<b>64,75</b>	<b>69</b>

c) łączne zatrudnienie w NDAP i  
jednostkach podległych

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
	<b>1 528,75</b>	<b>1 591</b>

d) mianowani urzędnicy służby  
cywilnej

<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
24	8

### 13.2. Wykształcenie pracowników

a) wykształcenie wyższe	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	349	8
historyczne	250	8
pozostałe	365	50
<b>razem:</b>	<b>964</b>	<b>66</b>

b) studia podyplomowe	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	187	4
historyczne	9	0
pozostałe	100	22
<b>razem:</b>	<b>296</b>	<b>26</b>

c) osoby z wykształceniem wyższym w stosunku do ogółu zatrudnionych	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	63%	96%



### 13.3. Rozwój naukowy

a) dofinansowanie przewodów doktorskich	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	1	0
uzyskanie stopnia naukowego doktora	0	2
b) dofinansowanie przewodów habilitacyjnych	1	0
uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego	1	0

### 13.4. Kompetencje – szkolenia

- a) III Konferencja Metodyczna: Zasady przynależności zespołowej w praktyce archiwów państwowych
- b) III Forum Edukatorów Archiwalnych
- c) szkolenie „Zasady finansowania i dofinansowania inwestycji z budżetu państwa”
- d) dwie narady robocze dyrektorów archiwów państwowych i kierownictwa NDAP
- e) szkolenie nt. ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego w działalności archiwów państwowych
- f) szkolenie specjalistyczne dla pracowników komórek kadrowych w archiwach państwowych
- g) szkolenie specjalistyczne dla głównych księgowych archiwów państwowych
- h) konferencja „Educare necesse est - ale jak i dlaczego?”
- i) XVI międzynarodowa konferencja „Jerzy Skowronek dedicata”

- Realizacja przygotowań obronnych, przedsięwzięć i procedur systemu
- j) zarządzania kryzysowego oraz wypełnianie obowiązkowej ochrony przez archiwa państwowe

## 14. Finanse<sup>7</sup>

### 14.1. Wydatki budżetowe

W roku 2016 kwota planu po zmianach na działalność archiwów państwowych wyniosła 151 170 042 zł (w tym na ADE POPC<sup>(\*)</sup>), którego wykonanie zamknęło się kwotą 148 804 458,83 zł (w tym POPC ADE<sup>(\*)</sup>), co stanowi 98,4% planu. Zwrot niewykorzystanych środków do budżetu wynosi 2 365 583,17 zł.

Wykonanie wydatków na dzień 31 grudnia 2016 r., w podziale na rodzaje wydatków, przedstawia się następująco:

Lp.	Rodzaj wydatków	Wykonanie 2016 rok (zł)
1	wynagrodzenia osobowe pracowników	66 064 298,67
2	dodatkowe wynagrodzenie roczne	4 712 097,11
3	składki na ubezpieczenie społeczne	11 771 770,66
4	składki na fundusz pracy	1 248 223,12
5	wydatki majątkowe	23 919 875,63
6	świadczenia na rzecz osób fizycznych	174 249,72
7	składki na PFRON	149 574,00
8	wydatki rzeczowe	40 710 460,46
9	ADE <sup>(*)</sup> - budżet państwa	8 291,26
10	ADE <sup>(*)</sup> - budżet środków europejskich	45 618,20
<b>Razem</b>		<b>148 804 458,83</b>

\*) projekt Archiwum Dokumentów Elektronicznych realizowany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020

---

<sup>7</sup> dla rozdziału 92117.

## 14.2. Dochody budżetowe

Dochody budżetowe dla archiwów państwowych zostały zaplanowane na 2016 rok w łącznej wysokości 2 126 000 zł, które zostały wykonane w wysokości 2 003 947,07 zł, co stanowi 94,3% planu.

Głównym źródłem dochodów były wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpływy ze sprzedaży wyrobów, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych i wydawnictw oraz pozostałych dochodów takich jak: wykonywanie przez archiwa kwerend, kserokopii, reprodukcji oraz skanów materiałów archiwalnych.

Wykonanie dochodów na dzień 31 grudnia 2016 r., w podziale na paragrafy dochodów, kształtuje się następująco:

§	Dochody z tytułu:	Plan (zł)	Wykonanie (zł)
0750	dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych	62 000	95 411,35
0830	wpływy z usług	1 978 000	1 640 899,41
0840	wpływy ze sprzedaży wyrobów	33 000	93 021,68
0870	wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0	13 152,55
0920	pozostałe odsetki	0	180,93
0970	wpływy z różnych dochodów	53 000	161 281,15
<b>Razem</b>		<b>2 126 000</b>	<b>2 003 947,07</b>

## Podsumowanie

Pola aktywności archiwów państwowych określone przepisami ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, obejmujące gromadzenie, przechowywanie, ewidencjonowanie, opracowanie, udostępnianie, zabezpieczanie materiałów archiwalnych oraz prowadzenie działalności informacyjnej, wyznaczają podstawowe cele i rolę archiwów państwowych. Jest nią trwałe zachowanie świadectw przeszłości oraz zapewnienie powszechnego dostępu do nich w celu wspierania rozwoju państwa i społeczeństwa obywatelskiego. Temu celowi podporządkowane były działania realizowane w 2016 r., stanowiące zarówno kontynuację aktywności z lat poprzednich, jak również otwierające nowe perspektywy wynikające z wyznaczonych priorytetowych zadań oraz formułowanych wobec archiwów państwowych oczekiwań.

Podstawowym wyznacznikiem spełniania przez archiwa państwowe ich roli w społeczeństwie obywatelskim powinna stać się sprawna i efektywna dystrybucja danych o materiałach archiwalnych i ich zawartości. Z tego względu w 2016 r. zainicjowano *Program retrokonwersji pomocy archiwalnych*, którego celem jest cyfryzacja papierowych pomocy informacyjnych i ich udostępnienie w Internecie.

W roku sprawozdawczym znacząco powiększyły się zbiory cyfrowych kopii materiałów archiwalnych (o prawie 10 mln), służące zarówno zabezpieczeniu, jak i usprawnieniu udostępniania zasobu archiwalnego. Prace w zakresie digitalizacji w głównej mierze koncentrowały się na materiałach stanowiących źródła do badań genealogicznych, przede wszystkim aktach stanu cywilnego, a także materiałach o istotnym znaczeniu dla badania historii lokalnej. Podobnie jak w latach ubiegłych archiwa państwowe sporządzały kopie cyfrowe materiałów ze swojego zasobu zarówno własnymi siłami, jak również poprzez uczestnictwo w różnego typu projektach i programach. Kontynuowano także współpracę ze środowiskami genealogicznymi w zakresie pozyskiwania kopii cyfrowych.

Systematycznie zwiększa się dostępność zdigitalizowanej części zasobu archiwalnego w Internecie, przede wszystkim w portalu *szukajwarchiwach.pl*, w którym na koniec 2016 r. prezentowano ponad 21 mln skanów. Zainteresowanie kopiami cyfrowymi archiwaliów dostępnymi on-line jest główną przyczyną tendencji spadkowej w zakresie udostępniania zasobu w czytelnich.

Archiwa państwowe wspierały program informatyzacji państwa, doskonaląc i upowszechniając metody zarządzania dokumentacją, w tym materiałami archiwalnymi, które powstają lub są gromadzone w postaci elektronicznej. Intensyfikowane były też czynności związane z informatyzacją działalności archiwów państwowych. W kolejnych jednostkach nastąpiło wdrożenie Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej, przygotowano także na 2017 r. Plan wdrożenia systemu w pozostałych archiwach państwowych oraz zrealizowano kolejny etap projektu wdrażania systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją

w archiwach państwowych. Kontynuowano również prace związane z realizacją projektu *Archiwum Dokumentów Elektronicznych*.

Nowym wątkiem działań archiwów państwowych na rzecz ochrony narodowego zasobu archiwalnego było dofinansowanie ze środków publicznych działalności archiwalnej organizacji pozarządowych. W roku sprawozdawczym zorganizowano dwa konkursy – „Wspieranie działań archiwalnych 2016”, przewidujący dofinansowanie prac z zakresu ewidencjonowania, przechowywania, opracowania, udostępniania oraz zabezpieczania materiałów archiwalnych przechowywanych przez podmioty ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego, oraz „Wspieranie działań archiwalnych w zakresie niepaństwowego zasobu archiwalnego 2016 – priorytet digitalizacja”, w ramach którego możliwe było uzyskanie dofinansowania na digitalizację materiałów archiwalnych.

Wsparcia przy konserwacji, porządkowaniu, ewidencjonowaniu i digitalizacji zbiorów udzielono także gromadzącym dokumentację historyczną instytucjom polonijnym. Objęto nim 15 ośrodków polskich poza krajem.

Istotne były także działania o charakterze popularyzatorskim i edukacyjnym, obejmujące m.in. organizację wystaw (tradycyjnych i wirtualnych), lekcji archiwalnych dla dzieci i młodzieży, praktyk studenckich, konkursów, warsztatów i spotkań archiwalnych. Inicjatywy te archiwa państwowe realizowały zarówno samodzielnie, jak również we współpracy z instytucjami oświaty, nauki i kultury.

W ramach prowadzonej przez archiwa państwowe działalności naukowej organizowano konferencje, cykliczne zebrania naukowe, uczestniczono w programach i projektach badawczych. Wydane zostały także kolejne publikacje dotyczące archiwistyki i dziedzin pokrewnych.

W celu zapewnienia optymalnych warunków przechowywania stale zwiększającego się zasobu, modernizowano istniejącą infrastrukturę służącą przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zgromadzonych przez archiwa państwowe materiałów archiwalnych, a także kontynuowano inwestycje budowlane, m.in. oddano do użytku nową siedzibę AP w Rzeszowie, rozpoczęto budowę nowej siedziby dla AP w Białymstoku, kontynuowano przygotowania do budowy siedzib dla AN w Krakowie oraz rozbudowy AP w Poznaniu.

## Załączniki:

### Załącznik nr 1. Wystawy zorganizowane lub współorganizowane przez NDAP (wybór)

1. *Pamięć Polski. Polska Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata 2. Edycja* (wystawa stacjonarna i internetowa, NDAP, AP Toruń, AP Poznań, AGAD);
2. *Śladami Sienkiewicza* (wystawa stacjonarna, AP w Siedlcach);
3. *Zaścianek i dwór – dwie ścieżki archiwalne* (wystawa stacjonarna, AP w Siedlcach);
4. *Kabaret Piwnica pod Baranami* (wystawa stacjonarna, AN w Krakowie);
5. *Otwock – uzdrowisko i letnisko Warszawy* (wystawa stacjonarna, AP w Warszawie);
6. *Krzywe Koło w czasie i przestrzeni* (wystawa stacjonarna, AP w Warszawie);
7. *Piotrkowskie tchnienie X Muzy* (wystawa stacjonarna, AP w Piotrkowie Trybunalskim);
8. *Ułany i huzary* (wystawa stacjonarna, AP w Siedlcach);
9. *Starówki miast Śląskich po II wojnie światowej* (wystawa stacjonarna, AP we Wrocławiu);
10. *Kartografia małych miast Rzeczypospolitej XVIII-XIX wieku* (wystawa stacjonarna, AGAD);
11. *Od duktów do kolei* (wystawa stacjonarna, AP w Toruniu);
12. *Kościół Ziemi Zachodnich – Gorzów w epoce Milenium Chrztu Polski* (wystawa stacjonarna, AP w Gorzowie Wielkopolskim);
13. *Archiwalia klasztorne w zasobie Archiwum Bydgoskiego. W 1050. rocznicę Chrztu Polski* (wystawa stacjonarna, AP w Bydgoszczy);
14. *Początki służby geodezyjnej w Łodzi* (wystawa stacjonarna, AP w Łodzi).

**Załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2016 r.**

1. „Archeion”, tom 116.
2. „Archeion”, tom 117.
3. „Z herbem po służbach. Wspomnienia Alfreda Wielopolskiego”.
4. „Dwa bratanki. Dokumenty i materiały do stosunków polsko-węgierskich 1918-1920”.
5. „Trochę się zazdrości tym, co nie dożyli tych czasów... Dziennik Ludwiki Ostrowskiej z Maluszyna” – dodruk.
6. „Ta wojna zmieni wszystko... Dziennik Janiny Gajewskiej” – dodruk.
7. „Informator o zasobie archiwalnym Muzeum Polskiego w Ameryce”.
8. „Zarządzanie dokumentacją, archiwistyka i... koty. Księga jubileuszowa prof. Haliny Robótki”.
9. „Zabezpieczanie i udostępnianie archiwalnych zasobów archiwów kościelnych”.
10. „Zalecenie UNESCO w sprawie zachowania i dostępu do dziedzictwa dokumentacyjnego, w tym dziedzictwa cyfrowego”.
11. „Pamięć Polski. Polska Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 2. edycja”.



### Załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych w 2016 r.

- Czasopisma archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2016 r.:
  1. „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” (AP Kielce);
  2. „Kronika Warszawy” (AP Warszawa);
  3. „Przegląd Archiwalno-Historyczny” (AP Poznań);
  4. „Miscellanea Historico-Archivistica” (AGAD);
  5. „Rocznik Łódzki” (AP Łódź);
  6. „Krakowski Rocznik Archiwalny” (AN Kraków);
  7. „Szczeciński Informator Archiwalny” (AP Szczecin);
  8. „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP Gorzów Wielkopolski);
  9. „Rocznik Jeleniogórski. Pismo Regionu Karkonoszy” (AP Wrocław, Oddział w Jeleniej Górze);
  10. „Szkice Archiwalno-Historyczne” (AP Katowice);
  11. „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP Płock);
  12. „Prace Historyczno-Archiwalne” (AP Rzeszów);
  13. „Prace Archiwalno-Konserwatorskie” (AP Siedlce);
  14. „Rocznik Koszaliński” (AP Koszalin).
  
- Publikacje archiwów państwowych, w tym dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora AP w 2016 r.:
  1. „Znani białostoczanie w świetle akt Archiwum Państwowego w Białymstoku” (AP Białystok),
  2. „Nowy dzień. Powojenna rzeczywistość w Malborku 1945 – 1947” (AP w Elblągu z siedzibą w Malborku),
  3. „Handel Gorzowa w średniowieczu i wczesnym okresie nowożytnym (do 1571 r.). W 700-lecie pierwszego przywileju handlowego (1316)” (AP Gorzów Wielkopolski),
  4. „Dalekowzroczność czy doraźne cele? W 50. Rocznicę orędzia biskupów polskich do niemieckich” (AP Gorzów Wielkopolski),
  5. „Fabryki Kalisza i okolic” (AP Kalisz),
  6. „Kaliskie więzienie 1844-2015” (AP Kalisz),

7. „Koszalin – historie mało znane” (AP Koszalin),
8. „200 twarzy Koszalina. Fasady budynków w zasobie Archiwum Państwowego Koszalinie” (AP Koszalin),
9. „Materiały archiwalne do dziejów Kościana” (AP Leszno),
10. „Ród w historii – historia rodu. Archiwum kopaszewskie Chłapowskich” (AP Leszno),
11. „Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572-1632” (AP Lublin),
12. „Metryka chrztów parafii pw. św. Marii Magdaleny w Łęcznej 1598-1624 [1694-1695]” (AP Lublin),
13. „Księga miasta Pawłowa 1646-1762” (AP Lublin),
14. „Łódź w obiektywie Romana Wajnikonisa 1918-1939” (AP Łódź),
15. „Bitewnik Łódzki” (AP Łódź),
16. „ Druga repatriacja ludności polskiej z ZSRS na Warmii i Mazurach. Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Państwowego w Olsztynie z lat 1955-1962” (AP Olsztyn),
17. „Nekropolie na Warmii i Mazurach” (AP Olsztyn),
18. „Manuskrypt cechu krawców ze zbiorów Archiwum Państwowego w Opolu. Edycja krytyczna” (AP Opole),
19. „Podmiejskie dwory renesansowe. Wzorzec kulturowy we Włoszech i w Polsce” (AP Opole),
20. „Piotrkowski Ekspres Żelazny” (AP Piotrków Trybunalski),
21. „Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Wielkopolsce w latach 1919-1939” (AP Poznań),
22. „Świadkowie przeszłości. Zbiory dokumentów z archiwów domowych mieszkańców Radomia i okolic” (AP Radom),
23. „Tęsknota za Siedlcami. Opowieść o dziewczynce, której ojca zamordowano. Wspomnienia Agnieszki Chrzanowskiej” (AP Siedlce),
24. „Życie, śmierć i zbawienie. Inskrypcje kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu w świetle rękopisu z 1649 roku” (AP Wrocław),
25. „Listy Michała Wąsowicza do Witolda Suchodolskiego i inne źródła archiwalne 1945-1954. Rzecz o archiwach, archiwistach i archiwaliach na Dolnym Śląsku” (AP Wrocław),
26. „Z rodzinnego archiwum” (AP Wrocław),
27. „Kościoł Ziem Zachodnich – Gorzów w epoce Milenium Chrztu Polski. Katalog wystawy” (AP Gorzów Wielkopolski),

28. „Kartografia małych miast Rzeczypospolitej XVIII–XIX wieku. Katalog wystawy” (AGAD),
  29. „Kabaret Piwnica Pod Baranami. Katalog wystawy” (AN Kraków),
  30. „Śladami Sienkiewicza. Katalog wystawy” (AP Siedlce),
  31. „Od duktu do kolei. Katalog wystawy” (AP Toruń).
- Wydawnictwa archiwów państwowych uwzględnione w „Wykazie projektów informacyjno-źródłowych NDAP” sfinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych – wśród nich ukazały się w 2016 r. między innymi:
    1. „Katalog starych druków Archiwum Państwowego w Poznaniu” (AP Poznań),
    2. „Kronika Pałacu Kazimierzowskiego Feliksa Pawła Jarockiego” (AP Warszawa),
    3. „Archiwum historyczne eparchii przemyskiej” (AP Przemyśl),
    4. „Pomeranica XVIII wieku w zbiorach biblioteki Archiwum Państwowego w Szczecinie” (AP Szczecin),
    5. „Archiwum Państwowe w Kaliszu. Przewodnik po zasobie archiwalnym” (AP Kalisz),
    6. „Skarby archiwalne 1155-1939. Świeci, błogosławieni i wybitni ludzie Kościoła. Katalog wystawy” (AGAD).

#### **Załącznik nr 4. Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2016 r. (wybór)**

1. *Pamięć Polski. Polska Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata 2. Edycja* (wystawa stacjonarna i internetowa, NDAP, AP Toruń, AP Poznań, AGAD);
2. *Chrześcijańskie skarby Archiwum Głównego Akt Dawnych* (wystawa stacjonarna, AGAD);
3. *Archiwalia klasztorne w zasobie Archiwum Bydgoskiego. W 1050. rocznicę Chrztu Polski* (wystawa stacjonarna i internetowa, AP Bydgoszcz);
4. *Kościół Ziemi Polskich – Gorzów w epoce Millenium Chrztu Polski* (wystawa stacjonarna, AP Gorzów Wielkopolski);
5. *1000-lecie Chrztu Polski i Państwa Polskiego 1966 r.* (wystawa stacjonarna, AN Kraków);
6. *Materiały archiwalne dotyczące obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach* (wystawa stacjonarna, AP Kielce);
7. *Obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego w Warszawie i województwie mazowieckim w latach 1960-1966 w materiałach archiwalnych i prasie z zasobu Archiwum Państwowego w Warszawie* (wystawa internetowa, AP Warszawa);
8. *149.rocznica urodzin Marszałka Józefa Piłsudskiego* (wystawa stacjonarna, AP Kielce);
9. *75-lecie Teatru Rapsodycznego w Krakowie – Krakowski kolaż* (wystawa stacjonarna, AN Kraków);
10. *730-lecie nadania praw miejskich miastu Malbork* (wystawa stacjonarna, AP Elbląg z siedzibą w Malborku);
11. *750. rocznica uzyskania praw miejskich przez miasto Koszalin* (wystawa stacjonarna, AP Koszalin);
12. *Jaki prywatnie był Henryk Sienkiewicz?* (wystawa stacjonarna, AP Kielce);
13. *Kiedy Turcy poją konie w Wiśle. Żołnierze osmańscy na froncie wschodniogalicyskim (1916-1917)* (wystawa stacjonarna, AGAD);
14. *Stan wojenny w zasobie AAN* (wystawa stacjonarna, AAN);
15. *Prawdziwa historia kobiet walczących o niepodległą Polskę* (wystawa stacjonarna, AAN);
16. *Jak ptaki z rozbitych gniazd – XX-wieczne losy Polaków na przykładzie* (wystawa stacjonarna, AAN);
17. *Klatki czasów. Kazimir* (wystawa stacjonarna, AN Kraków);

18. *Święty był wśród nas. Białostocka pielgrzymka Jana Pawła II* (wystawa stacjonarna, AP Białystok);
19. *Historia w dokumencie. Z zasobu Archiwum Państwowego w Bydgoszczy* (wystawa stacjonarna, AP Bydgoszcz);
20. *Manifestacje patriotyczne Bydgoszczan 1920-1939* (wystawa stacjonarna, AP Bydgoszcz);
21. *Żydzi Częstochowianie* (wystawa stacjonarna, AP Częstochowa);
22. *Stan wojenny w Kaliszu* (wystawa stacjonarna, AP Kalisz);
23. *Mały Paryż – przedwojenna architektura miejska Słupska* (wystawa stacjonarna, AP Koszalin);
24. *Narodziny miasta. Wystawa średniowiecznych dokumentów miasta Opola* (wystawa stacjonarna, AP Opole);
25. *Przemysłowy Radom. Rozwój przemysłu w Radomiu w XX wieku* (wystawa stacjonarna, AP Radom);
26. *Żołnierze wyklęci Suwalszczyzny* (wystawa stacjonarna, AP Suwałki);
27. *Toruń niewiarygodny* (wystawa stacjonarna, AP Toruń);
28. *Mapy i plany rękopiśmienne Jeleniej Góry i okolic* (wystawa stacjonarna, AP Wrocław);
29. *Rok 2016 – Rokiem Cichociemnych* (wystawa internetowa, AP Kielce);
30. *Lubelskie Dossier. Znani i nieznanymi w materiałach archiwalnych* (wystawa internetowa, AP Lublin);
31. *Czerwiec 1976 w Płocku i w województwie płockim w świetle płockich archiwaliów* (wystawa internetowa, AP Płock);
32. *Andrzej Wajda i Suwalszczyzna* (wystawa internetowa, AP Suwałki).